

**UDRUGA ZA INICIJATIVE U SOCIJALNOJ POLITICI
SOCIJALNO VIJEĆE GRADA ZAGREBA
Jurišićeva 19, Zagreb**

**SOCIJALNA SLIKA GRADA
ZAGREBA 2008.**

Zagreb, siječanj 2010.

PREDGOVOR

Socijalno vijeće Grada Zagreba osnovano je 2004. godine pri Udruzi za inicijative u socijalnoj politici, uz financijsku potporu Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.

Osnivanje Socijalnog vijeća Grada Zagreba ima za cilj uspostavu kontinuiranog sustava praćenja socijalnog sektora u Gradu Zagrebu, posebice ranjivih socijalnih skupina. Praćenje socijalne situacije u Gradu Zagrebu te planiranje socijalnih intervencija provodi se kroz proces otvorene koordinacije među dionicima društvenog života u Gradu Zagrebu. Socijalno vijeće stoga potiče i stvara preduvjete za učinkovito i pravovremeno planiranje i implementiranje socijalnih intervencija, čime se izravno pridonosi unapređenju kvalitete života građana u Gradu Zagrebu. Jedna je od osnovnih aktivnosti Socijalnog vijeća i kontinuirani rad na izradi godišnje socijalne slike Grada Zagreba.

Prva „Socijalna slika Grada Zagreba“ izrađena je 2004. godine te prezentirana javnosti 28. travnja 2005. godine. Prezentacija je pobudila veliki interes javnosti. Druga je socijalna slika (za 2005. godinu) izrađena 2006. godine te prezentirana javnosti početkom 2007. godine. Treća socijalna slika (za 2006. godinu) prezentirana je krajem 2007. godine i uključila je dio podataka istraživanja o kvaliteti života koje je proveo UNDP, koji su se odnosili na osnovne pokazatelje relevantne za procjenu kvalitete života stanovnika Grada Zagreba. Četvrta je socijalna slika, za 2007. godinu (prezentirana početkom 2009. godine), sadržavala i analizu rasprava dviju fokusnih skupina stručnih radnika Centra za socijalnu skrb Zagreb.

Struktura Socijalne slike Grada Zagreba za 2008. godinu sadrži:

- prezentaciju socijalnih indikatora uz pregled njihove dostupnosti, kako na gradskoj tako i na nacionalnoj razini,
- prezentaciju osnovnih pokazatelja/informacija o Gradu Zagrebu kao glavnome gradu RH,
- prezentaciju socijalne situacije u Gradu Zagreb koja prati socijalne indikatore – stanovništvo (broj i osnovna obilježja stanovništva, migracije, nacionalne manjine i dr.); kućanstva i obitelji (osnovna obilježja, sklopljeni i razvedeni brakovi, nasilje u obitelji i dr.); stambeni standard (osnovna obilježja, novoizgrađeni stanovi); odgoj i obrazovanje; zaposlenost i nezaposlenost; ekonomski podaci; zdravstvena zaštita (uzroci smrtnosti, osobe liječene zbog zlouporabe droga, osobe s invaliditetom i dr.); socijalna zaštita (ustanove socijalne skrbi, prava iz sustava socijalne skrbi, prava iz nadležnosti mirovinskog sustava); sufinanciranje projekata i programa udruga,
- analizu rasprava u fokusnim skupinama (2 fokusne skupine) – a) fokusna skupina s predstavnicima organizacija civilnog društva u socijalnom sektoru i b) fokusna skupina sa socijalnim radnicima iz CZSS-a (opći socijalni rad).

Izrada Socijalne slike Grada Zagreba kao jedan od svojih ciljeva ima izgradnju nacionalnog modela praćenja socijalnog sektora (izrada socijalne slike) za RH.

U izradi Socijalne slike za 2008. godinu sudjelovale su Ivana Dobrotić i Gordana Šimunković, na prikupljanju i interpretaciji podataka te rasprava u fokusnim skupinama. Vođenje i redaktura teksta Socijalne slike za 2008. godinu provedena je od strane prof. dr. sc. Siniše Zrinščaka.

POPIS SKRAĆENICA

APN Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama

ARS Anketa o radnoj snazi

CZSS Centar za socijalnu skrb

BDP Bruto domaći proizvod

DZS Državni zavod za statistiku

EU Europska unija

Eurostat Statistički ured Europske unije

EV Europsko vijeće

HZJZ Hrvatski zavod za javno zdravstvo

HZMOHrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

HZZ Hrvatski zavod za zapošljavanje

NKD Nacionalna klasifikacija djelatnosti

MZSS Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi

RH Republika Hrvatska

UNDP Program Ujedinjenih naroda za razvoj

ZG STAT Službena statistika Grada Zagreba

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. SOCIJALNI INDIKATORI.....	8
3. OSNOVNE INFORMACIJE O GRADU ZAGREBU.....	9
PRVI DIO.....	10
4. SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA.....	10
4.1. Stanovništvo.....	10
4.1.1. Broj i osnovna obilježja stanovništva.....	10
4.1.2. Prirodno kretanje stanovništva.....	13
4.1.3. Obrazovna struktura stanovništva.....	16
4.1.4. Migracije.....	19
4.1.5. Nacionalne manjine.....	21
4.2. Kućanstva i obitelj.....	23
4.2.1. Osnovna obilježja kućanstava i obitelji.....	23
4.2.2. Sklopljeni i razvedeni brakovi.....	25
4.2.3. Prekidi trudnoće.....	27
4.2.4. Nasilje u obitelji.....	27
4.2.5. Osobna potrošnja i primanja kućanstava.....	29
4.3. Stambeni standard.....	32
4.3.1. Osnovna obilježja stambenih prostora.....	32
4.3.2. Novoizgrađeni stanovi.....	35
4.4. Odgoj i obrazovanje.....	39
4.5. Zaposlenost i nezaposlenost.....	43
4.5.1. Zaposlenost.....	43
4.5.2. Nezaposlenost.....	45
4.6. Ekonomski podaci.....	49
4.7. Zdravstvena zaštita.....	53
4.7.1. Uzroci smrtnosti.....	53
4.7.2. Osobe liječene zbog zlouporabe droga.....	54
4.7.3. Osobe s invaliditetom.....	56
4.7.4. Samoprocjena zdravlja i dostupnost zdravstvenih usluga.....	59
4.8. Socijalna zaštita.....	60
4.8.1. Ustanove socijalne skrbi.....	60
4.8.2. Prava iz sustava socijalne skrbi.....	61
4.8.3. Prava iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje.....	72
4.9. Sufinanciranje projekata i programa udruga.....	75
DRUGI DIO.....	77
5. REZULTATI FOKUSNIH SKUPINA.....	77
5.1. Rezultati fokusne skupine sa socijalnim radnicima Centra za socijalnu skrb Zagreb.....	77
5.1.1. Struktura korisnika i problema.....	77
5.1.2. Iskustva i poteškoće u radu s korisnicima.....	80
5.1.3. Programi socijalne skrbi na području Grada Zagreba.....	82
5.1.4. Suradnja Centra s drugim tijelima/institucijama te organizacijama civilnog društva.....	83
5.2. Rezultati fokusne skupine s predstavnicima organizacija civilnog društva na području Grada Zagreba.....	84
5.2.1. Struktura korisnika i problema.....	84
5.2.2. Iskustva i poteškoće u radu.....	85
5.2.3. Položaj organizacija civilnog društva u Gradu Zagrebu te potrebna unaprjeđenja.....	86
5.2.4. Suradnja organizacija civilnog društva s institucijama/tijelima na području Grada Zagreba.....	88

<u>6. KOMPARATIVNI PRIKAZ INDIKATORA.....</u>	<u>90</u>
<u>7. ZAKLJUČNE NAPOMENE.....</u>	<u>95</u>
<u>LITERATURA I IZVORI.....</u>	<u>99</u>
<u>PRILOG I.: Pregled socijalnih indikatora za izradu socijalne slike Grada Zagreba</u>	
<u>.....</u>	<u>106</u>

1. UVOD

Socijalna slika određenog područja jedan je od ključnih pokazatelja društvenog razvoja. Ona govori o kvaliteti života građana u cjelini, osobito njegovim najranjivijim dijelovima. No, osim što općenito govori o tome u kojoj je mjeri društvo razvijeno, socijalna je slika nezamjenjiva osnovica svih socijalnih intervencija. O tome danas najbolje svjedoče iskustva Vijeća Europe i Europske unije.

Vijeće Europe snažno promiče ideju socijalne kohezije. Socijalna je kohezija, kako je definira Vijeće Europe, «sposobnost društva da osigura dugoročno blagostanje svih svojih članova, uključujući pravičan pristup dostupnim resursima i poštivanje ljudskog dostojanstva, a vodeći računa o različitostima, osobnoj i kolektivnoj autonomiji te odgovornoj participaciji» (CoE, 2005.:23). Premda vrlo općenita, ova definicija ističe važnost zajedničkih društvenih vrijednosti, jednakih mogućnosti, osjećaja nade, povjerenja i reciprociteta među članovima društva. U tom pogledu Vijeće Europe danas snažno reafirmira svoju staru ideju bitne povezanosti ljudskih i socijalnih prava, odnosno povezanost Konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (1950.) s Europskom socijalnom poveljom (1961.), uključujući njezine izmjene i dopune, odnosno Revidiranom socijalnom poveljom (1996.) (Zrinščak, 2006.). No, kako bi ta povezanost u suvremenom društvu zaista došla do izražaja, Vijeće Europe inzistira na definiranju i kontinuiranom praćenju indikatora socijalne kohezije. Kao članica Vijeća Europe i Hrvatska ih je obvezna primjenjivati i analizirati.

Europska unija veliku pozornost posvećuje borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti budući da je koordinacija na tom području na europskoj razini predviđena Amsterdamskim ugovorom (stupio na snagu 1. svibnja 1999.). Na zasjedanju EV-a u Lisabonu 2000. godine uvedena je praksa praćenja i promocije politika zemalja članica s ciljem uzajamnog učenja. Kako bi to bilo moguće dogovoren je set zajedničkih indikatora koje je potrebno pratiti, a da bi se mogle usporediti prakse zemalja članica te pratiti napredak ka zajedničkim ciljevima. Lista je zajedničkih indikatora vrlo opsežna te su oni podijeljeni u četiri osnovne skupine: glavni indikatori (*overarching indicators*), indikatori socijalnog uključivanja (*Social Inclusion indicators*), indikatori na području mirovinskog sustava (*Pensions indicators*) i indikatori na području zdravstvenog sustava i sustava dugotrajne skrbi (*Health and Long Term Care indicators*). Unutar su svake skupine indikatori podijeljeni po ciljevima, na primarne i sekundarne indikatore te kontekstualne indikatore¹.

Iako se u većini razvijenih europskih zemalja kretanje siromaštva sustavno prati više od stoljeća, praćenje je siromaštva u Hrvatskoj počelo mnogo kasnije. Naime, prvo je nacionalno istraživanje siromaštva provedeno u kasnim devedesetima (Matković i sur., 2007.). Nakon prvog istraživanja provedenog 1998. godine pojavio se određeni diskontinuitet u istraživanjima siromaštva, iako je Državni zavod za statistiku prikupljao podatke o potrošnji i prihodima kućanstva. Tako su standardizirani pokazatelji siromaštva objavljeni tek početkom 2004. godine (za 2001. i 2002. godinu) (Šućur, 2006.). U tom pogledu valja istaći izradu Memoranduma o socijalnom uključivanju na kojem su tijekom 2006. godine zajednički radili Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi i Europska komisija, a

¹ Više o indikatorima na mrežnim stranicama Europske komisije:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_and_social_policy_indicators/omc_social_inclusion_and_social_protection.

koji je potpisan od strane Europske komisije i Vlade RH u ožujku 2007. godine (Vlada RH, 2007.). Od tada su podnesena dva izvješća o provedbi mjera predviđenih Memorandumom te njegovim provedbenim planom, kao i dvije ocjene Europske komisije. Tako Memorandum postaje obrazac analize socijalne situacije te definiranja prioriteta socijalne akcije.

Iskustva govore da je socijalna slika nužan preduvjet za socijalnu intervenciju. Naime, s društvenim promjenama mijenjaju se i socijalne prilike, a kako bi se točno znalo koje su društvene grupe socijalno najugroženije i kakva im je pomoć potrebna, treba temeljito analizirati socijalne prilike određenog područja. Tek se na temelju takve slike mogu donositi mjere socijalne politike, može se odlučivati o namjeni socijalnog proračuna grada, sufinanciranju programa udruga i sl.

2. SOCIJALNI INDIKATORI

Ova socijalna slika Grada Zagreba nastavak je prethodno izrađenih slika i predstavlja nastavak napora prema sustavnoj izradi godišnjih socijalnih slika. Ona polazi od prethodno naznačenih iskustava Vijeća Europe i Europske unije te dosadašnjih hrvatskih iskustava: rada na socijalnoj slici dijela gradova, uobličениh prijedloga u okviru «Reforme sustava socijalne skrbi» te iskustva rada na Memorandumu o socijalnom uključivanju.

Socijalni indikatori korišteni za izradu ove socijalne slike podijeljeni su u devet područja: stanovništvo, kućanstva i obitelj, stambeni standard, odgoj i obrazovanje, zaposlenost i nezaposlenost, ekonomski podaci, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita i socijalne nejednakosti. Oni su, kada je to bilo moguće, uz apsolutne brojke, izraženi prema međunarodno usporedivim pokazateljima: postotak, stopa, udjel i sl. U svrhu komparacije, prikazani su i pokazatelji za Hrvatsku.

Većina socijalnih indikatora temelji se na podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova iz 2001. godine. On je proveden na temelju Zakona o Popisu stanovništva, kućanstava i stanova 2001. (NN, br. 22/01). Popis se stanovništva, prema međunarodnim preporukama, provodi svakih deset godina i predstavlja proces prikupljanja, obrade i objavljivanja demografskih, ekonomskih, obrazovnih i socijalnih podataka koji se odnose na cijelu populaciju zemlje u određeno vrijeme. Za provođenje Popisa 2001. bile su bitne zajedničke Preporuke Ekonomske komisije UN-a za Europu i Statističkog ureda Europske unije Eurostata. Ukupno (uobičajeno) stanovništvo Zagreba, prema Popisu 2001., čine sve osobe koje imaju prebivalište u gradu i nisu odsutne iz njega godinu i više, kao i osobe koje nemaju prebivalište, ali borave na području grada neprekidno godinu dana i više.

Velik se dio podataka bazira i na stvarnim te procijenjenim podacima za 2008. godinu, odnosno kod pokazatelja za koje još uvijek ne postoje podaci za 2008. godinu koriste se podaci za 2007. godinu. Podaci su preuzeti iz priopćenja i izvješća različitih državnih tijela ovisno o području nadležnosti (HZZ-a, MZSS-a, DZS-a, HZMO-a, HZJZ-a, Ureda za ljudska prava Vlade RH) te Odjela za statistiku i drugih nadležnih ureda Grada Zagreba².

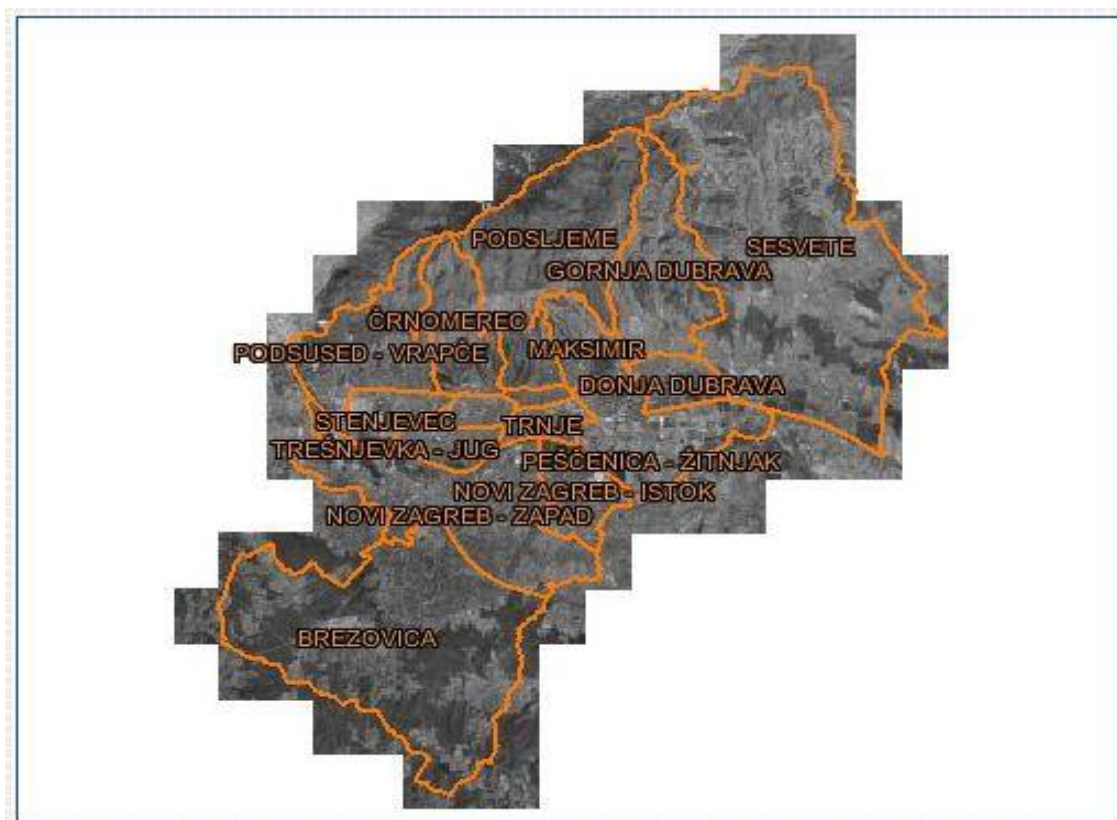
² Zahvaljujemo navedenim tijelima/institucijama na ustupljenim podacima.

3. OSNOVNE INFORMACIJE O GRADU ZAGREBU

Grad Zagreb posebna je, jedinstvena, teritorijalna upravna i samoupravna jedinica koja ima položaj županije. Ujedno je i jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno državne uprave na lokalnoj razini i jedinica lokalne samouprave. U okviru tih ovlasti Grad Zagreb jamči i određuje djelokrug prava i odlučivanja o potrebama i interesima građana od lokalnog značenja. Grad Zagreb izvršava ovlasti i obveze koje proizlaze iz njegova samoupravnog djelovanja preko tijela Grada Zagreba, tijela mjesne samouprave, gradskih upravnih tijela i javnih službi, a na dobrobit svojih građana.

U Zagrebu je ustrojeno 70 naselja, raspoređenih u 17 gradskih četvrti. Grad se prostire na površini 641,33 km², a njegov je geografski položaj prikazan prema opservatoriju na Griču, 15°59' istočne dužine i 45°49' sjeverne širine.

Slika 3.1: Gradske četvrti Grada Zagreba

Izvor: Interaktivna karta Grada Zagreba (2007.)

PRVI DIO**4. SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA****4.1. Stanovništvo***4.1.1. Broj i osnovna obilježja stanovništva*

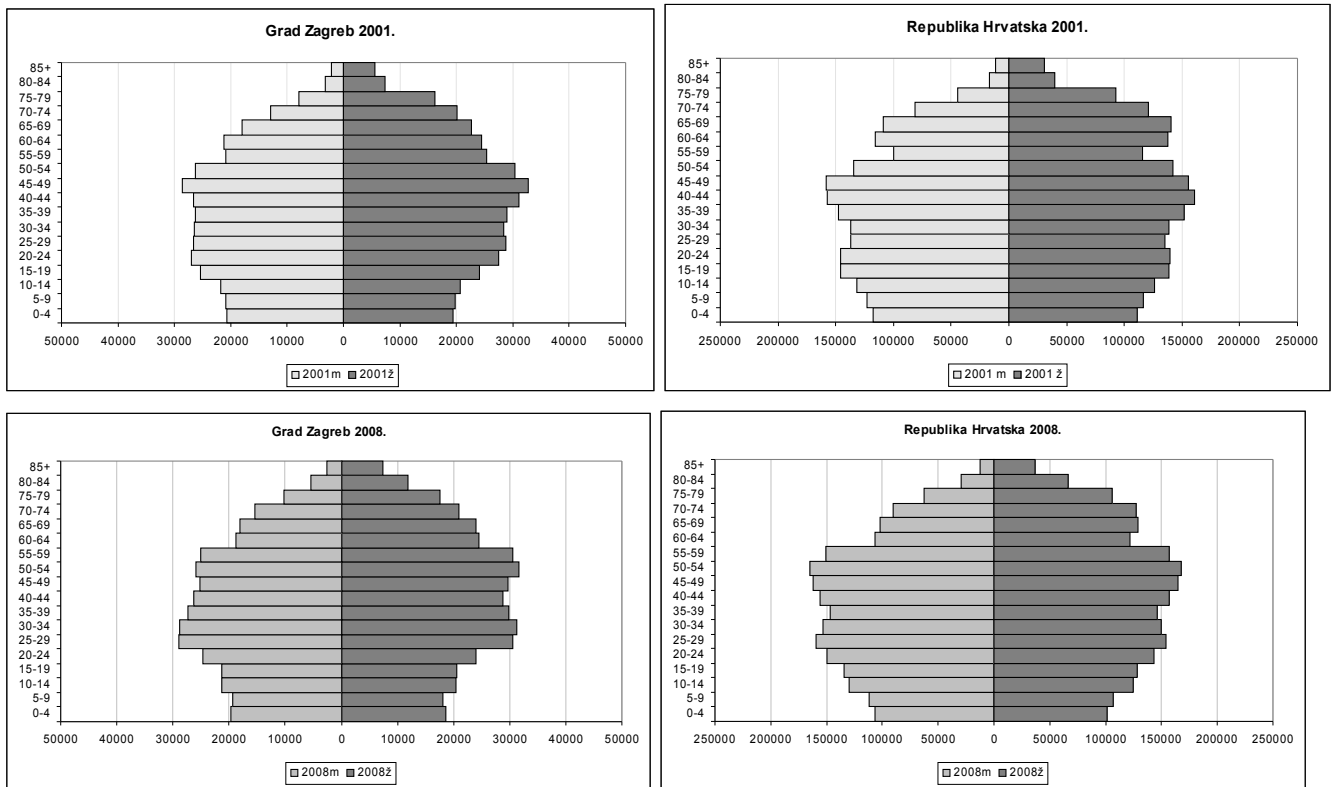
Tablica 4.1: Broj i osnovna obilježja stanovništva – Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%/stopa	Apsolutno	%/stopa
Ukupan broj stanovnika (2001.)	779 145	100	4 437 460	100
- ukupan broj stanovnika (2008.)*	788 095	+1,14	4 434 508	-0,06
Spolna struktura (2001.)				
- žene	415 153	53,3	2 301 560	51,9
- muškarci	363 992	46,7	2 135 900	48,1
Spolna struktura (2008.)*				
- žene	421 757	53,5	2 296 486	51,8
- muškarci	366 338	46,5	2 138 022	48,2
Dobna struktura (2001.)				
- 0 – 14	122 963	15,8	754 634	17,0
- 15 – 24	104 034	13,4	604 237	13,6
- 25 – 64	432 947	55,6	2 365 744	53,3
- 65+	115 980	14,9	693 540	15,6
- nepoznato	3 221	0,4	19 305	0,4
Dobna struktura (2008.)*				
- 0 – 14	117 454	14,9	680 467	15,3
- 15 – 24	90 667	11,5	554 818	12,5
- 25 – 64	443 392	56,3	2 417 117	54,5
- 65+	133 403	16,9	762 907	17,2
- nepoznato	3 179	0,4	19 199	0,4
Prosječna starost (2001.)				
- ukupno	-	39,7	-	39,3
- žene	-	41,3	-	41
- muškarci	-	37,8	-	37,5
Indeks starenja (2001.)				
- ukupno	-	93,7	-	90,7
- žene	-	114,7	-	110,8
- muškarci	-	73,7	-	71,6
Koeficijent starosti (2001.)				
- ukupno	-	20,8	-	21,6
- žene	-	23,3	-	24,9
- muškarci	-	18	-	18,1
Stanovništvo prema aktivnosti (2001.)				
- aktivno	356 186	45,7	1 952 619	44,0
- s osobnim prihodima	208 833	26,8	1 147 554	25,9
- uzdržavano stanovništvo	214 126	27,5	1 337 287	30,1

* procjena stanovništva sredinom 2008. godine

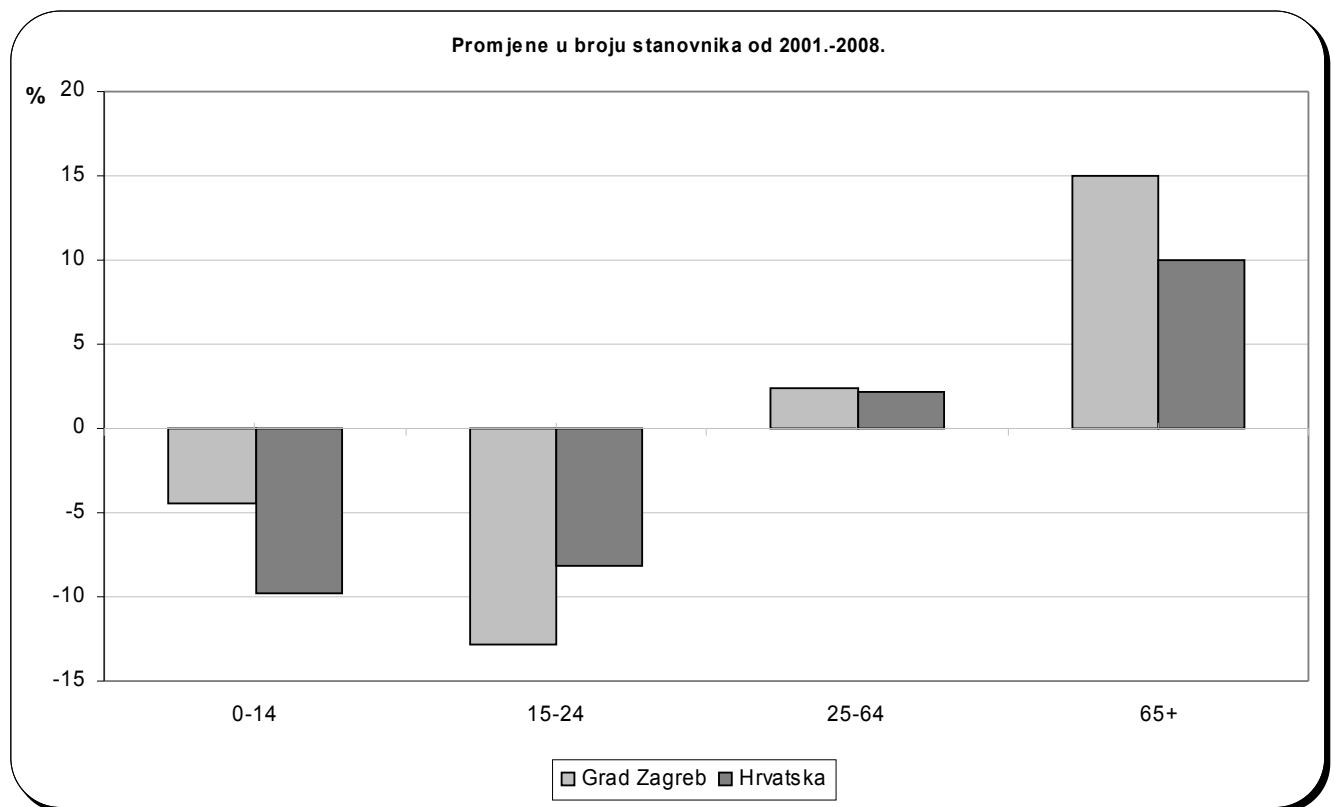
Izvor: DZS (2003.), DZS (2007.a), DZS (2007.b), DZS (2008.a), ZG STAT (2004.), ZG STAT (2007.a), ZG STAT (2007.b), ZG STAT (2009.d), DZS (2009.i)

Slika 4.2: Dobna struktura stanovništva 2001. i 2008. – Grad Zagreb i Hrvatska

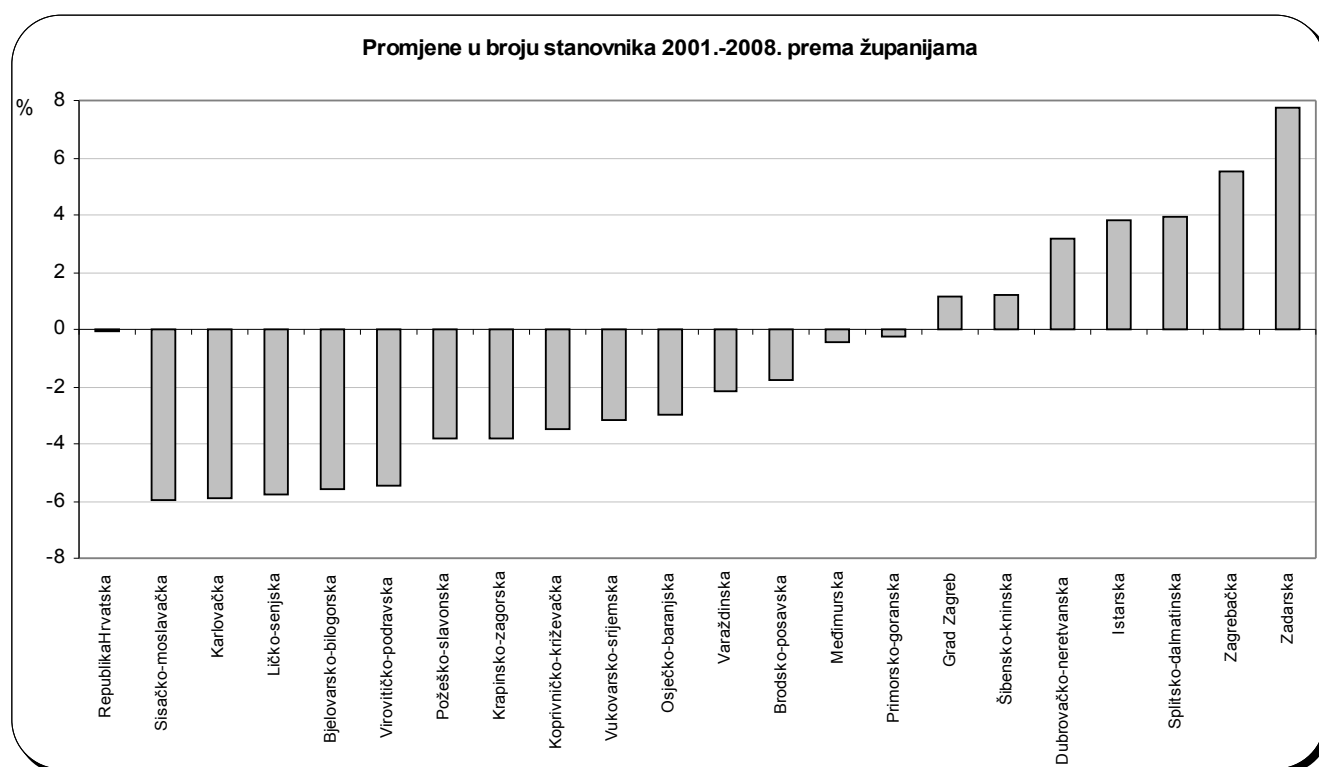
Izvor: DZS (2008.a), DZS (2009.i)

Slika 4.3: Promjene broja stanovnika 2001.-2008. – Grad Zagreb i Hrvatska

Izvor: DZS (2008.a), DZS (2009.i)

Slika 4.4: Promjene broja stanovnika 2001.-2008. prema županijama

Izvor: DZS (2008.a), DZS (2009.i)

Kako pokazuju podaci o stanovništvu (tablica 4.1), Grad Zagreb se u strukturnim karakteristikama bitno ne razlikuje od prosjeka Hrvatske. U Gradu Zagrebu, kao i u Hrvatskoj, najviše su primjetni procesi starenja stanovništva. Prema procjeni DZS-a (DZS, 2009.i) udio se osoba starijih od 65 godina u sveukupnom stanovništvu Grada znatno povećao u odnosu na 2001. godinu te je 2008. godine iznosio 16,9% (u odnosu na 14,9% 2001. godine), uz istovremeni pad udjela mlađeg stanovništva (slike 4.1 i 4.2). Neke projekcije (Mrđen, 2005.) govore o tome da bi u Hrvatskoj 2031. godine moglo biti između 21,8% i 25,4% starijeg stanovništva.

U Hrvatskoj postoje vidljive međužupanijske razlike pri čemu s najvišim udjelom starijeg stanovništva negativno prednjači Ličko-senjska županija. Udio je stanovništva starog 65 i više godina u ukupnom stanovništvu Ličko-senjske županije čak 23,5%, dok samo Zagrebačka i Međimurska županija imaju manje od 16% starijeg stanovništva³ (DZS, 2009.i). Grad Zagreb u tom pogledu, usporedimo li ga s drugim županijama, zauzima središnju poziciju. Nadalje, Grad Zagreb je još uvijek jedna od tek sedam županija u Hrvatskoj koja od zadnjeg popisa stanovništva pa do danas, iako tek neznatan (+1,15%), bilježi porast stanovništva (slika 4.3.).

Grad Zagreb, kao i cjelokupnu Hrvatsku, karakterizira nesrazmjer između broja muškaraca i žena (žena je za oko 15% više). Grad Zagreb se, od ostalih županija, ističe po najvećem udjelu žena u ukupnom stanovništvu. Taj se nesrazmjer naročito povećava nakon 75. godine života (DZS, 2008.a), posljedica čega je i nesrazmjer u prosječnoj starosti stanovništva i indeksu starenja (tablica 4.1).

³ U Međimurskoj je županiji udio stanovništva starijeg od 65 godina 15,0%, a u Zagrebačkoj 15,1% (DZS, 2009.i).

Gledano po gradskim četvrtima tendencija je starenja naročito izražena u četvrtima Donji Grad i Gornji Grad–Medveščak, naročito žena. Naime, prema raspoloživim podacima iz popisa stanovništva indeks je starenja u četvrti Donji Grad 2001. godine iznosio 168,8 (226,7 za žene), a u četvrti Medveščak 146,3 (182,6 za žene). Dodatno, koeficijent je starosti iznosio 28,4 u četvrti Donji Grad te 27,2 u četvrti Gornji Grad-Medveščak. Pozitivno odskoče četvrt Stenjevec s indeksom starenja 50,7 te koeficijentom starosti 13,2, a slijede je četvrti Sesvete⁴ i Donja Dubrava⁵.

4.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

Iako su i za Grad Zagreb, kao i za Hrvatsku karakteristični i drugi negativni procesi, primjerice negativan prirodni prirast stanovništva te nizak vitalni indeks stanovništva, situacija je u Gradu Zagrebu unatrag nekoliko godina postala nešto povoljnijom. Naime, dok je stopa negativnog prirodnog prirasta u Gradu Zagrebu ipak bila konstantno nešto niža nego li u Hrvatskoj, nakon pada unutar zadnjih nekoliko godina 2008. godine zadržala se na nuli što znači da broj umrlih ne nadmašuje broj živorođene djece (tablica 4.2).

Dok se 2007. godine Grad Zagreb ubrajao u četiri županije s najnižim prirodnim prirastom, ta se situacija znatno promijenila te Grad Zagreb 2008. godine ulazi u skupinu od svega tri županije s pozitivnim prirodnim prirastom. Uz Grad Zagreb (26) pozitivni prirast bilježe i Splitsko-dalmatinska (190) te Dubrovačko-neretvanska županija (139) (DZS, 2008.b, 2009.c; ZG STAT, 2008.d).

Tablica 4.2: Prirodno kretanje stanovništva 2001.-2008. – Grad Zagreb i Hrvatska

	stope							
	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Grad Zagreb								
- živorodeni (na 1 000 stanovnika)	9,0	9,0	9,1	9,1	9,7	9,6	10,0	10,6
- mrtvorodeni (na 1 000 živorođenih)	3,6	4,3	4,5	4,7	4,9	4,2	2,8	3,8
- umrli (na 1 000 stanovnika)	10,3	10,5	10,7	10,1	10,8	10,5	11,0	10,6
- prirodni prirast (na 1 000 stanovnika)	-1,3	-1,5	-1,6	-1,0	-1,1	-0,8	-1,0	0,0
- umrla dojenčad (na 1 000 živorođenih)	8,4	5,1	7,3	7,1	4,9	4,9	5,8	5,2
- vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih)	87,2	86,0	85,1	90,7	89,8	92,1	91,5	100,3
Hrvatska								
- živorodeni (na 1 000 stanovnika)	9,2	9,0	8,9	9,1	9,6	9,3	9,4	9,9
- mrtvorodeni (na 1 000 živorođenih)*	4,4	4,7	4,5	4,4	4,4	4,4	3,8	4,0
- umrli (na 1 000 stanovnika)	11,2	11,4	11,8	11,2	11,7	11,3	11,8	11,8
- prirodni prirast (na 1 000 stanovnika)	-1,9**	-2,4	-2,9	-2,1	-2,1	-2,0	-2,4	-1,9
- umrla dojenčad (na 1 000 živorođenih)	7,7	7,0	6,3	6,1	5,7	5,2	5,6	4,5
- vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih)	82,7	79,3	75,5	81,0	82,0	82,3	80,0	83,9

*izračun autora

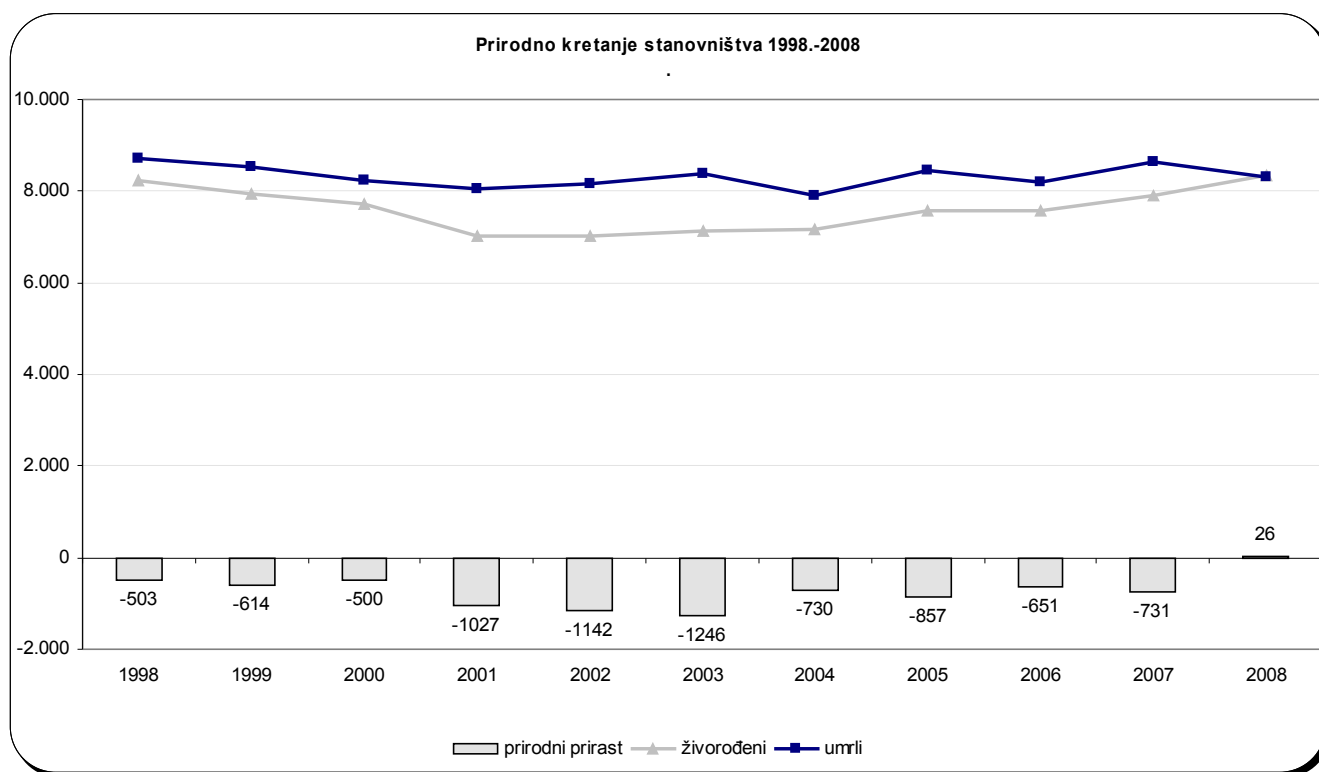
**stopa prirodnog prirasta nije jednaka razlici stope živorođenih i umrlih zbog zaokruživanja podataka.

Izvor: DZS (2007.a), DZS (2008.b), ZG STAT (2008.c), ZG STAT (2008.d), DZS (2009.c), ZG STAT (2009.d)

⁴ Indeks starenja 60,3 te koeficijent starosti 16 (DZS, 2008.a).

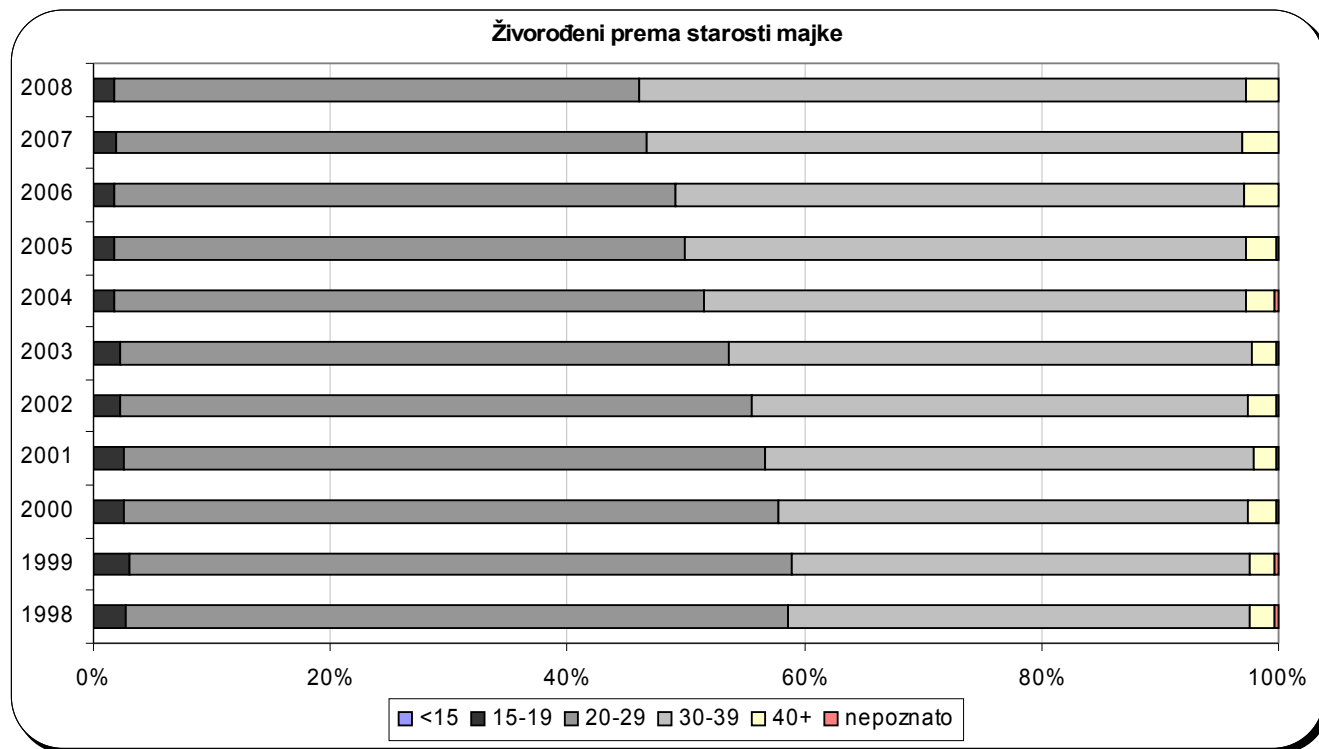
⁵ Indeks starenja 62,6 te koeficijent starosti 16,8 (DZS, 2008.a).

Slika 4.5: Prirodno kretanje stanovništva u Gradu Zagrebu 1998.-2008.

Izvor: ZG STAT (2006.b), ZG STAT (2007.b), ZG STAT (2008.c), ZG STAT (2008.d), ZG STAT (2009.d)

Slika 4.6: Živođeni prema starosti majke u Gradu Zagrebu 1998.-2008.

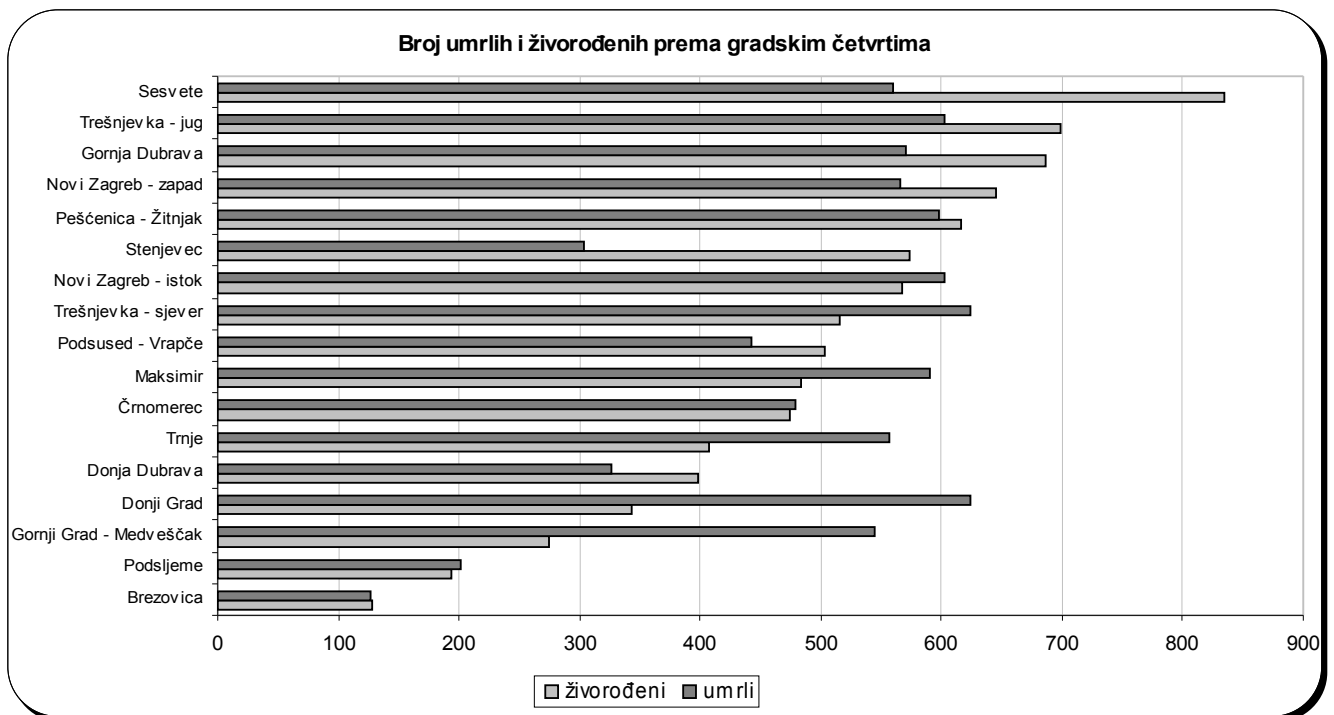

Izvor: ZG STAT (2008.c), ZG STAT (2009.h)

Gledamo li broj živođene djece prema starosti majke možemo vidjeti da žene rađaju sve kasnije. Naime, slika 4.5 pokazuje kako najviše djece u novije doba rađaju žene u dobi između 30 i 39 godina,

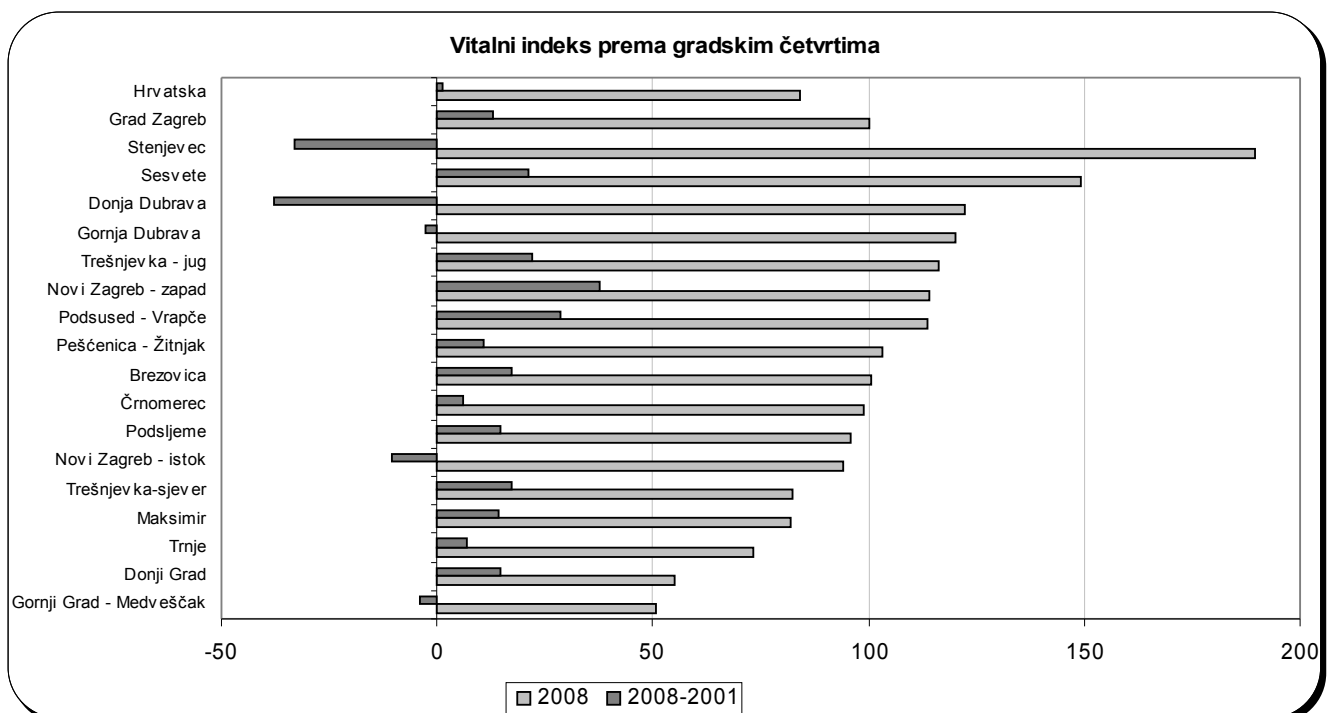
dok je ranije to češće bio slučaj u dobi između 20 i 29 godina. Prosječna je dob majke prilikom rođenja prvog djeteta u Gradu Zagrebu 28,8 godina, dvije godine viša nego li u Hrvatskoj⁶.

Slika 4.7: Živorodeni i umrli prema gradskim četvrtima 2008.

Izvor: ZG STAT (2009.d)

Slika 4.8: Vitalni indeks prema gradskim četvrtima (2008., razlika između 2008. i 2001.)

Izvor: DZS (2008.d), DZS (2008.l), ZGSTAT (2006.b), ZGSTAT (2007.b), DZS (2009.c), ZG STAT (2009.d)

⁶ Podatak Državnog zavoda za statistiku.

Na slici 4.6 vidimo da svega devet gradskih četvrti bilježi pozitivan prirodni prirast, dok u ostalima više stanovnika umire nego li se rađa. Posebice iskaču Donji Grad i Gornji Grad-Medveščak s najnegativnijim prirodnim prirastom⁷, što možemo povezati s činjenicom da u tim dijelovima grada živi znatno starije stanovništvo. Gradske četvrti s najvišim prirodnim prirastom su Sesvete i Stenjevec⁸.

Dok je unazad osam godina vitalni indeks⁹ u Gradu Zagrebu, kao i u Hrvatskoj bio nizak, 2008. godine on po prvi puta prelazi granicu od 100, što znači da po prvi puta unazad desetak godina broj umrlih nije nadmašio broj živorođene djece. Pogledamo li razliku između vitalnog indeksa između 2008. i 2001. godine vidimo da je on u Gradu Zagrebu porastao znatnije nego li što je to bio slučaj na razini Hrvatske. Ipak, gledano po gradskim četvrtima značajniji rast vitalnog indeksa bilježi tek gradska četvrt Novi Zagreb-zapad, dok je s manje intenzivnim rastom slijede četvrti Podsused-Vrapče te Trešnjevka-jug¹⁰. S druge strane najveći pad bilježe četvrti Donja Dubrava i Stenjevec (slika 4.7).

Izneseni podaci ukazuju na potrebu evaluacije mjera pronatalitetne politike Grada Zagreba, kao i činjenicu da će u budućim programima socijalne politike zasigurno trebati više pažnje posvetiti razvoju različitih usluga za starije osobe.

4.1.3. *Obrazovna struktura stanovništva*

U odnosu na podatke za cjelokupnu Hrvatsku, Grad Zagreb ima povoljniju obrazovnu strukturu (tablica 4.3). Udio je stanovništva sa srednjim i višim te visokim obrazovanjem osjetno veći u Gradu Zagrebu, nego li u Hrvatskoj. Izuzmemo li iz ukupnog broja stanovnika Hrvatske stanovnike Grada Zagreba, obrazovna je razina stanovnika Hrvatske još niža, posebice kada govorimo o visokom obrazovanju. U tom je slučaju u ukupnoj obrazovnoj strukturi Grada Zagreba zastupljeno čak trostruko više stanovnika sa završenim visokim obrazovanjem. Nasuprot tome, u obrazovnoj je strukturi Hrvatske, usporedimo li je s onom u Gradu Zagrebu, udio stanovnika s nižim obrazovanjem (bez škole/sa završenom osnovnom školom) dvostruko viši¹¹.

⁷ Prirodni je prirast 2008. godine u četvrti Donji Grad iznosio -281, a u četvrti Medveščak -270 (ZG STAT 2009.d).

⁸ Prirodni je prirast 2008. godine u četvrti Sesvete iznosio 275, a u četvrti Stenjevec 271 (ZG STAT 2009.d).

⁹ Vitalni indeks jest omjer između broja živorođene djece i broja umrlih osoba, tj. broj živorođenih u odnosu na 100 umrlih osoba.

¹⁰ Stalan pozitivan vitalni indeks, unazad 8 godina, imale su tek četiri četvrti: Gornja Dubrava, Donja Dubrava, Stenjevec i Sesvete.

¹¹ Izračun autora temeljem podataka iz popisa stanovništva (DZS, 2008.a)

Tablica 4.3: Obrazovna struktura stanovništva 2001. – Grad Zagreb i Hrvatska (stanovništvo 15+)

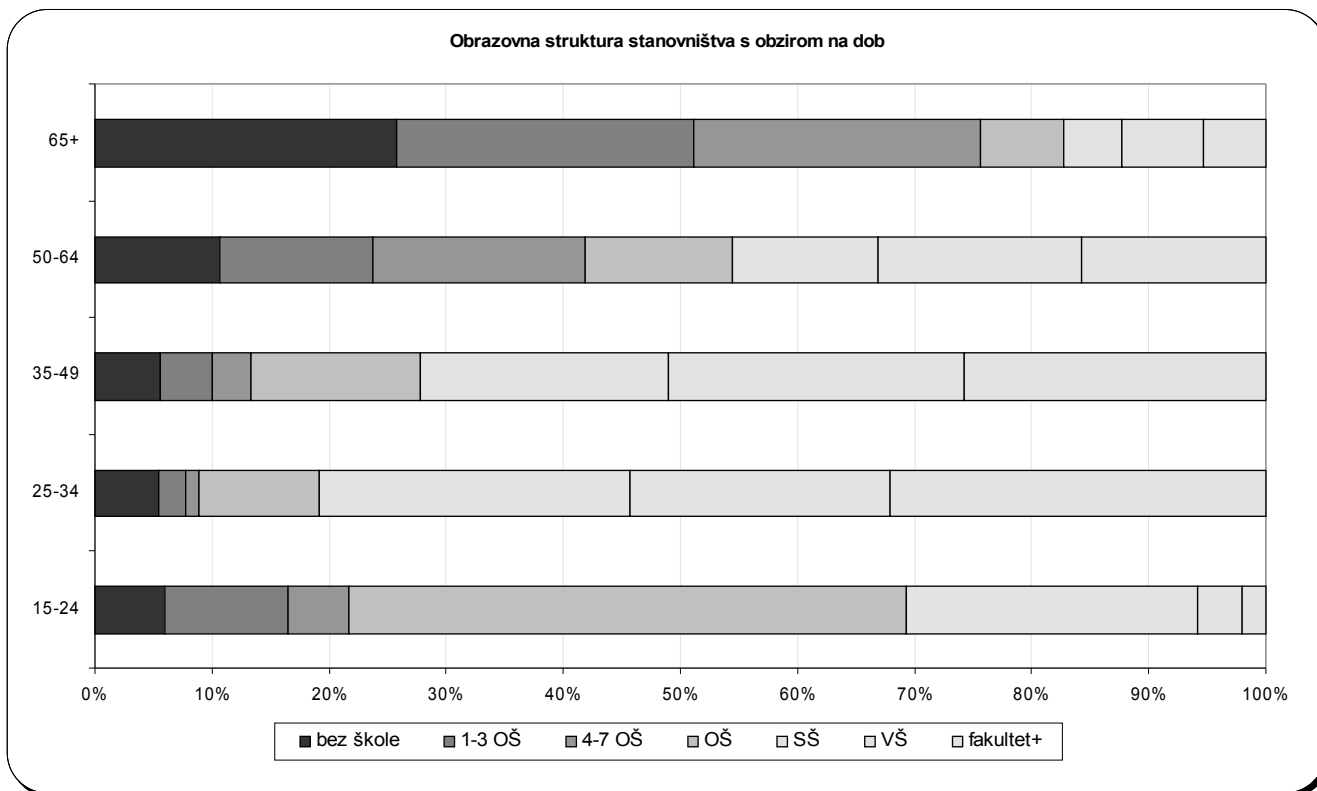
	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Ukupno	656 182	100	3 682 826	100
- bez školske spreme	7 450	1,1	105 332	2,9
- 1 - 3 razreda OŠ	14 520	2,2	166 371	4,5
- 4 - 7 razreda OŠ	34 999	5,3	414 008	11,2
- osnovna škola	106 829	16,3	801 168	21,8
- srednje obrazovanje	341 344	52,0	1 733 198	47,1
- više obrazovanje	38 157	5,8	150 167	4,1
- visoko obrazovanje	109 323	16,7	287 867	7,8
- nepoznato	3 560	0,6	24 715	0,7
Žene	355 428	100	1 933 093	100
- bez školske spreme	6 034	1,7	84 125	4,4
- 1 - 3 razreda OŠ	11 258	3,2	115 861	6,0
- 4 - 7 razreda OŠ	26 338	7,4	267 439	13,8
- osnovna škola	66 205	18,6	459 610	23,8
- srednje obrazovanje	168 805	47,5	777 611	40,2
- više obrazovanje	19 511	5,5	73 517	3,8
- visoko obrazovanje	55 411	15,6	142 512	7,4
- nepoznato	1 866	0,5	12 418	0,6
Muškarci	300 754	100	1 749 733	100
- bez školske spreme	1 416	0,5	21 207	1,2
- 1 - 3 razreda OŠ	3 262	1,1	50 510	2,9
- 4 - 7 razreda OŠ	8 661	2,9	146 569	8,4
- osnovna škola	40 624	13,5	341 558	19,5
- srednje obrazovanje	172 539	57,4	955 587	54,6
- više obrazovanje	18 646	6,2	76 650	4,4
- visoko obrazovanje	53 912	17,9	145 355	8,3
- nepoznato	1 694	0,6	12 297	0,7

Izvor: DZS (2008.a)

Slika 4.8 pokazuje zavidniju obrazovnu strukturu mlađih dobnih skupina u Gradu Zagrebu. Među stanovništvom bez osnovne škole ili sa nezavršenom osnovnom školom pretežno prevladava stanovništvo starije od 50 godina, dok mlađe dobne skupine najčešće završavaju srednjoškolsko te više obrazovanje.

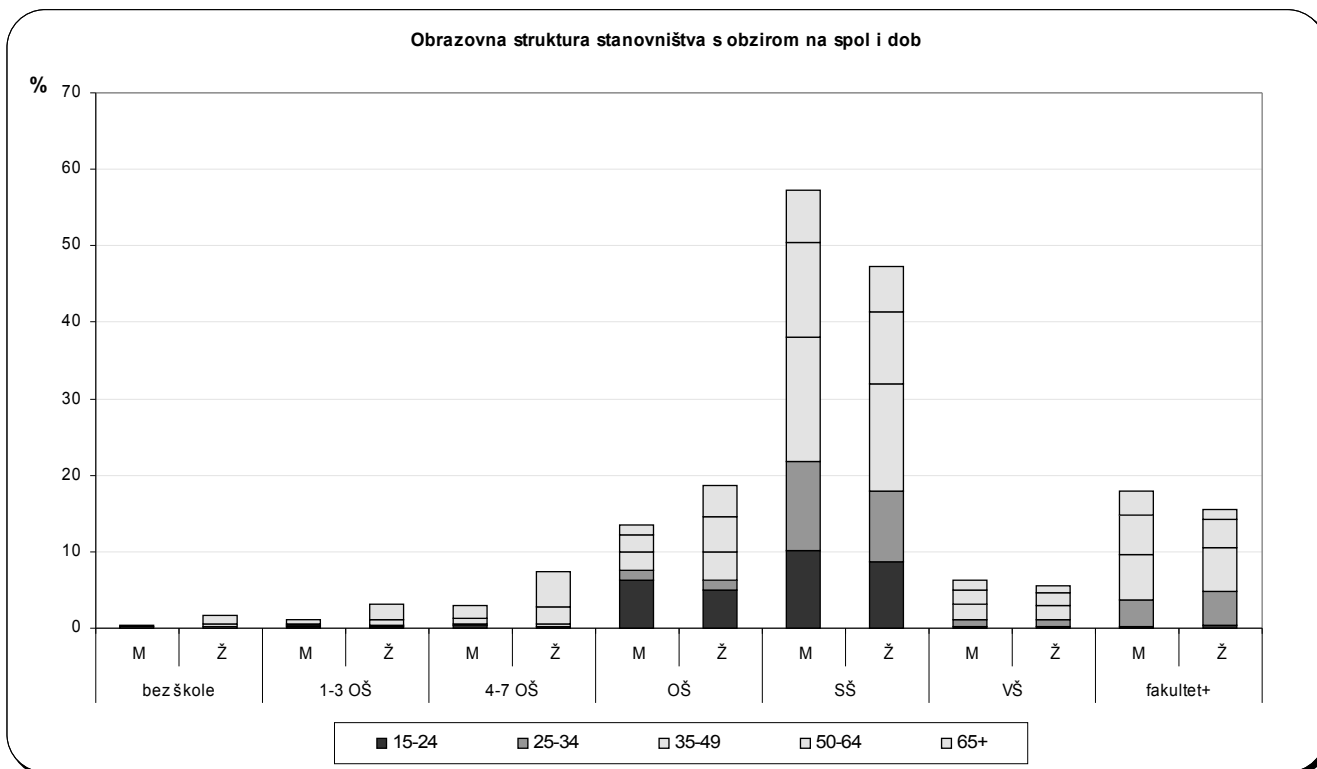
Gledamo li obrazovnu strukturu muškaraca i žena u Gradu Zagrebu i u Hrvatskoj vidimo kako su muškarci u pravilu zastupljeniji u višim obrazovnim skupinama (tablica 4.3). No pogledamo li iste podatke i s obzirom na dobnu strukturu taj odnos vrijedi za starije stanovništvo. Naime, dok su u starijim dobnim skupinama žene zastupljenije u nižim obrazovnim skupinama taj se odnos mijenja kod osoba mlađe dobi, pa tako danas ima više žena nego li muškaraca s visokim obrazovanjem (slika 4.9).

Slika 4.9: Obrazovna struktura stanovništva Grada Zagreba s obzirom na dob 2001.

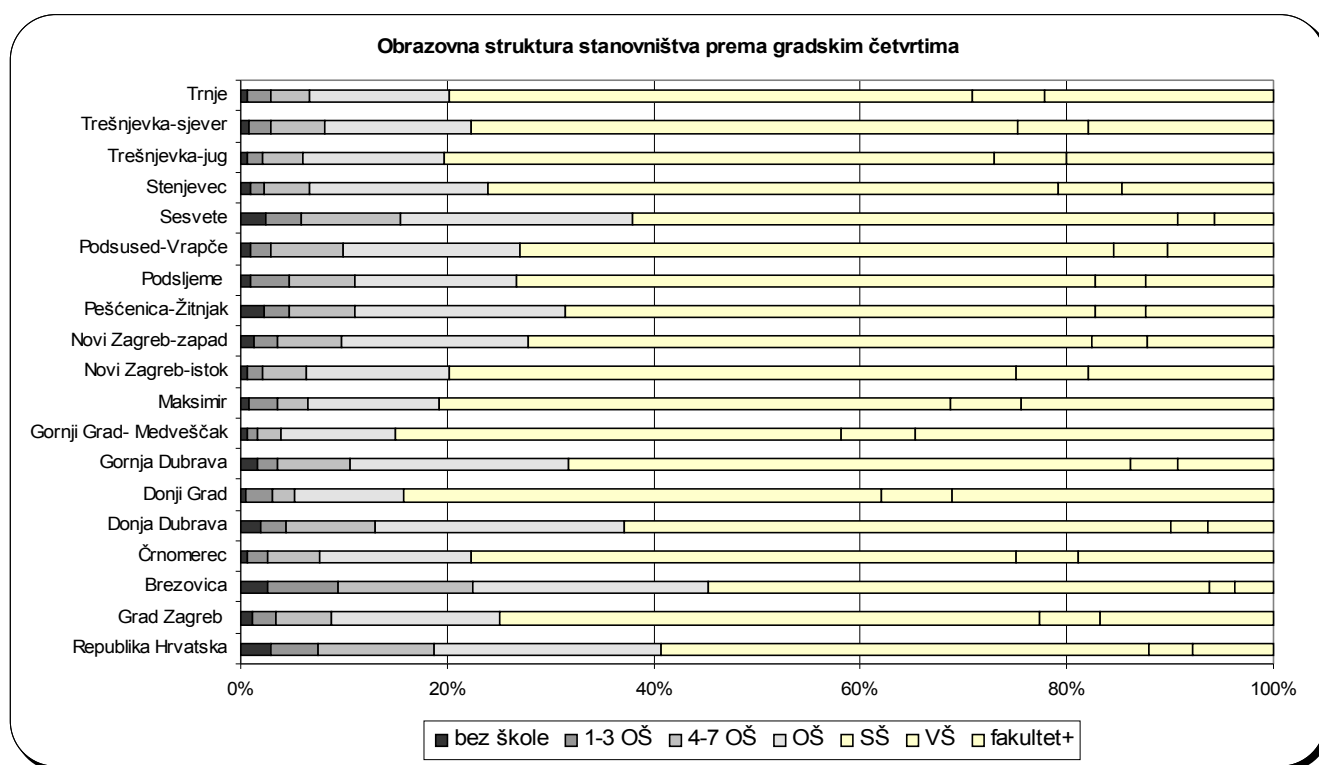
Izvor:DZS (2008.a)

Slika 4.10: Obrazovna struktura stanovništva Grada Zagreba s obzirom na spol i dob 2001.

Izvor:DZS (2008.a)

Slika 4.11: Obrazovna struktura stanovništva prema gradskim četvrtima 2001.

Izvor: DZS (2008.a)

Gledano po gradskim četvrtima (slika 4.10) nešto je bolja obrazovna struktura stanovništva četvrti Donji grad i Gornji Grad-Medveščak, dok su Brezovica, Sesvete i Donja Dubrava u najnezavidnijoj poziciji u tom pogledu.

U Gradu Zagrebu je tek 0,62% nepismenog stanovništva (u Hrvatskoj 1,8%), od čega 0,26% muškaraca i 0,94% žena. Kod žena se u pravilu radi o starijim dobnim skupinama, dok to nije slučaj kod muškaraca, te kod njih nalazimo šarolikiju situaciju (DZS, 2008.a).

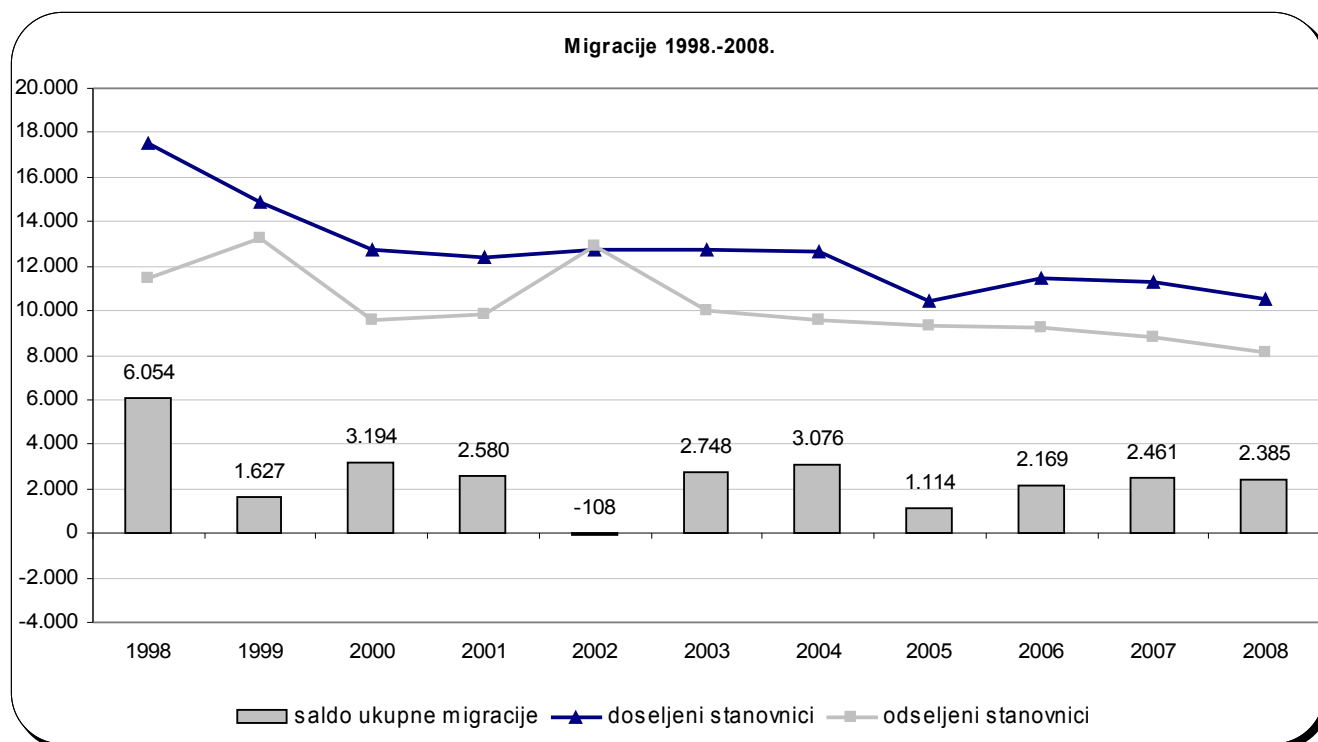
4.1.4. Migracije

Tablica 4.4: Migracije stanovništva 2008. - Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Doseljeni stanovnici - ukupno	10 498	100	-	-
- iz druge županije	8 233	78,4	29 557	-
- iz inozemstva	2 265	21,6	14 541	-
Odseljeni stanovnici - ukupno	8 113	100	-	-
- u drugu županiju	7 201	88,8	29 577	-
- u inozemstvo	912	11,2	7 488	-
Saldo ukupne migracije	2 385	100	-	-
- saldo migracije među županijama	1 032	43,3	0	-
- saldo migracije s inozemstvom	1 353	56,7	7 053	-

Izvor: DZS (2009.a)

Slika 4.12: Migracije stanovništva Grada Zagreba 1998.-2008.

Izvor: DZS (2007.c), DZS (2008.d), ZG STAT (2007.a), DZS (2008.c), DZS (2009.a)

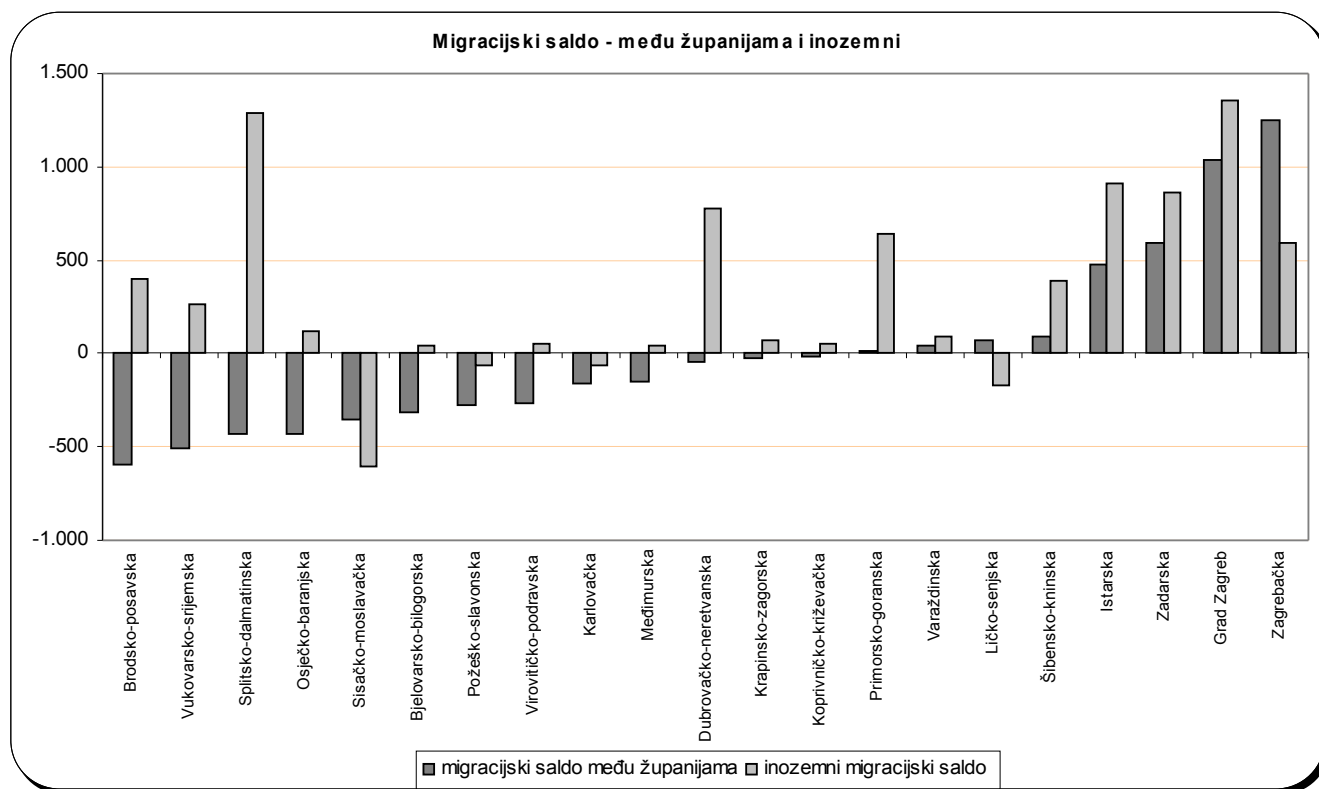
Migracije u i iz Grada Zagreba nisu osjetnije¹². Grad Zagreb ima pozitivan saldo migracija – još se uvijek u njega više stanovnika useljava nego što se iseljava (tablica 4.4). Gledamo li migracijski saldo Grada Zagreba od 1998. godine pa do danas možemo vidjeti da je on u pravilu pozitivan (slika 4.11). Migracijski je saldo 2008. godine, usporedimo li ga s onim iz 2007. godine, bio za 3% manji. Usporedno s 1998. godinom migracije su znatno manjeg intenziteta i u Hrvatskoj i u Gradu Zagrebu. Naime, ukupna su migracijska kretanja devedesetih godina bila znatno intenzivnija. Karakteristično za Grad Zagreb je da je migracijski saldo među županijama bio negativan do unazad dvije godine kada je više ljudi počelo doseljavati u Grad Zagreb nego li se iseljavati (ZG STAT, 2007.a; DZS, 2008.c, 2009.a).

Osvrnemo li se na vanjske migracije u Hrvatskoj, u pravilu se radi o osobama koje najčešće doseljavaju iz Bosne i Hercegovine (56,2%), a sele u Srbiju (49,2%) i Bosnu i Hercegovinu (17,1%), pri čemu se najčešće radi o hrvatskim državljanima (u više od 93% slučajeva). U ukupnom broju doseljenih osoba iz inozemstva u Hrvatsku u 2008. godini najveći su udio imali Grad Zagreb (15,6%), Splitsko-dalmatinska županija (12,1%) i Zadarska županija (9,4%), dok, s druge strane, po broju odseljenih osoba prednjači Sisačko-moslavačka županija (15,7% od ukupnog broja odseljenih), a slijede je Grad Zagreb (12,2%) i Osječko-baranjska županija (8,6%). Najčešće seli stanovništvo u dobi od 20 do 39 godina – u odnosu na ukupan broj stanovnika koji sele u inozemstvo njih 43% pripada toj dobnoj skupini, u odnosu na ukupan broj stanovnika koji doseljavaju iz inozemstva njih 38,8% pripada toj

¹² Ovdje je važno napomenuti da se radi o migracijama koje su registrirane, što znači da bi stvarno stanje moglo značajno odstupati, ali to će biti vidljivo tek pri slijedećem popisu stanovništva.

dobnoj skupini, dok 49,1% osoba iste dobne skupine seli unutar Hrvatske. Najveće međužupanijske migracije pronalazimo upravo u Gradu Zagrebu te Zagrebačkoj županiji (DZS, 2009.a). Bilo bi zanimljivo vidjeti o kakvim se međužupanijskim migracijama radi, odnosno sele li stanovnici Grada Zagreba u njemu bliže županije i obratno, kao i obrazovnu te dobnu strukturu stanovništva koje migrira.

Slika 4.13: Migracijski saldo prema županijama 2008. – među županijama i inozemni

Izvor: DZS (2009.a)

Slika 4.12 pokazuje kako je Grad Zagreb jedna od tek sedam županija u Hrvatskoj s pozitivnim migracijskim saldom, kako među županijama tako i inozemnim. Najveći su pozitivan saldo ukupne migracije stanovništva 2008. godine imali Grad Zagreb (2.385 osoba) i Zagrebačka županija (1.841 osoba), dok najveći negativni migracijski saldo nalazimo u Sisačko-moslavačkoj županiji (-951 osoba) (DZS, 2009.a).

4.1.5. Nacionalne manjine

U Zagrebu živi 5,1% pripadnika različitih nacionalnih manjina. Najbrojnija su skupina Srbi, dok su sve druge manjine brojčano zastupljene s manje od 1% po pojedinoj manjini (tablica 4.5). Gledamo li udio manjina po gradskim četvrtima vidimo da ih najviše živi u gradskoj četvrti Pešćenica-Žitnjak (13,1%), što se prije svega može pripisati velikom broju pripadnika romske i srpske nacionalne manjine. Zatim slijede četvrti Novi Zagreb-istok (11%) i Trnje (9,8%) u kojima po broju prednjače pripadnici srpske nacionalne manjine (slika 4.13).

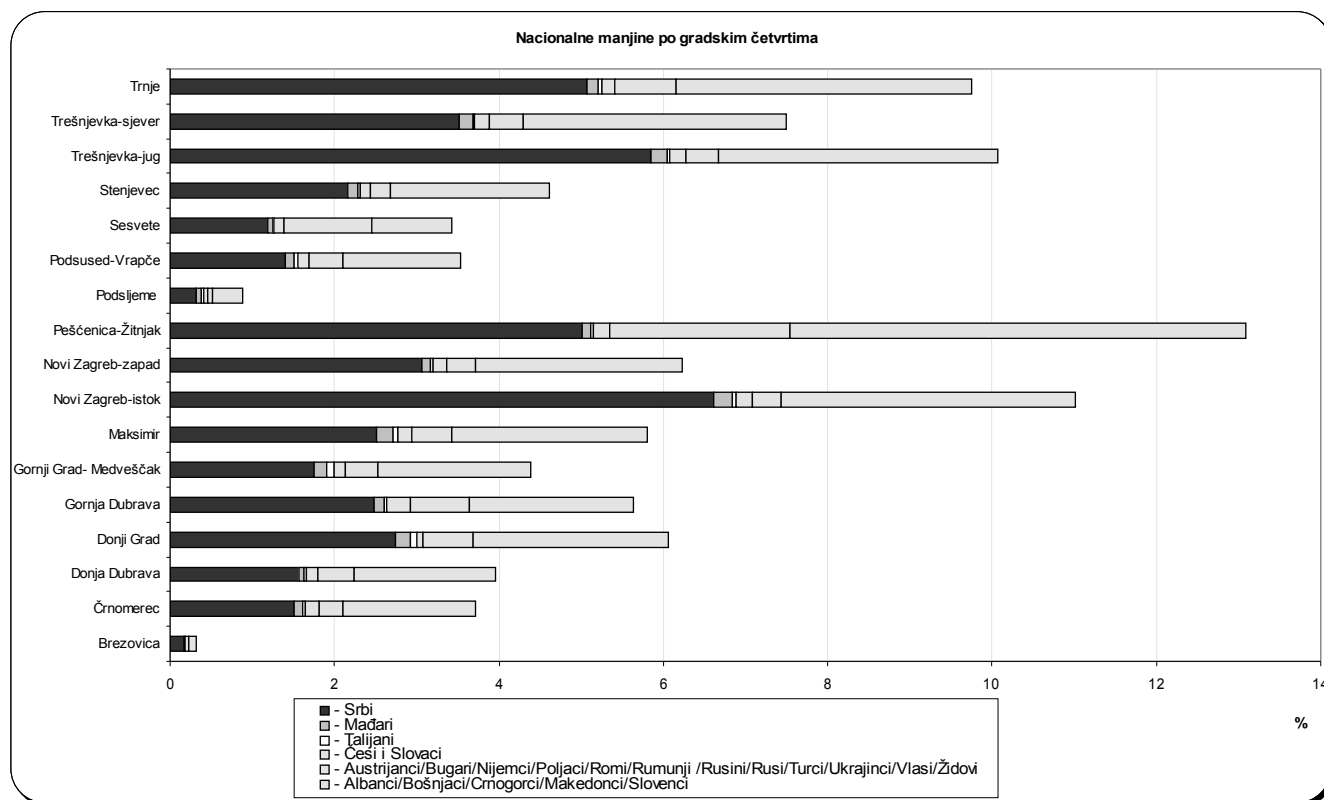
Tablica 4.5: Broj i sastav nacionalnih manjina* 2001.

Nacionalne manjine*	Grad Zagreb		Hrvatska	
	apsolutno	%	apsolutno	%
Sveukupno	40 066	5,14	331 383	7,47
- Srbi	18 811	2,41	201 631	4,54
- Mađari	841	0,11	16 595	0,37
- Talijani	277	0,04	19 636	0,44
- Česi i Slovaci	984	0,12	15 222	0,34
- Austrijanci/Bugari/Nijemci/Poljaci/Romi/Rumunji /Rusini/Rusi/Turci/Ukrajinci/Vlasi/Židovi	3 725	0,48	20 093	0,45
- Albanci/Bošnjaci/Crnogorci/Makedonci/Slovenci	15 446	1,98	55 251	1,25
- ostali	4 764	0,61	21 801	0,49
- nisu se izjasnili	15 649	2,01	89 130	2,01
- nepoznato	2 322	0,3	17 975	0,41

* Nacionalne manjine su razvrstane u skupine prema kojima mogu predlagati i birati svoje predstavnike u Hrvatski Sabor sukladno Zakonu o izborima zastupnika u Hrvatski Sabor (NN, br. 116/99, 109/00, 53/03 i 19/07)

Izvor: DZS (2007.b), DZS (2008.a)

Slika 4.14: Nacionalne manjine prema gradskim četvrtima 2001.

Izvor: DZS (2008.a)

4.2. Kućanstva i obitelji

4.2.1. Osnovna obilježja kućanstava i obitelji

Tablica 4.6: Kućanstva i obitelji – osnovna obilježja

	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%/stopa	Apsolutno	%/stopa
Privatna kućanstva (2001.)	275 464	100	1 477 377	100
- obiteljska	205 273	74,5	1 144 641	79,2
- neobiteljska	70 191	25,5	332 736	22,5
- od toga samačka	63 836	23,2	307 089	20,8
Obiteljska kućanstva prema broju članova (2001.)				
- dva člana	61 702	30,1	326 019	26,0
- tri člana	55 851	27,2	277 999	22,2
- četiri člana	55 202	26,9	303 592	24,2
- pet članova	20 235	9,9	136 393	10,9
- šest i više članova	12 283	6,0	100 638	8,0
Prosječan broj članova kućanstava (2001.)	2,8	-	3,1	-
Tip obitelji (2001.)				
- bračni par bez djece	57 212	26,0	338 023	27,0
- bračni par s djecom	123 932	56,3	725 999	58,0
- majka s djecom	32 920	15,0	156 036	12,5
- otac s djecom	5 951	2,7	31 965	2,5
Broj djece u obitelji (2001.)				
- jedno dijete	81 643	50,2	421 062	46,06
- dvoje djece	64 526	39,6	372 093	40,71
- troje i više djece	16 634	10,2	120 845	13,22
Stopa totalnog fertiliteta (2007.)*	1,35		1,40	
Živorodeni prema bračnosti (2008.)				
- rođeni u braku	7 309	87,6		
- rođeni izvan braka	1 036	12,4		

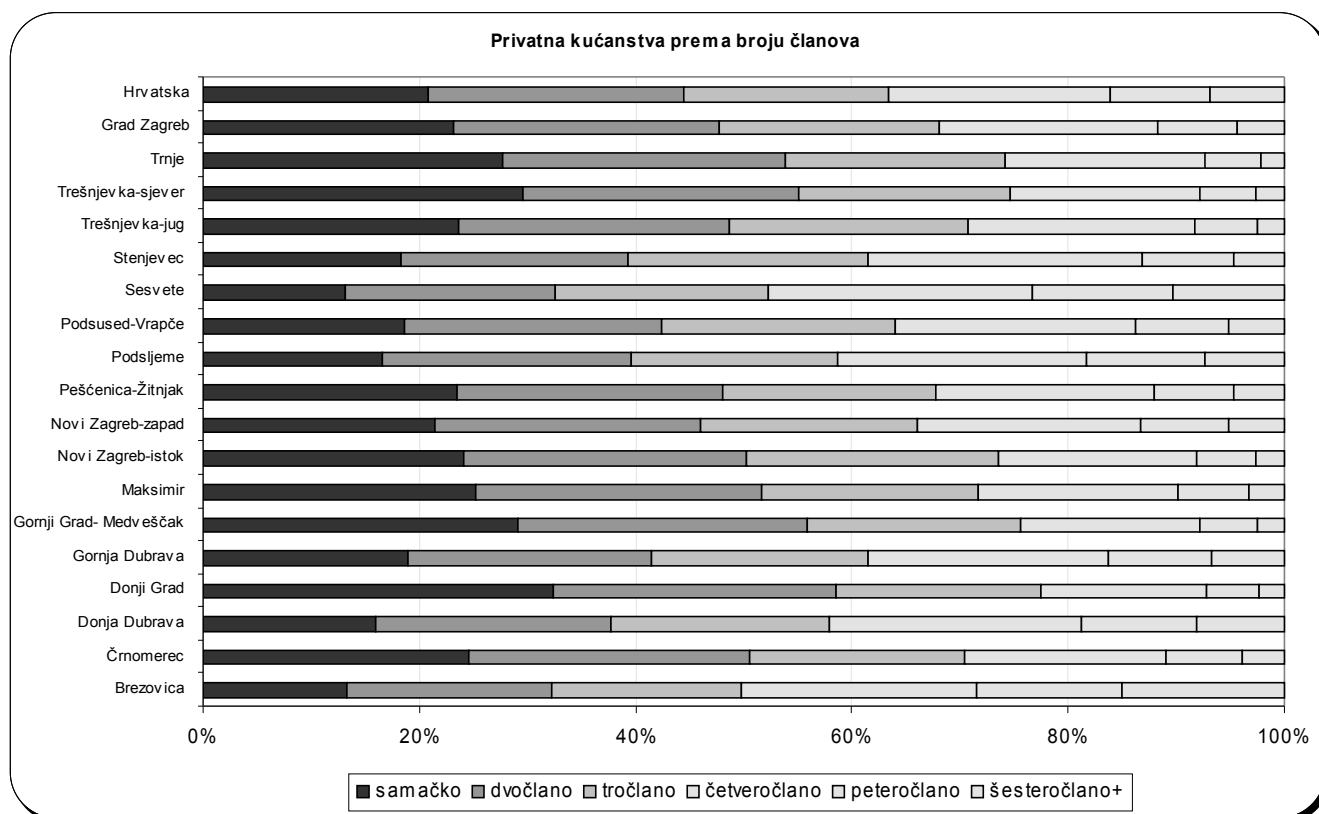
* podaci DZS-a

** podaci za 2006. godinu

Izvor: DZS (2008.a), DZS (2007.b), DZS (2008.d), ZG STAT (2007.a), ZG STAT (2009.d)

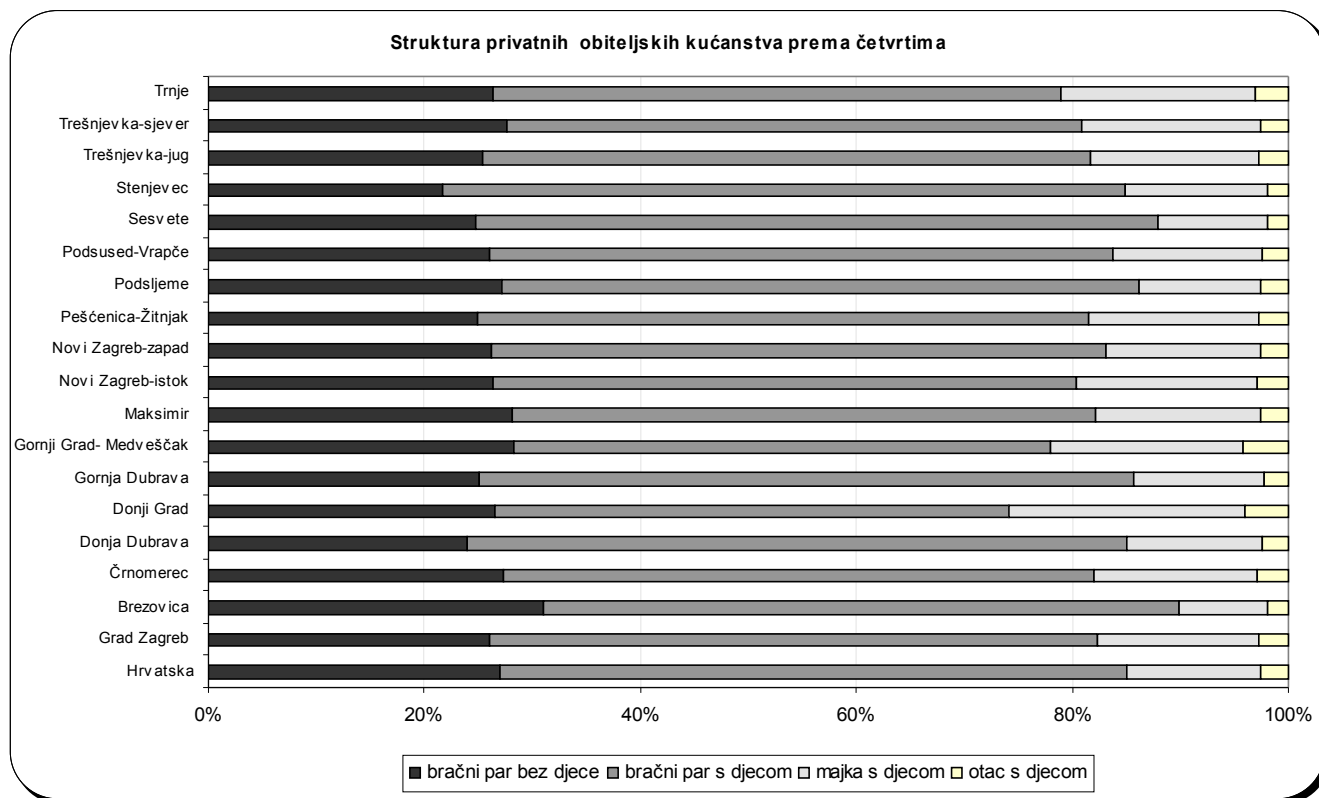
Kako pokazuju prezentirani podaci (tablica 4.6), Grad Zagreb ima nešto veći broj samačkih kućanstava od hrvatskog prosjeka. Usporedimo li Grad Zagreb s drugim županijama, znatno veći udio samačkih kućanstava nalazimo samo u Ličko-senjskoj županiji (26%), dok ih je u Krapinsko-zagorskoj te Sisačko-moslavačkoj županiji tek neznatno više (23,7 odnosno 23,5%). S najmanjim udjelom samačkih kućanstava ističe se Zagrebačka županija (17,3%). Gledano po gradskim četvrtima najviše je samačkih kućanstava u četvrtima Donji Grad i Gornji Grad-Medveščak, dok u četvrtima Brezovica i Sesvete, usporedimo li ih s ostalim četvrtima, češće prevladavaju kućanstva s četiri i više članova (slika 4.14). U Gradu Zagrebu obitelji u prosjeku imaju manji broj djece nego li u Hrvatskoj (tablica 4.6).

Slika 4.15: Privatna kućanstva prema broju članova 2001. – gradske četvrti

Izvor: DZS (2008.a)

Slika 4.16: Privatna obiteljska kućanstva prema sastavu 2001.- gradske četvrti

Izvor: DZS (2008.a)

U Gradu Zagrebu ima čak 57,3% dvočlanih/tročlanih obiteljskih kućanstva, dok je u cijeloj Hrvatskoj takvih obitelji znatno manje – 48,2% (tablica 4.6). S obzirom da Zagreb predstavlja najveće urbano središte u Hrvatskoj, sasvim je razumljivo da u njemu prevladavaju «nuklearne obitelji», dakle, obitelji s manjim brojem djece te s najviše dvije generacije (roditelji i djeca). Većih razlika u tom pogledu među gradskim četvrtima nema, izuzev nešto manje zastupljenosti bračnih parova s djecom te veće majki/očeva s djecom u četvrtima Donji Grad i Gornji Grad-Medveščak (slika 4.15).

Najveći se broj djece u Gradu Zagrebu rađa u bračnim zajednicama. U izvanbračnim se zajednicama 2008. godine rodilo oko 12% djece i taj udio iz godine u godinu raste (npr. 1998. godine udio je djece rođene izvan braka bio 9,3%). Gledano po gradskim četvrtima najviše se djece izvan braka rađa u četvrtima Peščenica-Žitnjak (196,1 djece rođene izvan braka na 1.000 živorođene djece) i Trnje (164,2), a najmanje u četvrti Podsljeme (82,9) (ZG STAT, 2009.d).

U okviru socijalne politike u budućnosti će trebati više voditi računa o udjelu jednoroditeljskih obitelji (kao što pokazuju podaci u pravilu su to majke s djecom). Njih u Gradu Zagrebu nema puno više nego li u Hrvatskoj (17,7% u odnosu na 15%), ali se može očekivati njihov porast, a dostupna istraživanja (Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović, 2003.) pokazuju da jednoroditeljske obitelji žive u značajno težim materijalnim prilikama i suočavaju se s velikim poteškoćama u ispunjavanju obiteljskih obveza te obveza koje proizlaze iz vanjskog rada. Isto je potvrdilo i istraživanje UNDP-a provedeno 2006. godine (UNDP, 2006.a). Većina samohranih roditelja živi u nepovoljnijim materijalnim prilikama od dvoroditeljskih obitelji – oni rjeđe imaju riješeno stambeno pitanje te imaju manja primanja po članu obitelji, pri čemu je medijan ekvivalentnog dohotka kućanstva samohranih majki niži od dohotka samohranih očeva (1.923 naspram 2.692 kune). Nadalje, samohrani se roditelji češće susreću s različitim oblicima financijskih poteškoća kao što je nemogućnost kupnje osnovnih životnih potrepština¹³, problem s plaćanjem režijskih troškova te nemogućnost realizacije različitih slobodnih aktivnosti ili ljetovanja (UNDP, 2006.b).

4.2.2. Sklopljeni i razvedeni brakovi

Tablica 4.7: Sklopljeni i razvedeni brakovi 2001.-2008. – Grad Zagreb i Hrvatska

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
GRAD ZAGREB								
Sklopljeni brakovi	3 789	3 912	3 912	4 022	3 824	3 919	4 209	4 183
- stopa (na 1 000 st.)	4,86	5,0	5,0	5,1	4,9	5,0	5,4	5,3
Razvedeni brakovi	1 131	1 109	1 131	1 204	1 170	1 137	1 082	1 125
- razvedeni na 1 000 sklopljenih	298,5	283,5	289,1	299,4	306,0	290,1	257,1	268,9
HRVATSKA								
Sklopljeni brakovi	22 076	22 806	22 337	22 700	22 138	22 092	23 140	23 373
- stopa (na 1 000 st.)	5,0	5,1	5,0	5,1	5,0	5,0	5,2	5,3
Razvedeni brakovi	4 670	4 496	4 934	4 985	4 883	4 651	4 785	5 025
- razvedeni na 1 000 sklopljenih	211,5	197,1	220,9	219,6	220,6	210,5	206,8	215,0

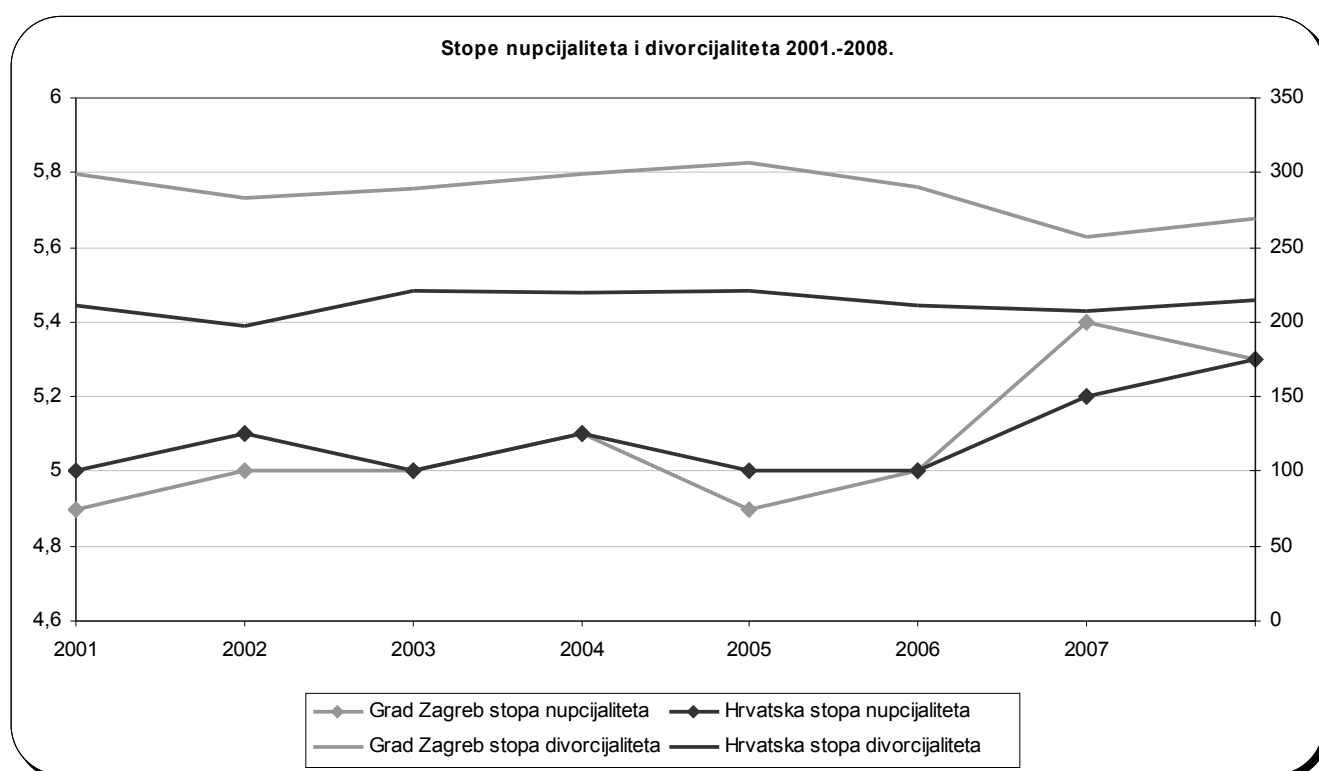
Izvor: DZS (2007.b), DZS (2008.b), ZG STAT (2007.a), ZG STAT (2007.b), ZG STAT (2008.d), DZS (2009.c), ZG STAT (2009.d)

¹³ I tu je nešto bolji položaj samohranih očeva. U kućanstvima svake četvrte samohrane majke unazad godinu dana nedostajalo je novaca za hranu, dok je to bio slučaj u tri od osamnaest kućanstava samohranih očeva (UNDP, 2006.b).

U Gradu Zagrebu, prema zadnjem popisu stanovništva, 60,8% muškaraca i 52,1% žena starijih od 15 godina živi u braku. Među ženama je nešto veći udio razvedenih žena (6,4%) i udovica (15,7%), usporedimo li ih s muškarcima (3,5 odnosno 3,2%) (ZG STAT, 2008.c). S nevjenčanim suprugom/suprugom u Gradu je Zagrebu 2001. godine živjelo 2,2% stanovnika starijih od 15 godina (u Hrvatskoj 1,7%) (DZS, 2008.a).

Stopa nupcijaliteta u Gradu Zagrebu, kao ni u Hrvatskoj, nije osobito velika i kreće se oko 5 sklopljenih brakova na 1000 stanovnika, no za Grad Zagreb je karakteristična nešto veća stopa divorcijaliteta (tablica 4.7). Slika 4.16 pokazuje blagi pad nupcijaliteta te porast divorcijaliteta 2008. godine u Gradu Zagrebu.

Slika 4.17: Stope nupcijaliteta i divorcijaliteta 2001.-2008.

Izvor: DZS (2007.b), DZS (2008.b), ZG STAT (2007.a), ZG STAT (2007.b), ZG STAT (2008.d), DZS (2009.c), ZG STAT (2009.d)

I žene i muškarci brak sklapaju najčešće u dobi od 25 do 29 godina (41,7% svih žena te 35,5% svih muškaraca koji su 2008. godine sklopili brak). Gledamo li desetak godina unazad vidljiv je pad broja osoba koje sklapaju brak u dobi od 20 do 24 godine¹⁴. U pravilu i jedni i drugi sklapaju prvi brak (91,7% muškaraca te 92,7% žena) (ZG STAT, 2009.h). Udio je građanskih brakova 2007. godine u Gradu Zagrebu bio 38,6%, te još uvijek prevladavaju vjerski brakovi sa 61,4% (DZS, 2008.l).

Gledano po gradskim četvrtima brojem razvedenih brakova 2008. godine prednjači gradska četvrt Novi Zagreb-istok, dok s druge strane nalazimo četvrti Brezovica i Podsused-Vrapče (ZG STAT,

¹⁴ Tako je npr. 1998. godine 19,4% muškaraca sklapalo brak u dobi od 20-24 godine, dok je taj udio 2007. i 2008. godine bio oko 10%. S druge strane, brak je, u istoj dobnoj skupini, 1998. godine sklapalo 32,8% žena, dok 2007. godine njih 20,4%, a 2008. godine 19,9% (ZG STAT, 2008.c, 2009.h)

2009.d). Razvodi su i kod žena i kod muškaraca najučestaliji u dobi između 30 i 39 godina (37,3% žena i 34,5% muškaraca od ukupnog broja razvedenih 2008. godine), te u dobi između 40 i 49 godina (28% žena i 30% muškaraca od ukupnog broja razvedenih 2008. godine). Razvedeni brakovi najčešće traju 20 i više godina (27,6% svih razvedenih brakova 2008. godine), a slijede ono koji traju 5-9 godina (25,1%). Najčešće se razvode brakovi bez uzdržavane djece (46%) te oni s jednim uzdržavanim djetetom (31,6%). Skrbništvo se dodjeljuje u pravilu majkama (90,3%), te tek u 7,2 % slučajeva očevima (ZG STAT, 2009.h).

4.2.3. Prekidi trudnoće

Općenito gledano broj legalno induciranih pobačaja u Hrvatskoj pada. Godine 1990. iznosio je 38.644 da bi se 2008. godine smanjio na 4.497. Usporedimo li Grad Zagreb s ostalim dijelovima Hrvatske, on po broju legalno indiciranih pobačaja zauzima središnju poziciju. Najveću stopu legalno induciranih pobačaja imaju Virovitičko-podravska (929) i Primorsko-goranska županija (920), a najmanju i dalje Splitsko-dalmatinska županija (23). Gledano na razini Hrvatske, tijekom su 2008. godine zabilježena 358 legalno inducirana prekida trudnoće kod mladih djevojaka do 19 godina starosti, što čini udio od 7,9% (2007. je godine taj postotak iznosio 9,2%). Uz to, zabrinjava i podatak da 30,3% žena koje traže pobačaj već ima dvoje djece, dok ih je tek 29,4% bez djece. To potvrđuje činjenicu da se pobačaj još uvijek koristi kao sredstvo kontracepcije (HZJZ, 2009.c).

Tablica 4.8: Prekidi trudnoće 2008. - Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%/stopa	Apsolutno	%/stopa
Prekidi trudnoće (2008.)	1 961	100	10 616	100
- spontani	296	15,1	1 691	15,9
- legalno inducirani (medicinski)	786	40,1	4 497	42,4
- ostali*	834	42,5	4 428	41,7
- stopa legalno induciranih/100 000 žena fertile dobi	-	390	-	427

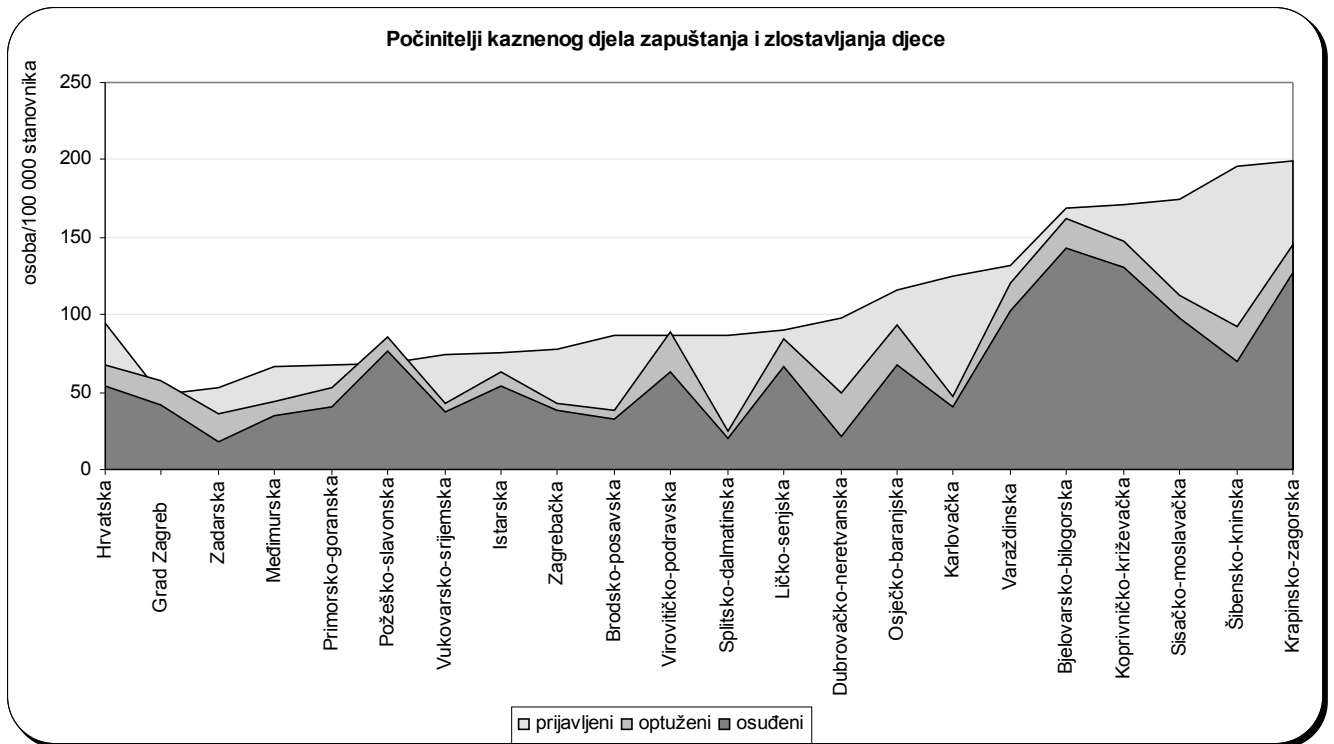
* Ostali prekidi trudnoće obuhvaćaju slijedeće dijagnoze: izvanmaternična trudnoća, hidatidozna mola, ostali abnormalni produkti začeća, ostali pobačaj i nespecifični pobačaj.

Izvor: HZJZ (2009.c)

4.2.4. Nasilje u obitelji

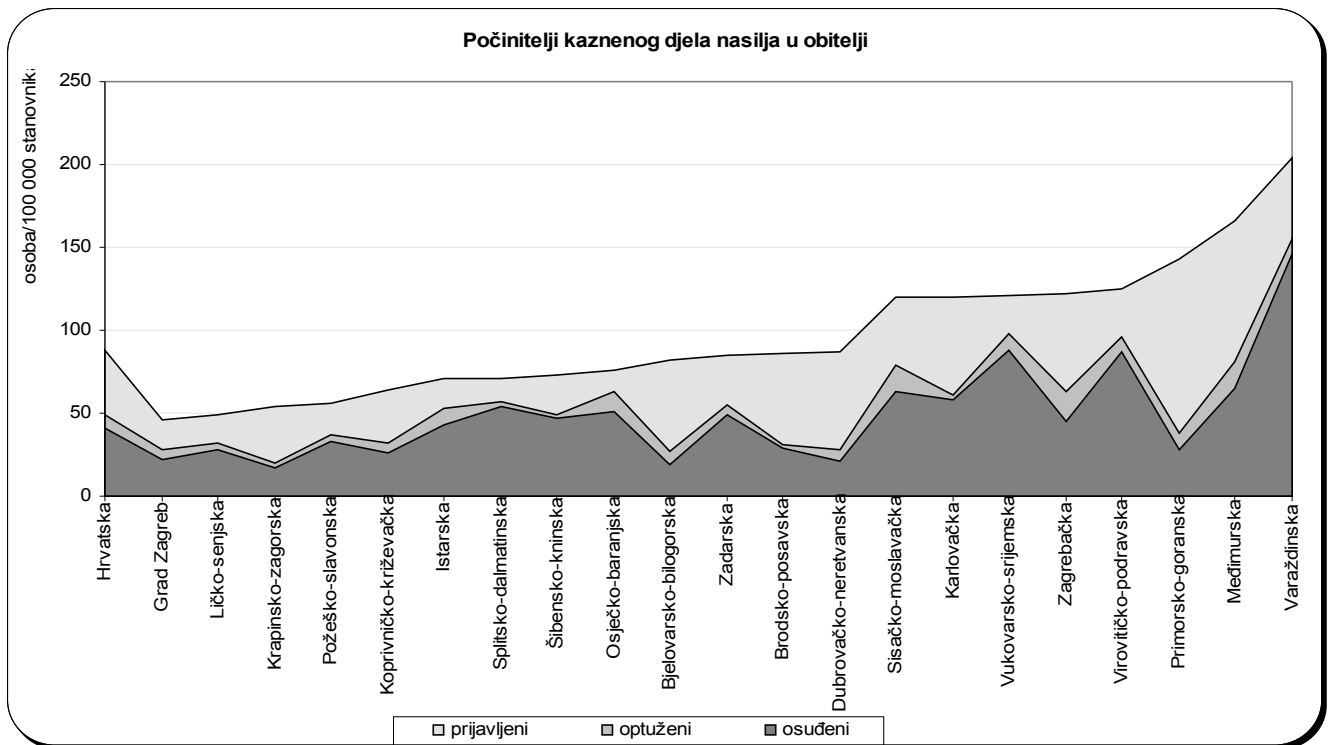
Državni zavod za statistiku objavio je izvješće o pojavi nasilja u obitelji u razdoblju od 2001.-2006. godine (DZS, 2008.f). Iz slike 4.17 razvidno je kako je u razdoblju od 2001.-2006. godine u Gradu Zagrebu bilo u pravilu manje prijavljivanih, optuženih te osuđenih počinitelja kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece nego li u ostalim dijelovima Hrvatske. Isto tako nesrazmjer između broja prijavljenih, optuženih i osuđenih je u pravilu manji nego li u većini drugih županija u Hrvatskoj. Postavlja se pitanje je li manje prijavljivanih počinitelja stvarno posljedica manje pojavnosti djela budući da je Zagreb urbana sredina te je moguće pretpostaviti da su ljudi više upoznati s temom nasilja nego li u drugim dijelovima Hrvatske, a veća senzibilnost dovodi do manje pojavnosti djela ili pak je to upravo posljedica života u većoj sredini te manje senzibilnosti za događaje u njoj.

Slika 4.18: Počinitelji kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece prema županijama 2001.-2006.

Izvor: DZS (2008.f)

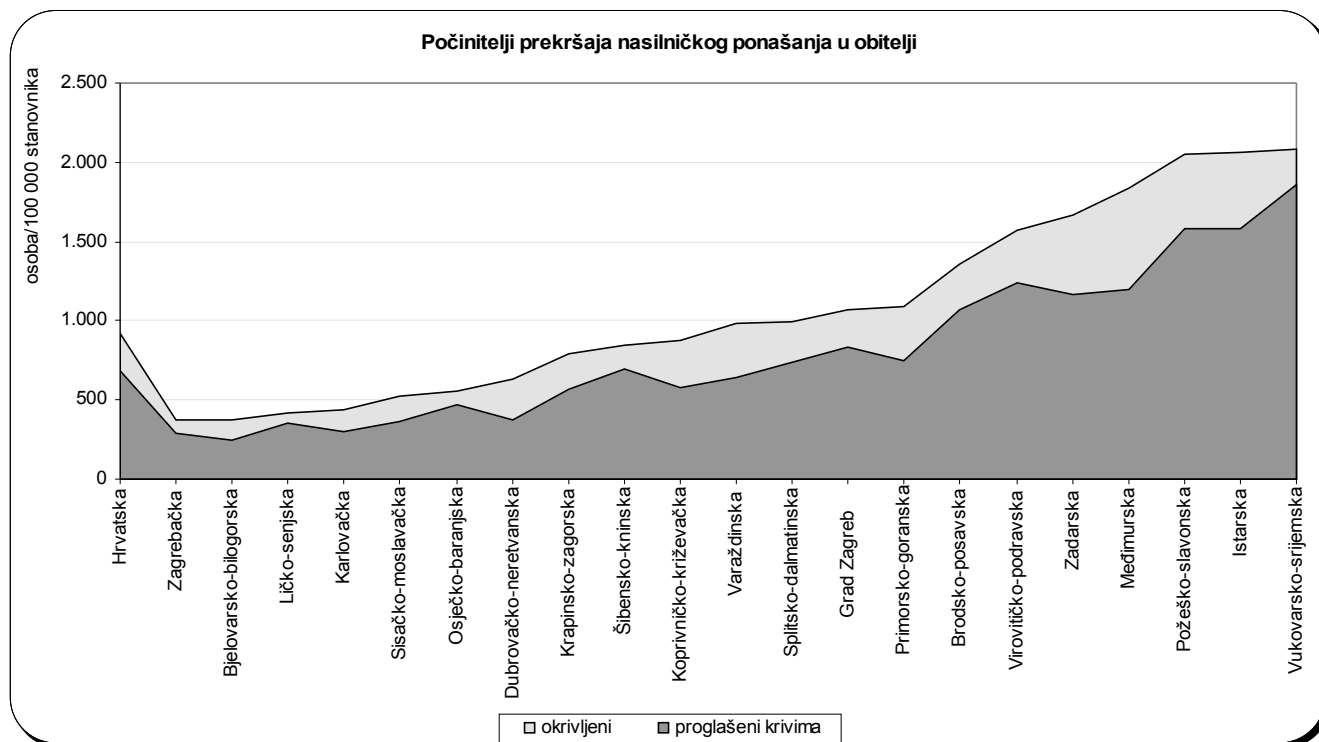
Slika 4.19: Počinitelji kaznenog dijela nasilja u obitelji prema županijama 2001.-2006.

Izvor: DZS (2008.f)

U Gradu Zagrebu je u razdoblju od 2001.-2006. godine pojavnost nasilja u obitelji bila manja nego li u drugim županijama. Grad Zagreb u usporedbi s drugim županijama ima i manje prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja kaznenog djela nasilja u obitelji (slika 4.18). Ipak, kada dolazimo do broja počinitelja prekršaja nasilja u obitelji Grad Zagreb zauzima nešto gornju poziciju u usporedbi s većinom županija u Hrvatskoj (slika 4.19).

Slika 4.20: Počinitelji prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji prema županiji 2001.-2006.

Izvor: DZS (2008.f)

4.2.5. Osobna potrošnja i primanja kućanstava

Najkvalitetniji statistički izvori podataka o socio-ekonomskoj strukturi građana Grada Zagreba su: Popis stanovništva, kućanstava i stanova (provodi se svakih 10 godina) i Anketa o potrošnji kućanstava (za gradove se uobičajeno provodi svakih 5 godina). Ovdje dajemo podatke Ankete o potrošnji kućanstava¹⁵ u RH i Gradu Zagrebu za 2005. godinu kada je u Gradu Zagrebu provedena proširena anketa. Naime, Grad Zagreb je za područje svoje nadležnosti proširio obuhvat i na taj način, uz ostalo, osigurao relevantne podatke o socio-ekonomskoj strukturi građana. Proširenim uzorkom obuhvaćeno je 1.512 adresa naseljenih stanova¹⁶.

¹⁵ Provedba Ankete je metodološki usklađena sa standardima Eurostata.

¹⁶ Redovito se obuhvaća 750 adresa naseljenih stanova.

Tablica 4.9: Struktura raspoloživih sredstava u kunama – prosjek po kućanstvu 2005. godine

	Prosječna godišnja raspoloživa sredstva		Struktura raspoloživih sredstava %	
	Grad Zagreb	Hrvatska	Grad Zagreb	Hrvatska
Raspoloživa sredstva – ukupno	92 612	77 831	100,00	100,00
- raspoloživi dohodak - ukupno	81 302	69 179	87,79	88,88
- od nesamostalnog rada	46 350	35 279	50,05	45,33
- od samostalne djelatnosti	9 434	11 432	10,19	14,69
- od imovine	739	701	0,80	0,90
- od starosne mirovine	15 797	12 374	17,06	15,90
- od naknada vezanih za nezaposlenost	307	532	0,33	0,68
- od ostalih tekućih primanja*	7 296	7 515	7,88	9,66
- od ostalih tekućih transfera**	1 379	1 346	1,48	1,73
- podignuti krediti	7 304	6 140	7,89	7,89
- podignuti štedni ulozi	1 532	1 167	1,65	1,50
- ostala raspoloživa sredstva ***	2 474	1 345	2,67	1,73

* Ostala tekuća primanja uključuju obiteljske mirovine, primanja vezana uz obitelj (dječji doplatak, naknadu za porodni dopust, primanja za opremu novorođenčadi, primanja na ime alimentacije, umanjena za alimentacije plaćene drugima), primanja na teret bolovanja, naknade za tjelesno oštećenje, primanja za zdravstvenu rehabilitaciju, invalidske mirovine, naknadu za troškove stanovanja primljenu od drugih osoba, socijalnu pomoć te stipendije i nagrade za školovanje.

** Ostali tekući transferi predstavljaju razliku primljenih i danih transfera. Primljeni transferi uključuju primanja na ime primitka i darova u novcu i naturi iz zemlje i inozemstva. Dani transferi uključuju izdatke za darove u novcu i naturi osobama u zemlji i inozemstvu te plaćanja kazni i globa.

*** Ostala raspoloživa sredstva obuhvaćaju primanja od prodaje imovine te primanja od osiguranja.

Izvor: ZG STAT (2007.c)

Tablica 4.10: Upotrijebljena sredstva u kunama – prosjek po kućanstvu 2005. godine

	Prosječna godišnja upotrijebljena sredstva		Struktura upotrijebljenih sredstava %	
	Grad Zagreb	Hrvatska	Grad Zagreb	Hrvatska
Upotrijebljena sredstva – ukupno	98 962	82 267	100	100
- osobna potrošnja - ukupno	78 647	69 683	79,46	84,70
- novčana sredstva	78 184	66 270	79,00	80,55
- naturalna potrošnja	463	3 413	0,46	4,15
- štednja	2 549	1 531	2,58	1,86
- otplate zajmova i kredita s kamatama	5 301	4 235	5,36	5,15
- investicije u kuću, stan, imanje	11 962	6 343	12,09	7,71
- obiteljske svečanosti	503	475	0,51	0,58

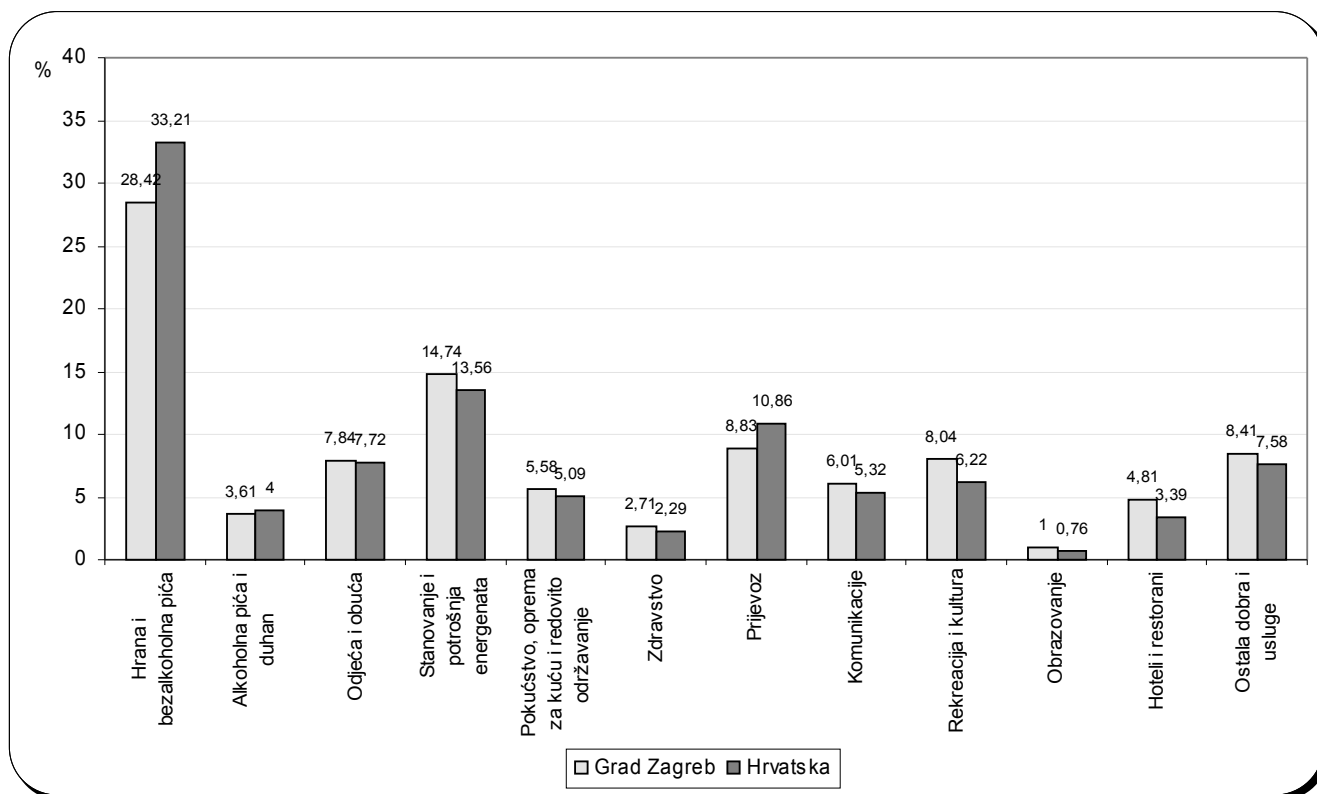
Izvor: ZG STAT (2007.c)

Podaci o osobnoj potrošnji i primanjima kućanstava pokazuju da kućanstva u Gradu Zagrebu prosječno godišnje sveukupno raspoložuju s oko 19% više sredstava nego li kućanstva u Hrvatskoj, dok je struktura raspoloživih sredstava, izuzev veće naturalne potrošnje u Hrvatskoj općenito, podjednaka (tablice 4.9 i 4.10). Slijedom toga kućanstva u Gradu Zagrebu i sveukupno prosječno godišnje troše 20,3% više sredstava te uspijevaju i određeni dio sredstava uštediti. Gledamo li samo osobnu potrošnju¹⁷, kućanstva u Gradu Zagrebu troše oko 12,9% više sredstava nego li kućanstva u Hrvatskoj. Struktura osobne potrošnje pokazuje da stanovnici Grada Zagreba nešto više sredstava, nego stanovnici

¹⁷ Osobna potrošnja kućanstva podrazumijeva novčanu i naturalnu potrošnju proizvoda i usluga koji služe za podmirivanje životnih potreba članova tog kućanstva. Struktura izdataka za osobnu potrošnju obuhvaća 12 glavnih skupina: hrana i bezalkoholna pića, alkoholna pića i duhan, odjeća i obuća, stanovanje, pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje, zdravstvo, prijevoz, komunikacije, rekreacija i kultura, obrazovanje, hoteli i restorani, ostala dobra i usluge.

Hrvatske općenito, troše na stanovanje i potrošnju energenata, rekreaciju i kulturu te hotele i restorane, a manje na hranu i bezalkoholna pića te prijevoz (slika 4.20).

Slika 4.21: Prosječna godišnja osobna potrošnja i raspoloživi dohodak po kućanstvu 2005. godine

Izvor: ZG STAT (2007.c)

4.3. Stambeni standard

4.3.1. Osnovna obilježja stambenih prostora

Tablica 4.11: Osnovna obilježja stanova 2001.– Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Broj stanova - ukupno (2001.)	312 902	-	1 877 126	-
Nastanjeni stanovi (2001.)	271 183	100	1 421 623	100
- od toga u vlasništvu fizičke osobe	260 547	96,0	1 365 650	96,1
- prosječna površina m ²	66,2	-	74,43	-
- prosječan broj članova po jednom stanu	2,89	-	3,1	-
Stanovi koji se povremeno koriste (2001.)	4 944	-	190 931	-
Stanovi u kojima se samo obavljala djelatnost (2001.)	3 795	-	25 546	-
Struktura stanova prema broju soba (2001.)				
- ukupno	271 183	100	1 421 623	100
- 1-sobni	47 693	17,6	178 852	12,6
- 2-sobni	106 134	39,1	468 813	33,0
- 3-sobni	70 069	25,8	396 831	27,9
- 4-sobni	33 241	12,3	269 449	18,9
- 5-sobni i višesobni stanovi	14 046	5,2	107 678	7,6
Stanovi prema opremljenosti (2001.)				
- ukupno	271 183	100	1 421 623	100
- struja	270 877	99,9	1 414 274	99,4
- vodovod	268 404	99,0	1 331 431	93,7
- kanalizacija	268 921	99,2	1 318 594	92,8
- centralno grijanje	192 102	70,8	514 386	36,2
- bez kuhinje, kupaonice i zahoda	835	0,3	4 954	0,3
Privatna kućanstva prema osnovi korištenja stana (2001.)				
- ukupno	275 464	100	1 477 377	100
- privatno vlasništvo ili suvlasništvo	222 697	80,8	1 225 235	82,9
- najamoprimalac sa zaštićenom najamninom	9 630	3,5	49 259	3,3
- najamoprimalac sa slobodno ugovorenom najamninom	11 742	4,3	42 195	2,9
- najam dijela stana (podstanar)	2 289	0,8	12 570	0,9
- srodstvo s vlasnikom ili najamoprimalcem	23 375	8,5	110 008	7,4
- drugo	5 731	2,1	38 110	2,6

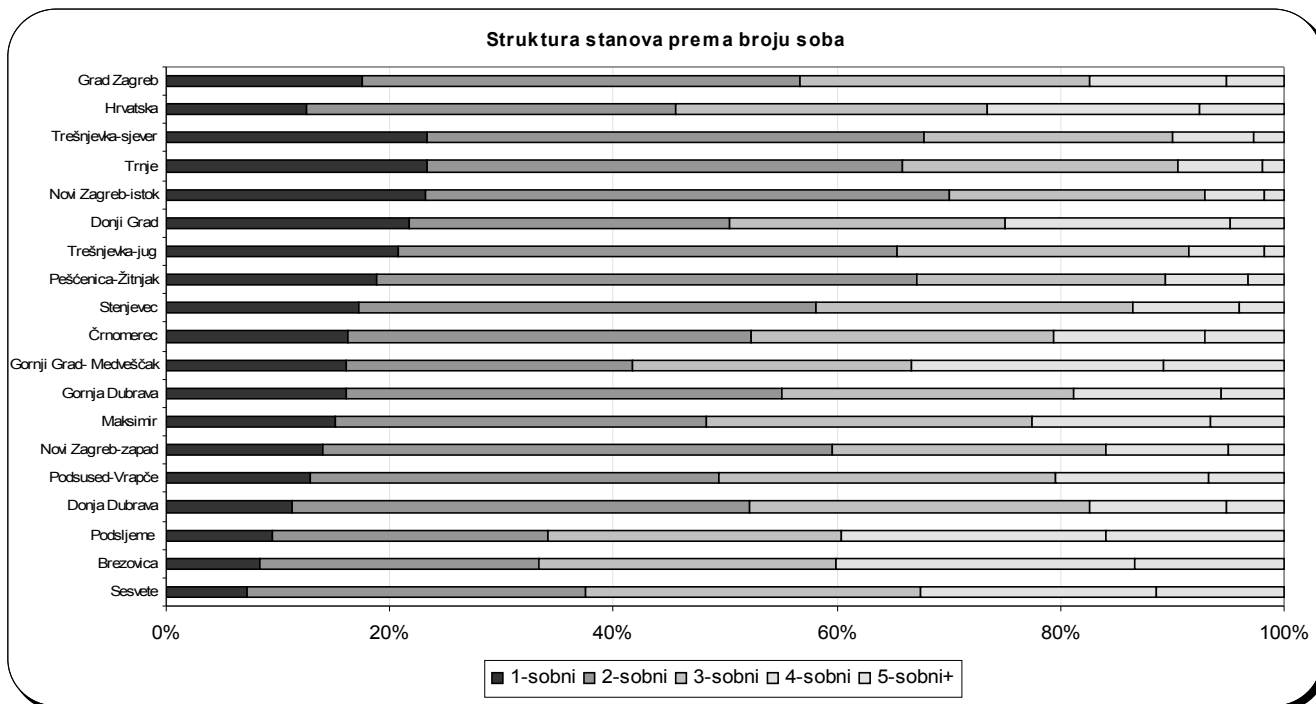
* izračun autora.

Izvor: DZS (2008.a)

Podaci pokazuju da je prosječni stambeni standard u Gradu Zagrebu još uvijek relativno skroman – prevladavaju stanovi manje i srednje površine u kojima obitava nešto manje od 3 osobe po stanu, s prosječnom stambenom površinom od oko 66 m² (manje od hrvatskog prosjeka koji je za 8,5 m² veći). Jednosobni i dvosobni stanovi čine 56,7% svih stanova (u Hrvatskoj 45,6%). Četverosobni te višesobni stanovi čine samo oko 17,5% od ukupnog stambenog fonda (u Hrvatskoj 26,5%), što ne predstavlja povoljnu situaciju s obzirom na potencijalni rast aspiracija sadašnjih i budućih korisnika (tablica 4.11). Sve je to naravno posljedica relativno siromašne (masovne, kolektivne) stambene izgradnje tijekom druge polovice 20. stoljeća koja je pak bila posljedica snažne migracije u gradove (pa i u Zagreb), siromaštva društva, prevladavajućeg stila i uzora stambene izgradnje, itd. Očekivani i programirani standard stanovanja (oslonjen na međunarodne preporuke) iznosi 25m² s kojima pojedinac samostalno

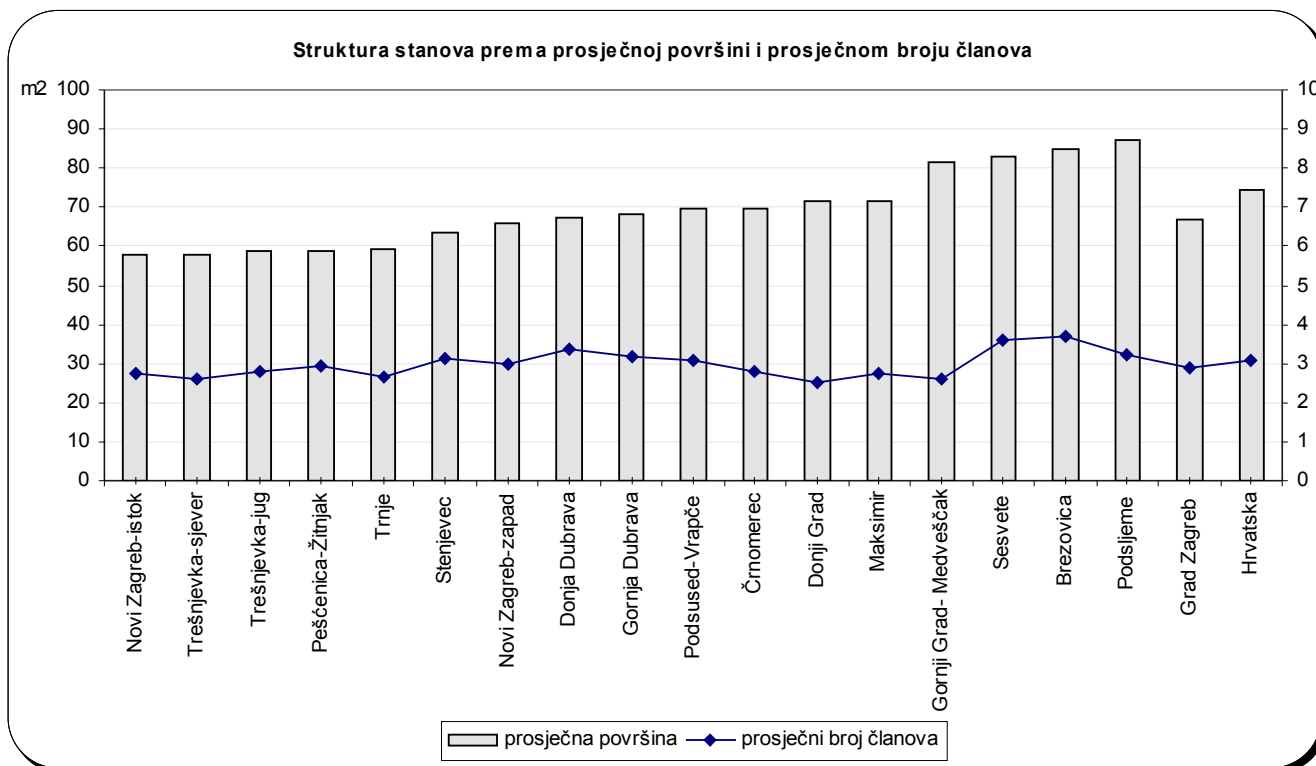
raspolaže. Kako se veličina stanova kod nas izračunava uz uzimanje u obzir svih prostorija u stambenim objektima, dakle, i pomoćnih prostorija, a ne samo soba, tada možemo vidjeti da je prosječan stambeni standard u Gradu još uvijek relativno nizak.

Slika 4.22: Struktura stanova prema broju soba 2001.

Izvor: DZS (2008.a)

Slika 4.23: Struktura stanova prema prosječnoj površini i prosječnom broju članova 2001.

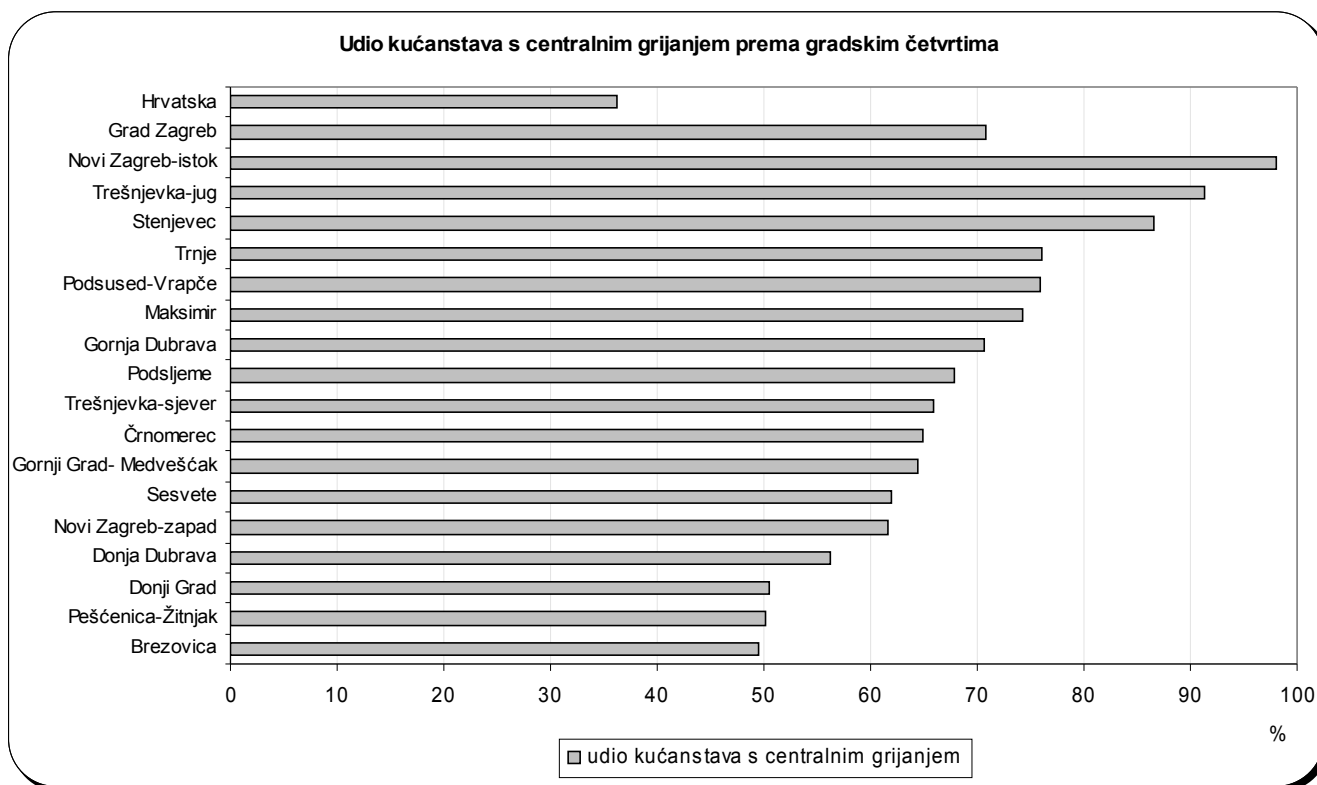

Izvor: DZS (2008.a)

Gledano po gradskim četvrtima manji stanovi prevladavaju u četvrtima Trešnjevka-sjever, Trnje i Novi Zagreb-istok, dok se s nešto većim stambenim prostorima ističu četvrti Sesvete, Brezovica i Podsljeme (slika 4.21 i 4.22). Unatoč tome, stanovnici tih četvrti u prosjeku ne raspolažu najmanjim odnosno najvećim stambenim prostorom po članu kućanstva. Naime, s najvećim stambenim prostorom po članu kućanstva raspolažu stanovnici gradske četvrti Gornji Grad-Medveščak (u prosjeku 31,1 m²), a zatim slijede stanovnici četvrti Donji Grad – 28,6 m² po članu kućanstva. S druge strane stanovnici četvrti Peščenica-Žitnjak i Donja Dubrava raspolažu sa svega 20,1 m² stambenog prostora po članu kućanstva (DZS, 2008.a).

S obzirom na ubrzanu privatizaciju stanovanja u Hrvatskoj tijekom posljednjih petnaestak godina, ne začuđuje podatak da je nešto više od 80% stanova u privatnom vlasništvu (u Hrvatskoj 83%). Najmoprimaca sa zaštićenom najamninom u Hrvatskoj ima samo 3,3%, a u Zagrebu 3,5% što govori o činjenici da je «socijalno stanovanje» i u zemlji i u Gradu Zagrebu, u odnosu na druge europske zemlje, vrlo zapostavljeno (tablica 4.11). Nadalje, s obzirom na postojeće trendove izgradnje u Gradu (primjerice «urbane vile») te na pojačanu socijalnu diferencijaciju i stratifikaciju stanovništva, u budućnosti će se najvjerojatnije prosječan standard stanovanja postupno poboljšavati, no ne tako brzo i ne podjednako za sve socijalne slojeve u Gradu.

Slika 4.24: Udio kućanstava s centralnim grijanjem prema gradskim četvrtima 2001.

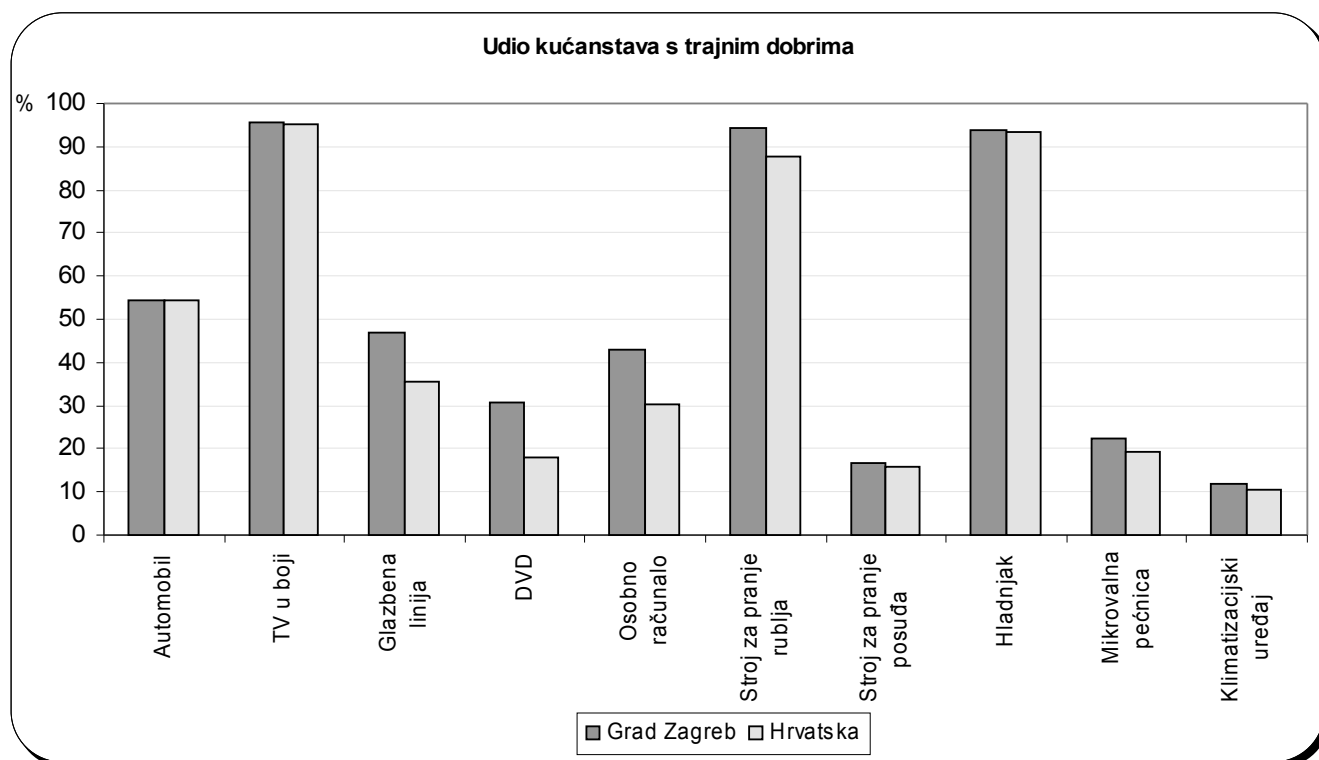

Izvor: DZS (2008.a)

Komunalna opremljenost stambenih jedinica je relativno zadovoljavajuća u Gradu kao cjelini, iako nije podjednaka u svim dijelovima. Stanovi u Gradu Zagrebu su u 70% slučajeva opremljeni centralnim grijanjem (toplovod, etažno grijanje), a svim drugim komunalijama u skoro 100% slučajeva.

Usporedimo li komunalnu opremljenost stambenih jedinica Grada Zagreba s prosjekom Hrvatske vidimo da Grad Zagreb znatno bolje stoji, posebice kada se radi o centralnom grijanju, ali i o opremljenošću kanalizacijom i vodovodom (tablica 4.11). Pojedini gradski predjeli – gradske četvrti, prilično se razlikuju u stupnju osnovne i dodatne opremljenosti te stoga i mogućnosti podmirivanja osnovnih i dodatnih potreba svojih stanovnika. Naime, pogledamo li pregled kućanstava koja su opremljena centralnim grijanjem po gradskim četvrtima možemo vidjeti kako u pojedinim četvrtima centralno grijanje ima tek 50-tak % stanovnika (Brezovica, Peščenica-Žitnjak), dok u drugima njih 90% ili više (Novi Zagreb-istok, Trešnjevka-jug) (slika 4.23).

Slika 4.25: Udio kućanstava s trajnim dobrima 2005.

Izvor: ZG STAT (2007.c)

4.3.2. Novoizgrađeni stanovi

Broj je novoizgrađenih stanova 2008. godine, nakon dugogodišnjeg rasta¹⁸ pao za 1,7%. Korisna površina novoizgrađenih stanova u Zagrebu je 2008. godine bila 75,1 m² što je 3,2 m² više nego godinu ranije (tablica 4.12). Podatak o veličini novoizgrađenih stanova dodatno zabrinjava povežemo li ga s već postojećim podacima o relativno skromnom stambenom standardu na području Grada Zagreba (stanovi manje i srednje površine što dovodi do toga da pojedinac često samostalno ne raspolaže sa 25 m² stambenog prostora, a s koliko bi trebao prema međunarodnim preporukama).

Pogledamo li razlike među županijama možemo vidjeti da Grad Zagreb zajedno s Ličko-senjskom, Zadarskom, Šibensko-kninskom i Splitsko-dalmatinskom županijom ulazi u krug županija u kojima se u prosjeku grade najmanji stanovi (u prosjeku do 75 m²). S druge je strane prosječna korisna

¹⁸ U Gradu Zagrebu 2007. godine izgrađeno je 166,2% stanova više nego li u 2002. godini (DZS, 2008.c).

površina novoizgrađenih stanova u Međimurskoj županiji iznosila 145,3 m² u 2008. godini (DZS, 2009.g). Gledano po gradskim četvrtima, najviše se stanova gradilo u gradskim četvrtima Sesvete i Novi Zagreb – zapad. Dominiraju jednosobni, dvosobni i trosobni stanovi (slika 4.25). Dok je u Gradu Zagrebu porasla gradnja 1-sobnih (za 27,1% u odnosu na 2007. godinu) i 4-sobnih stanova (za 33,1%), smanjila se gradnja 2-sobnih (za 14,1%) i trosobnih stanova (za 5,6%) (ZG STAT, 2009.e).

Tablica 4.12: Novoizgrađeni stanovi 2008.– Grad Zagreb i Hrvatska

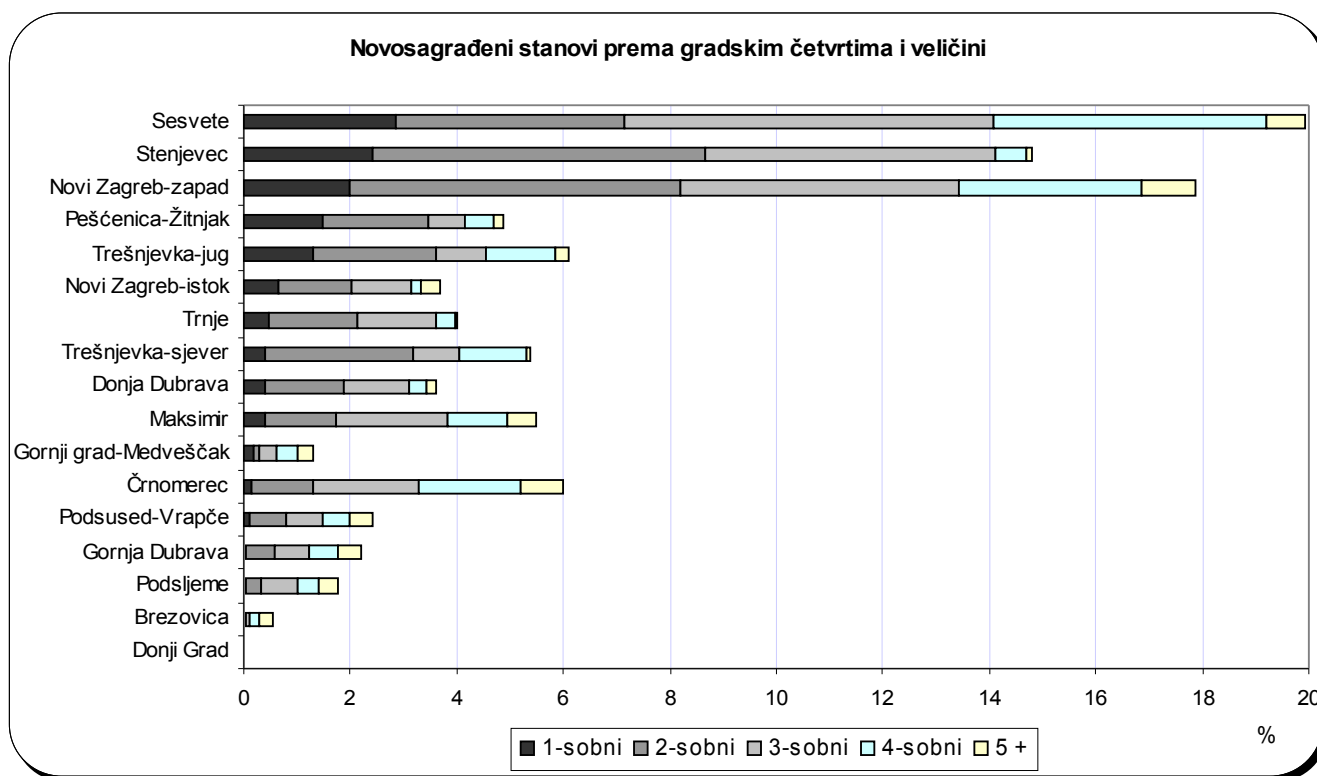
	Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Struktura novoizgrađenih stanova prema broju soba				
- ukupno	8 744	100	25 368	100
- 1-sobni	1 121	12,8	3 451	13,6
- 2-sobni	2 846	32,5	8 130	32,0
- 3-sobni	2 667	30,5	6 859	27,0
- 4-sobni	1 580	18,1	4 352	17,1
- 5-sobni i više	530	6,1	2 576	10,1
Prosječna korisna površina novoizgrađenih stanova - m²*	75,1	-	80,3	-
Cijene prodanih novih stanova – prosječno kn/m²				
- ukupno**	14 315	100	12 095	100
- građevno zemljište	2 295	16,0	1 725	14,3
- gradnja i dobit izvođača	8 503	59,4	7 686	63,6
- ostali troškovi	3 517	24,6	2 684	22,2

* izračun autora

** prosječna cijena 1 m² novosagrađenih stanova koje su prodavala trgovačka društva i dr. pravne osobe te APN

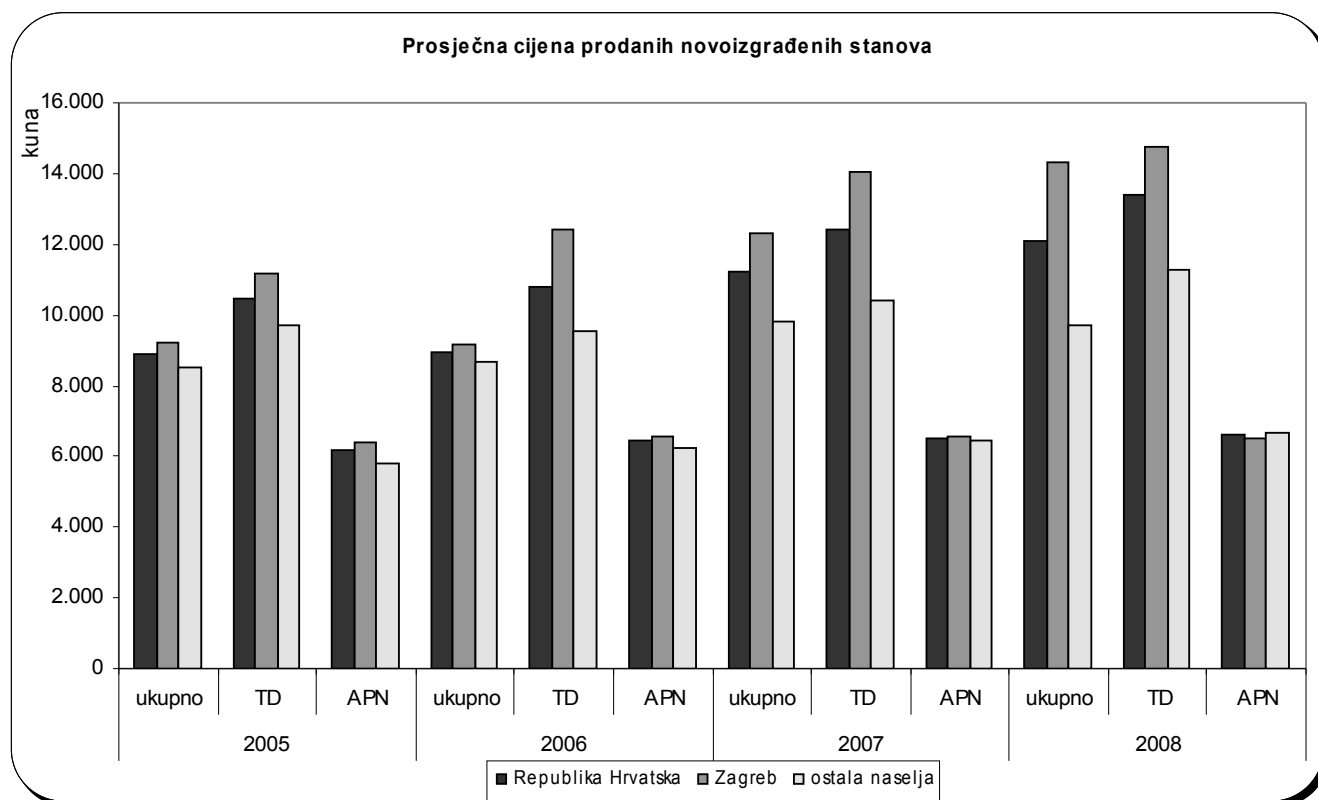
Izvor: ZG STAT (2009.a), ZG STAT (2009.e), DZS (2009.g), DZS (2009.h), DZS (2009.l)

Slika 4.26: Novosagrađeni stanovi prema gradskim četvrtima i veličini 2008.

Izvor: ZG STAT (2009.e)

Slika 4.27: Prosječna cijena prodanih novoizgrađenih stanova 2005.-2008. – Grad Zagreb i Hrvatska

Napomena: ukupno=prosječna cijena 1 m² novosagrađenih stanova koje su prodavala trgovačka društva i dr. pravne osobe te APN; TD=prosječna cijena 1 m² novosagrađenih stanova koje su prodavala trgovačka društva i dr. pravne osobe; APN=prosječna cijena 1 m² novosagrađenih stanova koje je prodavao APN

Izvor: DZS (2007.d), DZS (2008.h), DZS (2009.l)

Gledamo li sveukupnu prosječnu cijenu novoizgrađenih stanova po metru kvadratnom vidimo da je ona u Zagrebu za gotovo 18,4% viša nego li u Hrvatskoj općenito. Nadalje, gledamo li odnos cijene stanova u Zagrebu te ostalim naseljima u Hrvatskoj, prosječna je cijena stanova po metru kvadratnom u Zagrebu 2008 godine bila čak 47,5% veća nego li u ostalim naseljima u Hrvatskoj. Izuzmemo li iz cijene stanova one stanove koji su prodani kao sastavni dio programa poticajne stanogradnje cijena je u Zagrebu viša za 31,0% od one u ostalim naseljima u Hrvatskoj (DZS, 2009.l)¹⁹. Isto tako, prosječna cijena metra kvadratnog prodanog stana koji je izgrađen i prodan na tržištu je znatno veća od cijene metra kvadratnog stana iz programa poticajne stanogradnje (slika 4.26). Usporedimo li podatke s onima od prethodne godine, možemo vidjeti da je prosječna cijena novoizgrađenih stanova po metru kvadratnom porasla za 7,5% na razini cijele Hrvatske, što se zapravo može pripisati rastu cijena u Zagrebu. Naime, dok je cijena u ostalim naseljima u Hrvatskoj pala za 1%, ona je u Zagrebu porasla za čak 16,3% (DZS, 2008.h, DZS, 2009.l)²⁰.

Važno je spomenuti i da Grad Zagreb sukladno Odluci o najmu stanova (Službeni glasnik Grada Zagreba, 22/09) stambena pitanja građana rješava prvenstveno postupajući po Konačnoj listi reda prvenstva za davanje u najam gradskih stanova koja se utvrđuje nakon provedenog natječaja. U

¹⁹ Izračun autora prema podacima DZS-a.

²⁰ Izračun autora prema podacima DZS-a

listopadu je 2003. godine sukladno tome raspoređeno 1 900 osoba/obitelji²¹. Do 7. siječnja 2010. godine Grad je postupajući po listi došao do 1 500. mjesta pri čemu je najveći broj obitelji/osoba dobio u najam stanove na lokaciji Sopnica – Jelkovec tijekom 2009. godine.

Druga lista po kojoj se vrši razmatranje i dodjela stanova je lista izvan reda prvenstva, a temelj je iste obrazloženo mišljenje Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom (ranije Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje). Osobe/obitelji moraju biti u iznimno teškom socijalno-zdravstvenom položaju. Temeljem je tog kriterija u 2008. godini riješeno stambeno pitanje za ukupno 43 osobe/obitelji, a 2009. godine za ukupno 160 osoba/obitelji (većinom na lokaciji Sopnica – Jalkovec).

Kako se lista formira svakih pet godina, krajem je 2009. godine raspisan novi natječaj za dodjelu stanova te je u tijeku formiranje nove liste za narednih pet godina.

²¹ Pravo na dodjelu stana imaju osobe koje, prije podnošenja zahtjeva, imaju prebivalište na području Grada Zagreba neprekidno najmanje deset godina, a nemaju riješeno stambeno pitanje, niti mogućnost da ga riješe na drugi način. Lista se formira temeljem kriterija i mjerila pri čemu se, uz vrijeme prebivališta na području Grada Zagreba, u obzir uzima i stambeni te socijalno-zdravstveni status podnositelja zahtjeva, kao i status branitelja.

4.4. Odgoj i obrazovanje

Tablica 4.13: Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja

	2007/08		2008/09	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
dječji vrtići i druge pravne osobe* - ukupno	226	100	235	100
- državni	189	85,9	191	81,3
- privatni	21	9,3	28	11,9
- vjerskih zajednica	16	7,1	16	6,8
djeca – ukupno	32 169	100	32 884	100
- do 3 godine	8 283	25,7	8 349	25,4
- od 3 – 5 godina	12 369	38,5	13 040	39,7
- 5 -7 i stariji od 7 godina	11 517	35,8	11 495	34,9
zaposleni- ukupno	4 964	100	5 104	100
- odgojitelji i učitelji	2 899	58,4	2 932	57,4
- medicinske sestre, zdravstveni radnici	240	4,8	236	4,6

*Svaka teritorijalno odvojena jedinica (područni odjel) smatra se vrtićem.

Izvor: DZS (2008.g), DZS (2009.b)

Iako se u Gradu Zagrebu osiguravaju novi vrtićki kapaciteti te je udio djece u vrtićima svake godine nešto veći u odnosu na onu prethodnu, to još uvijek ne pokriva potrebe stanovništva (tablica 4.13). Naime, u prosjeku je 2008. godine oko 62,8% djece (oko 35,3% djece do 2 godine starosti te oko 85,4% djece od 3-6 godina starosti)²² bilo obuhvaćeno ovakvim tipom skrbi²³. Iako broj ustanova koje pružaju navedene usluge u Gradu raste, potrebni su dodatni naponi kako bi Grad ponudio mrežu ustanova kojom bi se svim stanovnicima, kojima je to potrebno, osigurala skrb za djecu u odgovarajućim ustanovama u blizini mjesta stanovanja. Što se tiče novih kapaciteta, 2008. godine izgrađeno je 5 novih objekata namjenjenih predškolskim programima, otvorene su 34 nove odgojno-obrazovne skupine u gradskim dječjim vrtićima i 4 odgojno-obrazovne skupine u privatnim dječjim vrtićima. Ipak, i uz te je napore 2008. godine 1 158 djece ostalo bez mjesta u vrtiću uslijed nedostatnih kapaciteta²⁴.

Ovome treba dodati i podatak da je tek 9 860 učenika nižih razreda osnovne škole (34,7% ukupnog broja učenika nižih razreda) obuhvaćeno produženim boravkom u školi. Iako je broj učenika obuhvaćenih produženim boravkom u školi u porastu (otvorene su 42 nove skupine 2008. godine), velik broj učenika još uvijek ostaje bez te mogućnosti. Isto tako, u devet škola u Gradu Zagrebu, uslijed nedostatka prostora, nije uopće osiguran dnevni boravak²⁵.

I u Hrvatskoj i u Gradu Zagrebu većina učenika pohađa državne škole. Usporedno s 2007. godinom, u tom pogledu nije došlo do značajnijih promjena gledamo li osnovne škole – 2008. godine su djelovale 2 državne osnovne škole manje. Nadalje, otvorena je jedna nova privatna škola (tehnička i srodna) za obrazovanje odraslih, iako je broj osoba u tim školama bio za 14% niži nego li 2007. godine

²² Procjena s obzirom na broj živorođene djece i broj djece uključene u predškolske programe.

²³ Pokrivenost uslugama predškolske skrbi ipak je znatno viša nego li u općenito u Hrvatskoj (prema procjeni 2008. godine sveukupno oko 40,4%, djece do 2 godine starosti oko 16,5%, od 3-6 godina starosti 59,1%).

²⁴ Podaci Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport.

²⁵ Podaci Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport.

(tablice 4.14 i 4.15). Osvrnemo li se na osnovne škole, 2008. godine u Gradu Zagrebu bilo je 3 237 razrednih odjela, dok je prosječan broj učenika po učionici bio 21.

Tablica 4.14: Osnovne škole u Gradu Zagrebu (kraj šk. god. 2007/2008.)

	škole		učenici		učitelji-nastavnici	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Osnovne škole – ukupno	138	100	61 573	100	4 815	100
– redovite	126	91,3	60 877	98,9	4 492	93,2
- državne	121	87,7	60 409	98,1	4 419	91,8
- privatne	5	3,6	468	0,8	73	1,5
- škole za djecu i mladež s teškoćama u razvoju	12	8,7	696	1,1	323	6,7
- državne	11	8,0	691	1,1	322	6,7
- privatne	1	0,7	5	0,0	1	0,0
Osnovne umjetničke škole	11	100	3 833	100	497	100
- glazbene	8	5,8	3 526	92,0	416	83,7
- državne	8	5,8	3 526	92,0	416	83,7
- privatne	-	-	-	-	-	-
- baletne	3	2,2	307	8,0	81	16,3
Osnovne škole – obrazovanje odraslih	1	100	101	100	5	100

Izvor: ZG STAT (2009.b)

Tablica 4.15: Srednje škole u Gradu Zagrebu (kraj šk. god. 2007/2008.)

	škole		učenici		učitelji-nastavnici	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Srednje škole – ukupno	102	100	38 594	100	3 996	100
– redovite	98	96,1	37 978	98,4	3 888	97,3
- gimnazije	34	33,3	14 618	37,9	1 171	29,3
- državne	21	20,6	13 201	34,2	985	24,6
- privatne	9	8,8	682	1,8	107	2,7
- vjerske privatne	4	3,9	735	1,9	79	2,0
- tehničke i srodne škole	37	36,3	16 458	42,6	1 594	39,9
- državne	30	29,4	15 905	41,2	1 472	36,8
- privatne	7	6,9	553	1,4	122	3,1
- industrijske i obrtničke škole	17	16,7	5 451	14,1	707	17,7
- državne	16	15,7	5 438	14,1	693	17,3
- privatne	1	1,0	13	0,0	14	0,4
- srednje škole za mladež s teškoćama u razvoju	4	3,9	616	1,6	108	2,7
- državne	4	3,9	616	1,6	108	2,7
Srednje umjetničke škole - ukupno	10	100	1 451	100	416	100
- glazbene	6	60,0	661	45,6	282	67,8
- državne	5	50,0	656	45,2	273	65,6
- baletne	2	20,0	135	9,3	47	11,3
- državne	2	20,0	135	9,3	47	11,3
- likovna umjetnost i dizajn	2	20,0	655	45,1	87	20,9
- državne	2	20,0	655	45,1	87	20,9
- privatne	-	-	-	-	-	-
Srednje škole – obrazovanje odraslih - ukupno	14	100	2 816	100	265	100
- tehničke i srodne škole	13	92,9	2 775	98,5	246	99,6
- državne	8	57,1	2 686	95,4	214	80,8
- privatne	5	35,7	89	3,2	32	12,1
- industrijske i obrtničke škole	1	7,1	41	1,5	19	7,2
- državne	1	7,1	41	1,5	19	7,2

Izvor: ZG STAT (2009.c)

Tu se postavlja i pitanje o broju djece izvan školskog procesa, posebice osvrnemo li se na kasnije iznesene podatke koji pokazuju kako je većina osoba izvan tržišta rada bez ili nižeg obrazovnog stupnja. Osvrnemo li se na podatke o broju ponavljača, možemo indirektno vidjeti da situacija više zabrinjava u

srednjim školama. Naime, školske je godine 2008/2009. bilo 194 ponavljača u osnovnim školama te čak 1 055 ponavljača u srednjim školama²⁶.

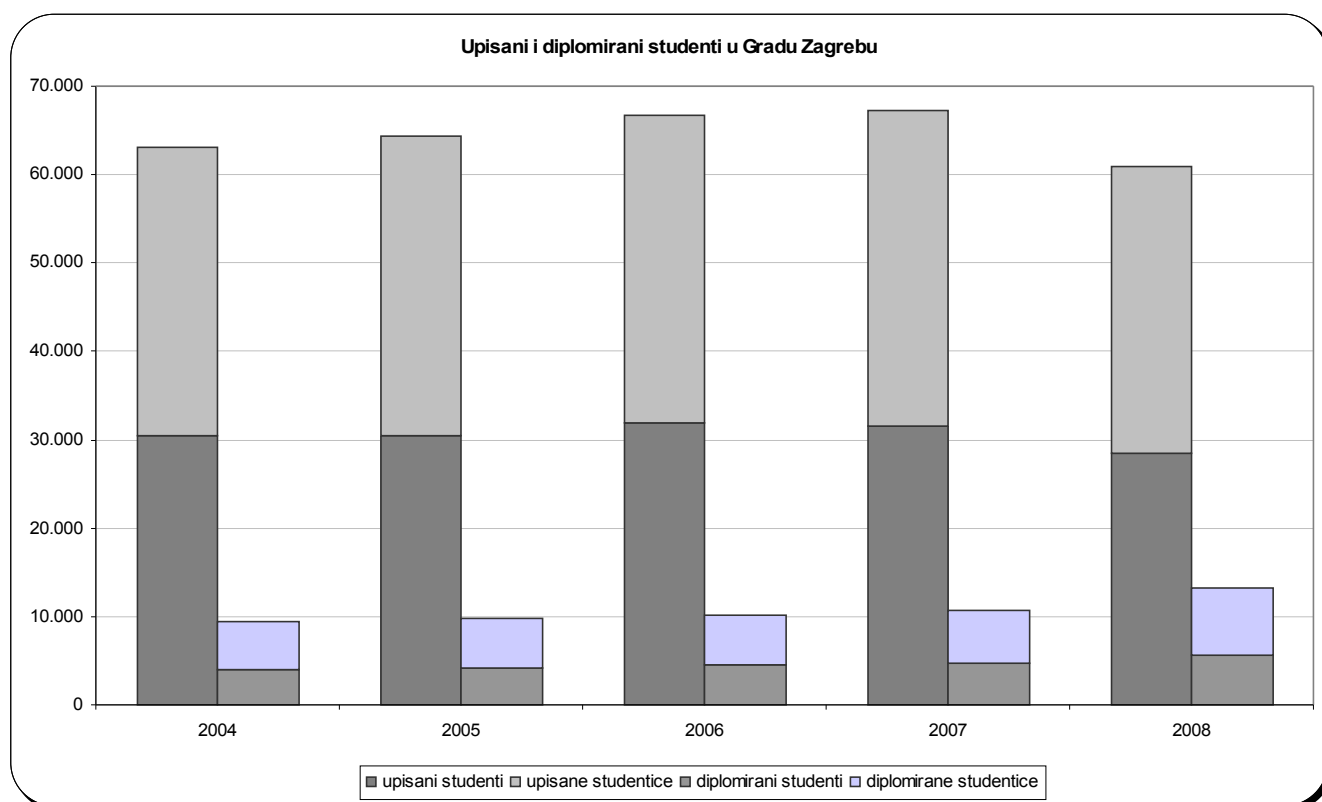
Tablica 4.16: Visoko obrazovanje (ak. god. 2008/2009.)

	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Studenti – ukupno upisani	60 892	100	134 188	100
od toga studentice	32 391	53,2	73 827	55,0
Diplomirani studenti, kumulativno, 2007	352 396	100	-	-
od toga studentice	159 958	45,4	-	-
Diplomirani studenti, 2008.	13 215	100	25 573	100
od toga studentice	7 567	57,3	15 014	58,7

Izvor: DZS (2009.j), DZS (2009.k), ZG STAT (2009.h)

Osvrnemo li se na tercijarno obrazovanje, broj je upisanih studenata u odnosu na prethodnu godinu bio manji i na razini Hrvatske (za 2,9%) i u Gradu Zagrebu (za 9,6%). Iz godine u godinu povećava se broj diplomiranih studenata kako u Hrvatskoj općenito, tako i u Gradu Zagrebu. Isto tako, žene nešto češće nego li muškarci upisuju i završavaju fakultet (slika 4.27).

Slika 4.28: Upisani i diplomirani studenti u Gradu Zagrebu 2004.-2008.

Izvor: ZG STAT (2009.h)

Iako ne značajan, Grad Zagreb još uvijek stipendira relativno mali broj učenika i studenata. Tako je i 2008. godine dodijeljeno 69 novih stipendija za učenike (2 881,00 kuna), 79 stipendija za

²⁶ Podaci Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje Grada Zagreba.

studente na preddiplomskom i diplomskom studiju (3 745,30 kuna) te 2 za studente poslijediplomskih studija (4 321,50 kuna). Isto tako, dodijeljeno je 16 stipendija za nagrađene učenike srednjih škola na međunarodnim natjecanjima (27 657,60 za prvo mjesto, 20 743,20 za drugo mjesto i 13 828,80 za treće mjesto), te 144 stipendije za učenike koji se obrazuju za deficitarna zanimanja (900,00 kuna).

Polazeći od interesa građana grada Zagreba, učenika i studenata s neadekvatnim socijalnim statusom i učenika i studenata s invaliditetom, Grad Zagreb uvidio je nužnost osmišljavanja i uvođenja novih mjera i pomoći, a koje se odnose na jedno od temeljnih ljudskih prava, pravo na obrazovanje. Shodno navedenome, od 2007. godine dodjeljuje se Stipendija Grada Zagreba za učenike i studente slabijeg socijalnog statusa i Stipendija Grada Zagreba za učenike i studente s invaliditetom što je od izrazite važnosti za njihovo ravnopravno uključivanje u sustav obrazovanja i društvenu zajednicu.

U 2008. godini Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje stipendirao je 18 stipendista - učenika i studenata slabijeg socijalnog statusa i 11 stipendista - učenika i studenata s invaliditetom.

Nadalje, Grad Zagreb daje i pomoć djeci branitelja poginulih ili nestalih u Domovinskom ratu i to za 6 učenika osnovnih škola u mjesečnom iznosu od 400,00 kuna, 116 učenika srednjih škola u mjesečnom iznosu od 600,00 kuna te 148 studenata u mjesečnom iznosu od 700 kuna²⁷.

²⁷ Podaci Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje Grada Zagreba.

4.5. Zaposlenost i nezaposlenost

4.5.1. Zaposlenost

Tablica 4.17: Zaposlenost (stanje 31. ožujka 2008.)

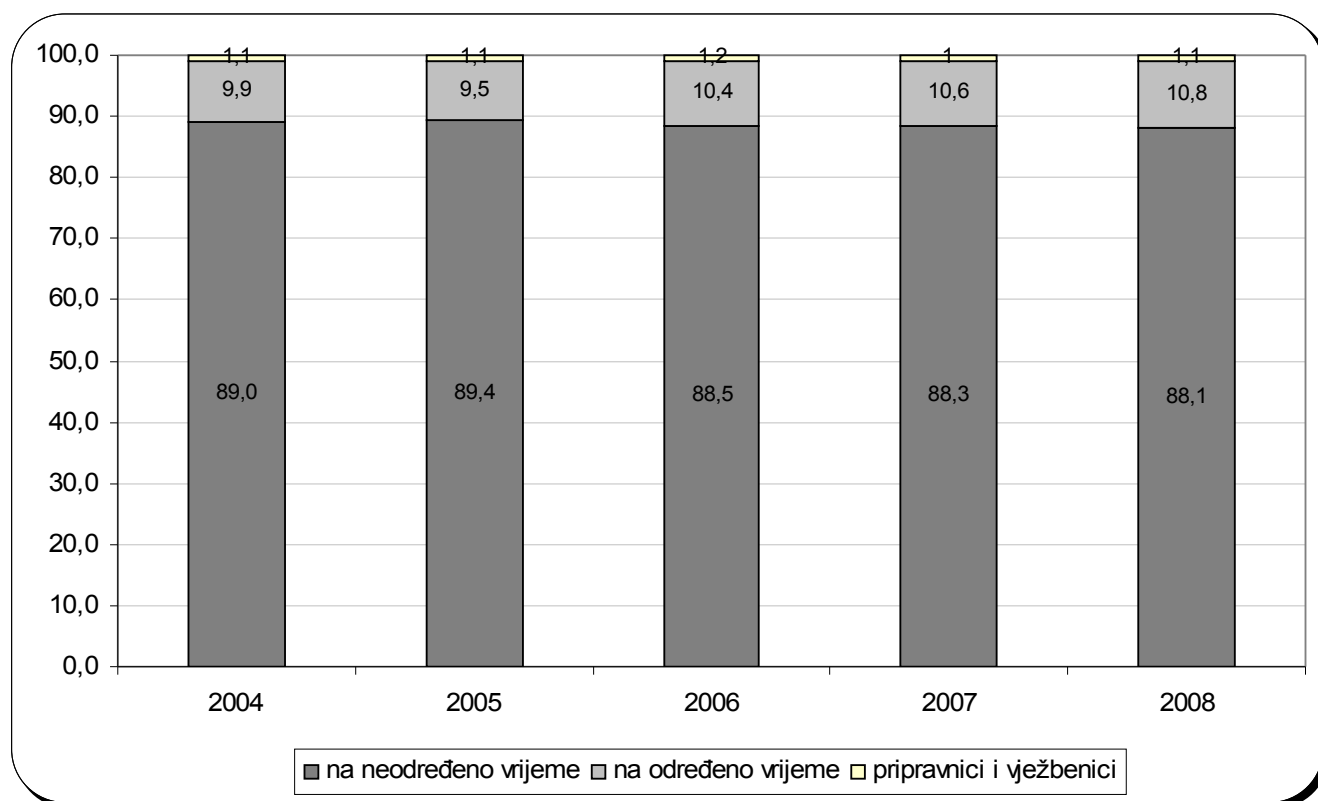
	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Zaposleni				
- ukupno	421 585	100	1 536 166	100
- u poslovnim subjektima (pravne osobe) svih oblika vlasništva	374 108	88,7	1 238 576	80,6
- vlasnici i zaposleni u obrtu i u djelatnostima slobodnih profesija	46 725	11,1	258 637	16,8
- poljoprivrednici	752	0,2	38 953	2,5
Zaposleni u poslovnim subjektima (pravne osobe) prema vrsti radnog odnosa				
- ukupno	346 612	100	1 164 419	100
- na neodređeno vrijeme	305 497	88,1	1 000 811	85,9
- na određeno vrijeme	37 463	10,8	153 371	13,2
- pripravnici i vježbenici	3 652	1,1	10 237	0,9
Zaposleni u poslovnim subjektima prema oblicima vlasništva				
- ukupno	346 612	100	-	-
- državno vlasništvo	129 223	37,3	-	-
- privatno vlasništvo	187 466	54,1	-	-
- zadružno vlasništvo	146	0,0	-	-
- mješovito vlasništvo	29 777	8,6	-	-
Zaposleni u poslovnim subjektima prema stupnju obrazovanja				
- ukupno	346 612	100	1 164 419	100
- VSS	85 195	24,6	198 215	17,0
- VŠS	26 727	7,7	91 252	7,8
- SSS	166 802	48,1	549 808	47,2
- NSS	11 580	3,3	40 313	3,5
- VKV	6 335	1,8	23 923	2,1
- KV	25 337	7,3	134 472	11,5
- PKV	7 343	2,1	31 845	2,7
- NKV	17 293	5,0	94 591	8,1
Samozaposlene osobe (2001.)				
- ne zapošljavaju radnike	13 266	3,7	-	-
- zapošljavaju radnike	16 724	4,7	-	-

Napomena: U zaposlene prema stupnju stručnog obrazovanja, vrsti radnog odnosa te prema obliku vlasništva nije uključena procjena broja zaposlenih u poslovnim subjektima (pravne osobe) koje imaju manje od 10 zaposlenih, a nisu dostavili izvještaj, jer se obrada prema navedenim obilježjima vrši samo na temelju dostavljenih izvještaja. Zbog toga se razlikuju podaci o broju ukupno zaposlenih u poslovnim subjektima i broju zaposlenih prema navedenim obilježjima.

Izvor: ZG STAT (2009.f), HZZ (2009.a), DZS (2009.j)

Od ukupnog broja zaposlenih osoba, najviše ih je zaposlenih na neodređeno vrijeme. Ipak, mada još uvijek ne toliko značajno i nešto manje na razini Grada Zagreba nego li u Hrvatskoj općenito, broj osoba koje rade na određeno vrijeme se povećava (slika 4.28). Najveći udio osoba radi u poslovnim subjektima koji su privatnom vlasništvu, a zatim slijede oni u državnom. Zaposlene su osobe najčešće srednje ili visoke stručne spreme (tablica 4.17).

Slika 4.29: Zaposleni u poslovnim subjektima u Gradu Zagrebu prema vrsti radnog odnosa 2004.-2008.

Izvor: ZG STAT (2006.a), ZG STAT (2007.f), ZG STAT (2007.g), ZG STAT (2008.b), ZG STAT (2009.f)

Tablica 4.18: Zaposleni na području Grada Zagreba prema područjima NKD-a i visini prosječne isplaćene neto plaće (stanje 31. ožujka 2008.)

	Broj zaposlenih		Prosječna neto plaća u kunama	+/- od prosječne neto plaće
	Apsolutno	%		
Ukupno	421 585	100	6 000	-
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2 506	0,6	5 236	-764
Rudarstvo i vađenje	2 307	0,5	6 147	147
Prerađivačka industrija	63 168	15,0	5 960	-40
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	4 906	1,2	6 276	276
Građevinarstvo	35 235	8,4	5 156	-844
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	84 970	20,2	5 402	-598
Hoteli i restorani	15 607	3,7	4 272	-1728
Prijevoz, skladištenje i veze	28 780	6,8	6 650	650
Financijsko posredovanje	18 250	4,3	8 859	2859
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	52 577	12,5	6 170	170
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	32 666	7,7	6 247	247
Obrazovanje	26 424	6,3	5 703	-297
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	27 753	6,6	5 973	-27
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	25 007	5,9	5 911	-89
Djelatnosti kućanstva	1 208	0,3	-	-

Izvor: ZG STAT (2009.a), ZG STAT (2009.g)

Struktura zaposlenog stanovništva još uvijek ne odgovara profilu relativno velikog urbanog centra kakav je Zagreb, odnosno u strukturi zaposlenosti još uvijek ne dominiraju sektori uslužnih djelatnosti u složenijim sferama društvene podjele rada. Ipak, vidljive su neke promjene. Usporedimo li strukturu zaposlenih prema NKD-u s onom prethodne godine, možemo vidjeti da je 2008. godine najveći porast zaposlenosti zabilježen u djelatnostima *poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge* (za 8,1%), *građevinarstvo* (za 6%) te *ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti* (za 5,9%), dok se s druge strane bilježi pad zaposlenosti u djelatnostima: *djelatnosti kućanstva* (za 15,3%) i *poljoprivrede, lov i šumarstvo* (za 4,9%) (ZG STAT, 2009.a). Plaće su u odnosu na isto razdoblje lani tek neznatno porasle (tek za 0,2%) (ZG STAT, 2009.g). Proučimo li strukturu zaposlenih prema područjima NKD-a i njihove plaće možemo vidjeti da je oko 33% osoba zaposleno u djelatnostima s prihodima većima od prosječne neto isplaćene plaće (6 000,00 kuna) (tablica 4.18).

4.5.2. Nezaposlenost

Tablica 4.19: Kretanje nezaposlenosti (stanje 31. prosinca 2008.)

NEZAPOSLENOST	Grad Zagreb		Hrvatska	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Nezaposleni - ukupno	26 184	100	240 455	100
- od toga žene	15 546	59,4	149 986	62,4
- osobe koje prvi puta traže zaposlenje	6 073	23,2	44 891	18,7
- od toga žene	3 810	14,6	28 616	11,9
Udio dugotrajne nezaposlenosti (1-2 god.)	3.064	11,7	29 122	12,1
Udio dugotrajne nezaposlenosti (>2 god.)	12 370	47,2	103 702	43,1
Udio pojedinih dobnih skupina				
- 20-24 godine	2 896	11,1	29 976	12,5
- 25-29 godine	3 227	12,3	29 132	12,1
- stariji od 50 godina	9 998	38,2	70 703	29,4
Stopa registrirane nezaposlenosti*	-	5,3	-	12,8
Stopa nezaposlenosti prema ARS**	-	-	-	8,3
Nezaposleni prema obrazovanju				
- bez škole i nezavršena osnovna škola	1 328	5,1	16 882	7,0
- osnovna škola	5 184	19,8	60 426	25,1
- stručna škola za zanimanja u trajanju do 3 g. i škola za KV i VKV radnike	6 724	25,7	82 624	34,4
- SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godine, gimnazija	9 044	34,5	63 108	26,2
- viša škola, I. stupanj fakulteta i stručni studij	1 307	5,0	7 828	3,3
- fakulteti, akademije, magisterij, doktorat	2 597	9,9	9 587	4,0
Korisnici novčanih naknada za nezaposlene*	6 816	100	64 712	100
- od toga žene	4 310	63,2	41 436	64,0

*prosjek 2008.

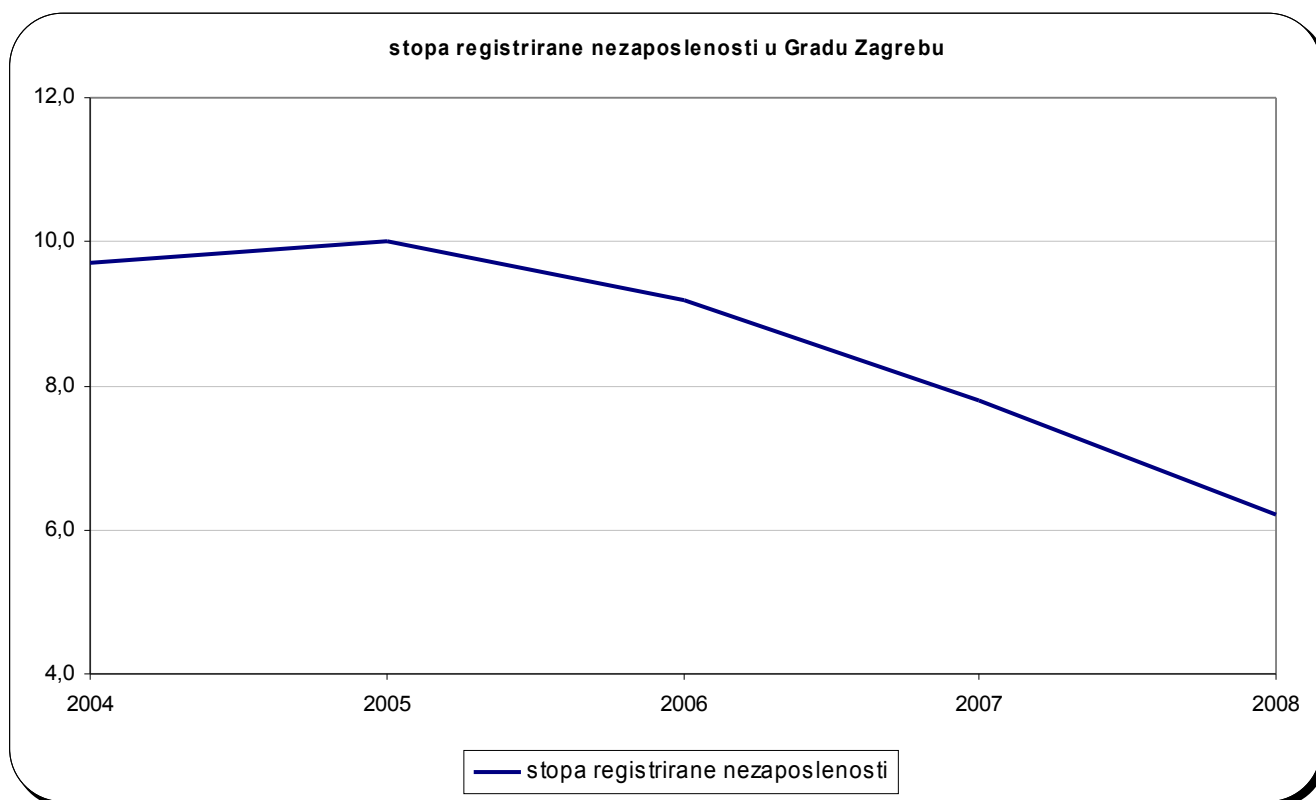
**stopa za razdoblje I – IX 2008.

Izvor: HZZ (2009.a), HZZ (2009.b), HZZ (2009.c)

Iako je situacija glede stope nezaposlenosti još uvijek nešto bolja u odnosu na Hrvatsku općenito, a i u odnosu na ostale županije (slika 4.31), Grad Zagreb je suočen s brojnim problemima kojima treba posvetiti pažnju. Dok slika 4.29 pokazuje kako stopa registrirane nezaposlenosti unazad nekoliko godina pada, Grad Zagreb još uvijek ima relativno velik broj nezaposlenih osoba (tablica 4.19). Isto

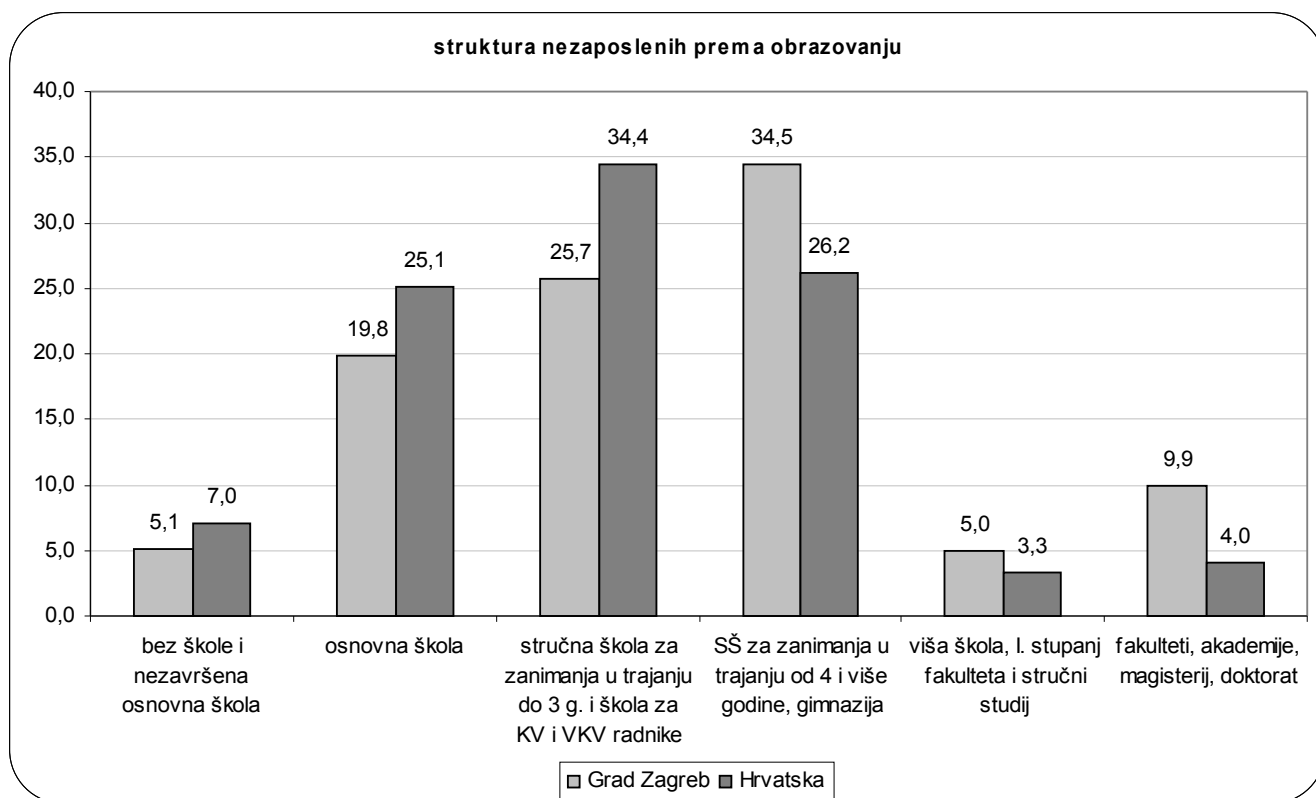
tako, za očekivati je da će slijedeće godine, na što ukazuju trenutna kretanja na tržištu rada, stopa nezaposlenosti porasti. Neki od problema koji se ističu i 2008. godine jesu, prije svega, dugotrajna nezaposlenost te nezaposlenost mladih i starijih osoba. Naime, među nezaposlenim osobama prevladavaju one nezaposlene duže od dvije godine, a velik je udio i onih nezaposlenih u trajanju od 1-2 godine. Tako je 2008. godine bilo čak 58,9% dugotrajno nezaposlenih osoba u Gradu Zagrebu. Isto tako, 23,4% nezaposlenih osoba je u dobi od 20-29 godina, dok je njih 38,2% starije od 50 godina. Razina obrazovanosti znatno utječe na trajanje nezaposlenosti pa tako veliki broj osoba nižeg i srednjeg obrazovanja traži posao (slika 4.30). Visok udio dugotrajno nezaposlenih osoba sam po sebi zabrinjava, a dodatno povežemo li ga s činjenicom da su nezaposlene osobe najčešće niže obrazovane te starije životne dobi. Nezaposlenih koji traže prvo zaposlenje bilo je čak 23,2%, što govori o tome da je nalaženje prvog zaposlenja mnogo veći problem nego što se to na prvi pogled može činiti. Posebno je zabrinjavajuće što se u tom pogledu Grad Zagreb gotovo ni malo ne razlikuje od Hrvatske, premda ima bitno nižu stopu registrirane nezaposlenosti. Tek oko 26% nezaposlenih osoba prima novčanu naknadu za nezaposlene (tablica 4.19). Dodatno zabrinjava podatak dobiven u istraživanju UNDP-a o kvaliteti života koji pokazuje kako od ukupnog broja ispitanika u Gradu Zagrebu njih 19% živi u kućanstvima u kojima niti jedan član kućanstva nije zaposlen (Matković, 2007.).

Slika 4.30: Stopa registrirane nezaposlenosti u Gradu Zagrebu (stanje 31. ožujka)

Izvor: ZG STAT (2009.f)

Slika 4.31: Nezaposleni prema stupnju obrazovanja (%) (stanje 31. prosinca 2008.)

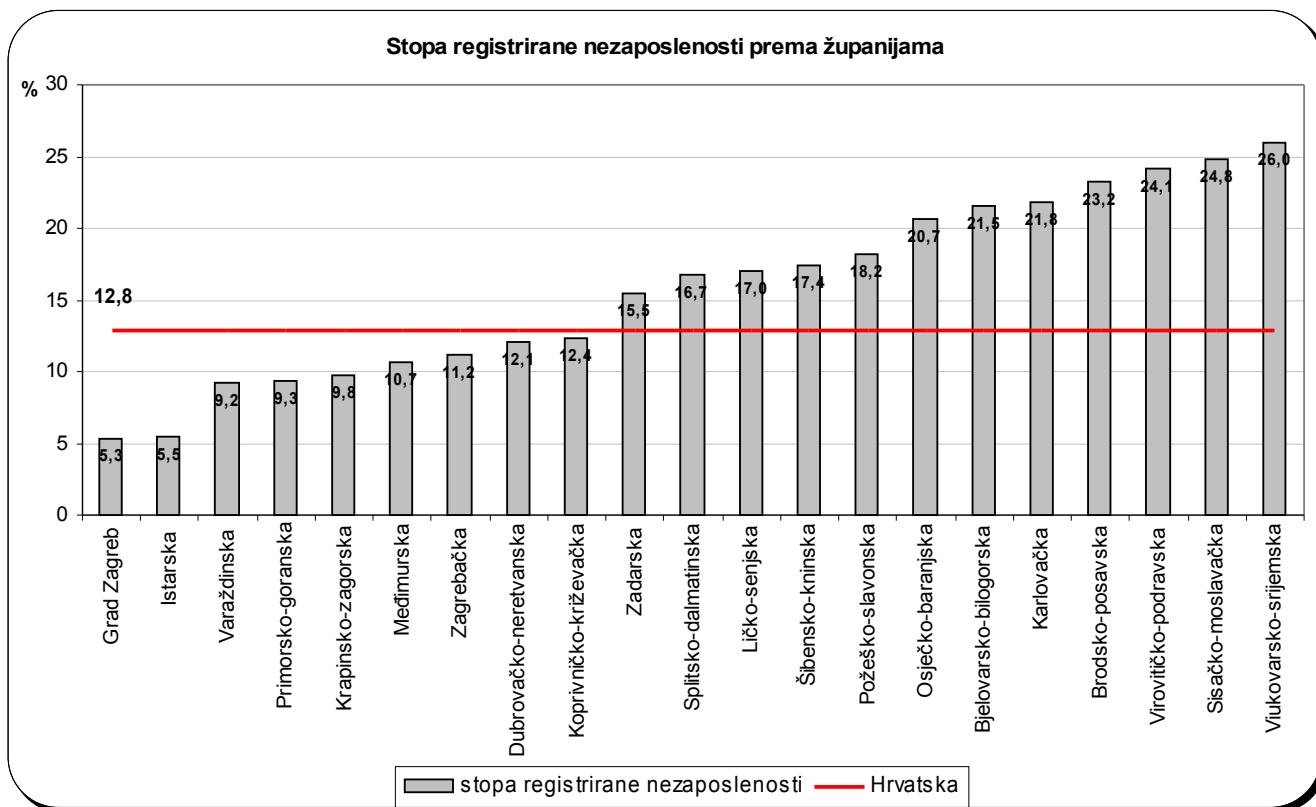

Izvor: ZG STAT (2009.f)

U kontekstu aktualne gospodarske krize bitno se osvrnuti na zadnje dostupne podatke o kretanju nezaposlenosti. Prema podacima za mjesec rujan 2009. godine vidljivo je kako je broj registriranih nezaposlenih osoba pri Zavodu za zapošljavanje znatno porastao, kao i da je taj rast izraženiji u Gradu Zagrebu nego li u Hrvatskoj općenito. Pa tako možemo vidjeti kako je u odnosu na stanje na kraju 2008. godine, krajem rujna 2009. godine bilo čak 20,3% više osoba prijavljenih na Zavodu za zapošljavanje u Gradu Zagrebu (u Hrvatskoj 7,8%). Kako dolazi do velikog ulaza novoregistriranih osoba, tako se mjenja struktura nezaposlenosti tj. broj dugotrajno nezaposlenih osoba se u Gradu Zagrebu smanjio s 58,9% krajem 2008. godine na 47,3% krajem rujna 2009. (u Hrvatskoj je to malo manje izraženo, pa imamo smanjenje sa 55% na 49%) (HZZ, 2009.c). To svakako nameće potrebu za dodatnim intervencijama države, posebice u cilju njihova što bržeg uključivanja na tržište rada.

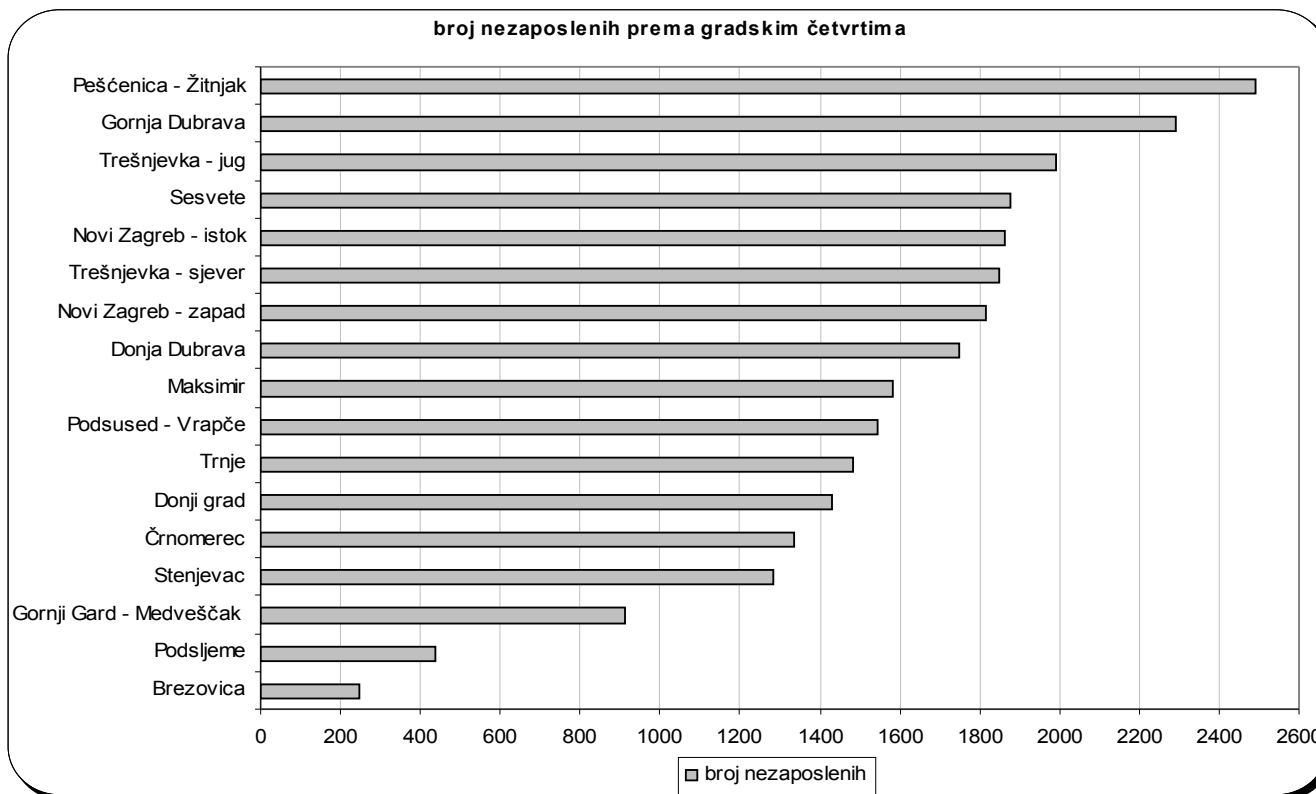
Gledano prema županijama, 2008. je godine najniža stopa nezaposlenosti zabilježena u Gradu Zagrebu, te je bila znatno ispod hrvatskog prosjeka (slika 4.31). U usporedbi s prethodnom godinom stopa je nezaposlenosti smanjena u svim županijama (HZZ, 2008., 2009.a). Isto kao prethodnih godina gradske četvrti Peščenica-Žitnjak, Gornja Dubrava, Trešnjevka-jug i Sesvete imaju najveći broj nezaposlenih osoba. S druge strane, najniži broj nezaposlenih osoba ponovno imaju četvrti Brezovica i Podsljeme (slika 4.32). Mada, tu je važno napomenuti da je apsolutan broj nezaposlenih značajno porastao u svim četvrtima krajem 2008. godine te je za očekivati da će se taj trend nastaviti i u 2009. godini.

Slika 4.32: Registrirana stopa nezaposlenosti prema županijama (godišnji prosjek 2008.)

Izvor: HZZ (2009.a)

Slika 4.33: Broj nezaposlenih prema gradskim četvrtima 2008. (stanje 31. prosinca 2008.)

Izvor: ZG STAT (2009.f)

4.6. Ekonomski podaci

Tablica 4.20: BDP 2006.

	BDP mil. kn	% (Hrvatska = 100)	BDP/stanovnik (kn)	BDP/stanovnik (EUR)	BDP/stanovnik (USD)	Indeks (Hrvatska = 100)
Republika Hrvatska	250 531	100	53 426	7 705	9 663	100
Grad Zagreb	81 589	32,6	104 039	14 208	17 818	184,4
Vukovarsko-srijemska	6 763	2,7	33 885	4 627	5 803	60,1
Brodsko-posavska	5 334	2,1	30 513	4 167	5 226	54,1

Napomena: BDP na razini županija po stanovniku mjeri proizvodnost, a ne životni standard. U tablici su iskazani podaci za Požeško-slavonsku i Vukovarsko-srijemsku županiju jer su to županije s najnižim BDP-om u Hrvatskoj 2006. godine.

Izvor: DZS (2009.k)

Prezentirani podaci pokazuju da je Grad Zagreb neosporno najjači gospodarski centar u Hrvatskoj te da se na njegovom primjeru potvrđuje pravilo da je u većim gradovima obrt kapitala, proizvodnost rada te koncentracija kapitala najveća. Stoga ne čudi da on ostvaruje 32,6% ukupnoga hrvatskoga BDP-a, odnosno da je BDP po glavi stanovnika za 84,4% veći od hrvatskoga prosjeka. Usporedimo li Grad Zagreb s drugim županijama svakako se ističu Brodsko-posavska i Vukovarsko-srijemska županija s najnižim BDP-om po glavi stanovnika, daleko nižim od hrvatskog prosjeka, a i s niskim udjelom u ukupnom BDP-u (tablica 4.20). Do 2006. godine BDP bilježi konstantan rast i on je nešto intenzivniji u Gradu Zagrebu nego li općenito u Hrvatskoj. Gledamo li postotni rast BDP-a u milijunima kuna, on je u Gradu Zagrebu rastao od 2000-te od 8-12% godišnje, dok je u Hrvatskoj taj rast iznosio 7-9% godišnje²⁸. Sukladno tome povećavaju se i prihodi i rashodi proračuna (slika 4.33). Gledamo li strukturu proračuna vidimo da je za naknade građanima i kućanstvima, isto kao i prethodne godine, izdvojeno 3,8% sredstava, što je manje nego 2006. godine (5,9%) (tablice 4.21 i 4.22). Ovdje je važno napomenuti kako 2008. godine nije bilo rasta industrijske proizvodnje – industrijska se proizvodnja zadržala na istoj razini (suprotno tome, prethodne je, 2007. godine stopa rasta iznosila 7,3%).

Tablica 4.21: Struktura gradskog proračuna – ostvareni prihodi 2008.

	kuna	%
PRIHODI POSLOVANJA	7.107.577.902,56	97,4
- prihodi od poreza	4.877.303.157,34	66,8
- pomoći	32.238.869,51	0,4
- prihodi od imovine	511.310.811,28	7,0
- prihodi od administrativnih pristojbi i po posebnim propisima	1.677.306.054,33	23,0
- ostali prihodi	9.419.010,10	0,1
PRIHODI OD PRODAJE NEFINANCIJSKE IMOVINE	323.942.660,15	4,4
- prihodi od prodaje neproizvedene imovine	98.173.443,50	1,3
- prihodi od prodaje proizvedene dugotrajne imovine	225.769.216,65	3,1
VLASTITI IZVORI – VIŠAK POSLOVANJA	- 130.744.653,98	-1,8
UKUPNI PRIHODI	7.300.775.908,73	100

Izvor: Grad Zagreb (2009)

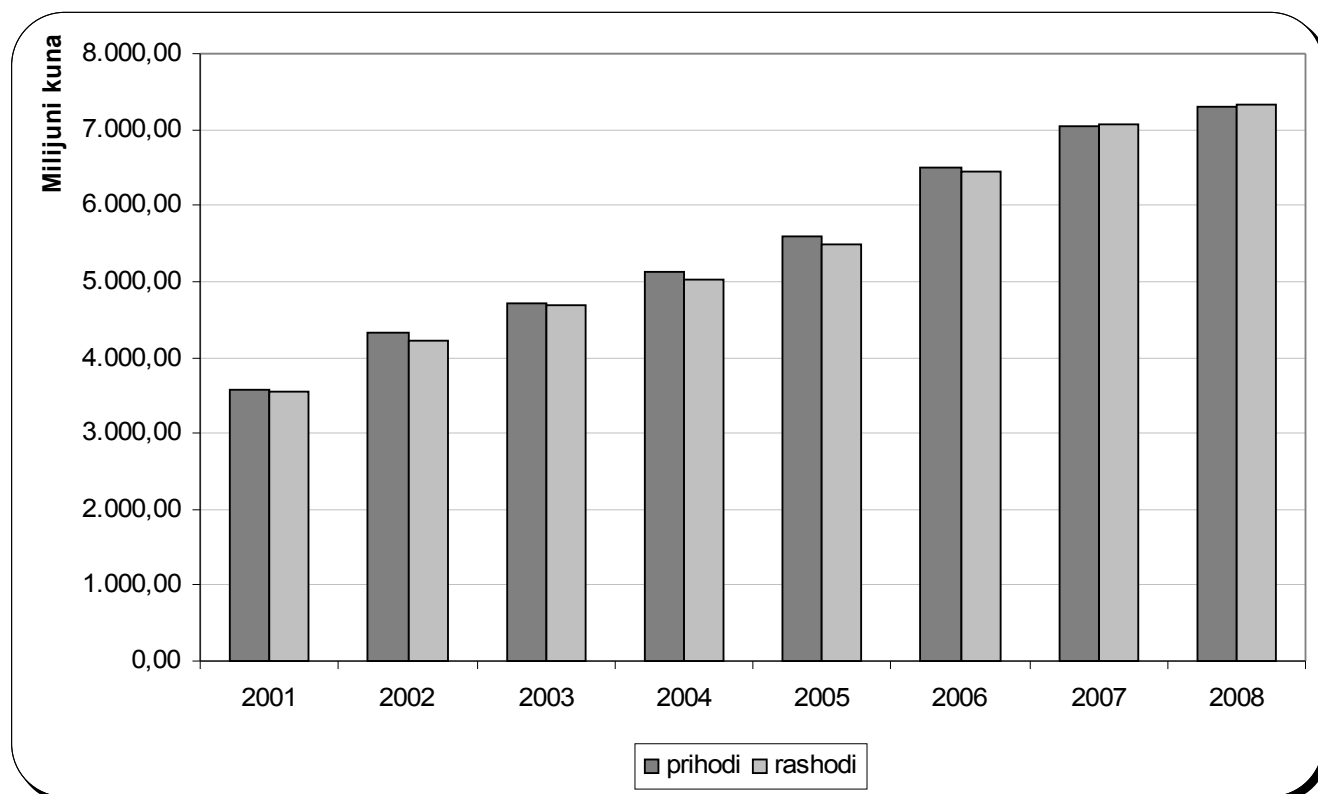
²⁸ Napominjemo da se radi o nominalnom indeksu, a ne o realnoj stopi rasta. Ona je u Hrvatskoj 2006. godine iznosila 4,8%, dok za Grad Zagreb nema podatka (DZS, 2009.m).

Tablica 4.22: Struktura gradskog proračuna – ostvareni rashodi 2008.

	kuna	%
RASHODI POSLOVANJA	5.706.107.053,13	78,0
Rashodi za zaposlene	1.409.744.479,99	19,3
Materijalni rashodi	1.964.999.285,76	26,8
Financijski rashodi	59.552.088,39	0,8
Subvencije	869.679.183,96	11,9
Pomoći	15.436.922,38	0,2
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	274.568.548,84	3,8
Ostali rashodi	1.112.126.543,81	15,2
RASHODI ZA NABAVU NEFINANCIJSKE IMOVINE	1.612.485.312,61	22,0
Rashodi za nabavu neproizvedene imovine	40.972.733,82	0,6
Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	1.475.143.452,48	20,2
Rashodi za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini	96.369.126,31	1,3
UKUPNO RASHODI	7.318.592.365,74	100

Izvor: Grad Zagreb (2009)

Slika 4.34: Proračun Grada Zagreba 2001.-2008. (ostvarenje)

Izvor: Grad Zagreb (2002.), Grad Zagreb (2003.), Grad Zagreb (2004.), Grad Zagreb (2005.c), Grad Zagreb (2006.), Grad Zagreb (2007.), Grad Zagreb (2008.), Grad Zagreb (2009.)

Tablica 4.23: Industrijska proizvodnja – Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb	Hrvatska
Stopa rasta 2005.	4,7	5,1
Stopa rasta 2006.	2,2	4,5
Stopa rasta 2007.	7,3	5,6
Stopa rasta 2008.	0,0	1,6

Izvor: DZS (2007.f), DZS(2008.d), DZS (2009.n), ZG STAT (2008.c), ZG STAT (2009.a)

Tablica 4.24: Indeksi cijena na malo i troškova života – Grad Zagreb

	indeksi			
	$\frac{2005}{2004}$	$\frac{2006}{2005}$	$\frac{2007}{2006}$	$\frac{2008}{2007}$
Prodajne cijene proizvođača industrijskih proizvoda	103,3	103,8	105,5	106,8
Cijene na malo – ukupno	101,6	102,7	103,1	-
- cijene poljoprivrednih prehrambenih proizvoda	98,3	100,9	106,1	-
- cijene industrijskih proizvoda	101,3	102,2	103,0	-
Troškovi života – ukupno	102,3	103,1	103,7	-
- izdaci za robu	102,2	102,6	103,5	-
- izdaci za usluge	103,3	105,1	103,8	-

Izvor: ZG STAT (2007.d), ZG STAT (2008.a), ZG STAT (2008.c), ZG STAT (2009.a)

Tablica 4.25: Prosječna mjesečna plaća 2008. godine (u kunama) – Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb	Hrvatska
prosječna neto plaća	6 145	5 178
prosječna bruto plaća	9 338	7 544
indeksi nominalnih neto plaća	105,8	107,0
indeksi realnih neto plaća	-	100,8

Izvor: ZG STAT (2009.a), DZS (2009.e), DZS (2009.f)

U Gradu Zagrebu veća je i prosječna neto plaća – gotovo 20% veća od hrvatskog prosjeka (tablica 4.25). Najviše plaće isplaćuju se u djelatnosti financijsko posredovanje, a najniže u području uslužnih djelatnosti (tablica 4.18). Nominalni je rast plaća u Gradu Zagrebu u razdoblju od 2000. do 2008. godine iznosio oko 65,6% (ZG STAT, 2007.j, ZG STAT, 2009.a). Gledano od 2004.-2006. godine na djelu je bio trend smanjenja broja zaposlenih koji primaju plaću ispod prosjeka, da bi 2007. godine broj osoba koje primaju plaću ispod prosjeka ponovno porastao, a isti se trend nastavio 2008. godine²⁹. Tu se nameće pitanje što je dovelo do porasta broja osoba koje primaju plaću ispod prosjeka, posebice povežemo li taj podatak s činjenicom da troškovi života iz godine u godinu evidentno rastu (tablica 4.24). Pogledamo li u detaljnije u podatke, nameće se jedan zaključak. Naime, dok je prosječna plaća iz godine u godinu bilježila rast, što je dovelo do njezina prelaska u viši razred, isti taj trend nije vidljiv kod udjela osoba pojedinog razreda tj. nije bilo takve mobilnosti osoba iz razreda s nižom plaćom u razrede s višom plaćom. Stoga, zabrinjava činjenica da dok se jednom manjem dijelu stanovništva

²⁹ Prije 2004. godine oko 60% zaposlenih primalo je plaću manju od prosječne plaće, 2004. godine 59,9% zaposlenih, 2006. godine 51,6% zaposlenih da bi taj udio ponovno porastao 2007. godine na 57,8%, a 2008. na 68,2% zaposlenih (ZG STAT, 2007.j, 2008.a, 2009.g).

prihodi povećavaju, što utječe na iznos prosječne plaće, znatno veći broj stanovništva ostaje na istim primanjima koja postaju nedostatnima za normalan život.

4.7. Zdravstvena zaštita

4.7.1. Uzroci smrtnosti

Tablica 4.26 : Zdravstveni pokazatelji 2008. – Grad Zagreb i Hrvatska

	Grad Zagreb			Hrvatska		
	Apsolutno	%	Stopa/ 100 000	Apsolutno	%	Stopa/ 100 000
Umrli – ukupno	8 319	100		52 151	100	1.175,24
Umrli prema najčešćim uzrocima smrti						
bolesti cirkulacijskog sustava	4 040	48,6	518,61	26 235	50,31	591,22
bolesti novotvorina	2 425	29,2	311,29	13 280	25,46	299,27
ozljede, trovanja i neke druge posljedice vanjskih uzroka	404	4,9	51,86	3 034	5,82	68,37
bolesti probavnog sustava	327	3,9	41,97	2 433	4,67	54,83
bolesti dišnog sustava	390	4,7	50,06	2 249	4,31	50,68
endokrine bolesti, bolesti prehrane i metabolizma	191	2,3	24,51	1 332	2,55	30,02
Nasilne smrti - ukupno	404	100	51,86	3 034	100	68,37
nesretni slučaj	290	71,8	37,22	2 148	70,8	48,41
Samoubojstvo	94	23,3	12,06	795	26,2	17,92
Ubojstvo	16	4,0	2,1	78	2,6	1,76
Nerazjašnjeno ili nepoznatog uzroka	4	1,0	0,51	11	0,4	-
Umrli u prometnim nesrećama	-	-	-	707	100	15,93

Izvor: ZG STAT (2009.h), HZJZ (2009.d)

Usporedimo li Grad Zagreb i Hrvatsku po uzrocima smrtnosti vidimo da je struktura uzroka podjednaka, samo što su stope u Gradu Zagrebu uglavnom nešto niže (tablica 4.26)³⁰. S obzirom na prezentirane podatke, moglo bi se reći da se Zagreb ni po čemu posebnom ne izdvaja po zdravstvenim pokazateljima od drugih većih urbanih sredina. Bolesti su dijelom posljedica i načina života, ambijenta te običaja. Bolesti cirkulacijskog sustava i bolesti novotvorina svakako bi se mogle smanjiti, napose ove prve koje se velikim dijelom mogu prevenirati promjenom načina života i redovitim preventivnim pregledima. Vezano uz nasilne smrti valja istaknuti da se, u odnosu na 2007. godinu, povećao broj ubojstava (2007. godine u Gradu Zagrebu bilo je 8 ubojstava) te se smanjio broj samoubojstava (116 samoubojstava 2007. godine). Nadalje, od posljedica je nesreće na poslu u Gradu Zagrebu 2006. godine umrlo 6 osoba (od toga pet osoba na poslu, a jedna pri dolasku/odlasku s posla)³¹ (DZS, 2008.1).

Usporedimo li pokazatelje o radu stacionarnih zdravstvenih ustanova u Gradu Zagrebu s onima u Hrvatskoj općenito (tablica 4.27), možemo vidjeti kako više od četvrtine kapaciteta ustanova otpada upravo na Grad Zagreb, dok se gotovo 44% dana bolničkih liječenja u Hrvatskoj 2007. godine odvijalo u Gradu Zagrebu. Broj je postelja na 1 000 stanovnika veći nego li u Hrvatskoj općenito, no taj podatak treba uzeti s rezervom budući da se u bolnicama na području Grada Zagreba liječe i bolesnici drugih županija. Dok nema značajne razlike u prosječnoj dužini liječenja, iskorištenost je postelja nešto veća u

³⁰ Pri tome je potrebno je uzeti u obzir činjenicu da su bolnice na području Grada Zagreba isto tako i bolnice državne razine što znači da se u njima liječe i bolesnici iz drugih, osobito Zagrebu bližih, područja Hrvatske.

³¹ U Hrvatskoj je od posljedica nesreće na poslu umrlo 59 osoba 2006. godine (35 na poslu, a 24 tijekom dolaska/odlaska s posla) (DZS, 2008.c).

Gradu Zagrebu, a prosječan broj dana neiskorištenih kreveta između dva pacijenta (interval obrtaja) manji.

Tablica 4.27: Stacionarne zdravstvene ustanove 2007. – Hrvatska i Grad Zagreb

	Grad Zagreb	Hrvatska
broj postelja	6 713	24 352
broj postelja na 1000 stanovnika	8,61	5,49
broj doktora	1 861	5 043
broj postelja po jednom doktoru	3,6	4,8
broj ispisanih bolesnika	228 613	750 029
broj dana bolničkog liječenja	2 209 806	5 017 531
prosječna dužina liječenja	9,67	9,85
godišnja zauzetost postelja	329	303
% iskorištenosti postelja	90,19	83,15
broj pacijenata po krevetu	34,06	30,8
interval obrtaja	1,05	2

Izvor: HZJZ (2008.)

4.7.2. Osobe liječene zbog zlouporabe droga

S 424,8 liječena ovisnika na 100.000 odraslih stanovnika, Grad Zagreb se nalazi znatno iznad hrvatskog prosjeka. Udio se osoba liječenih prvi put 2008. godine malo smanjio te je njihov udio u ukupnom broju liječenih bio 23,3% (unazad dvije godine taj je udio bio 25%). Usporedimo li Grad Zagreb s ostalim županijama, vidimo da veći problem ovisnosti pokazuju samo Zadarska (567,1) i Istarska županija (531,1). Ista je situacija i s ovisnicima o opijatima (HZJZ, 2008.d). Usporedimo li podatke s onima iz 2007. godine, stanje se nije bitno promijenilo.

Tablica 4.28: Osobe liječene zbog zlouporabe psihoaktivnih droga 2008.

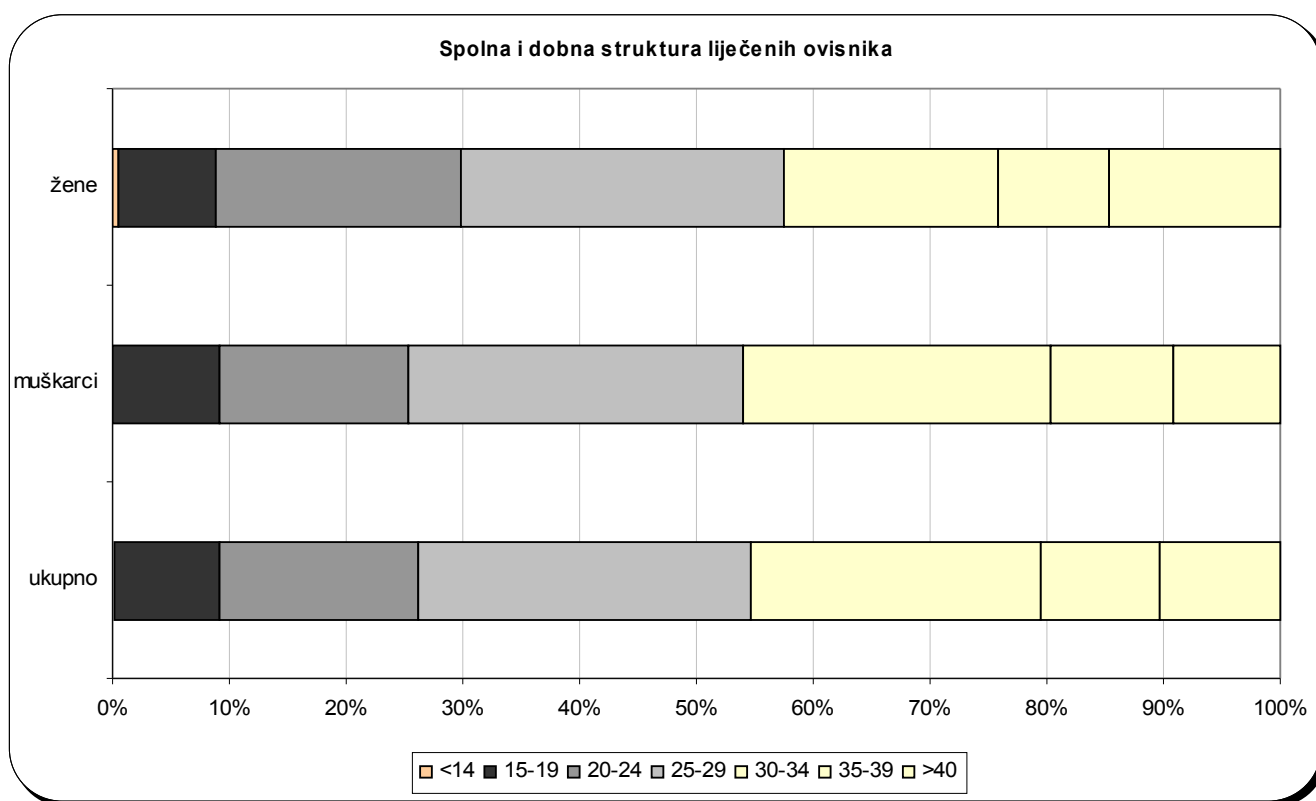
	liječene osobe ukupno				prvi put liječeni			
	broj	stopa na 100.000*	od toga opijati	stopa na 100.000* (opijati)	svi tipovi ovisnosti	udio od liječenih osoba (%)	od toga opijatni tip	udio od prvi put liječenih
Hrvatska	7 466	251,4	5 807	195,5	1 673	22,4	743	44,4
Grad Zagreb	2 281	424,8	1 626	302,8	532	23,3	182	34,2

Izvor: HZJZ (2009.a)

Tijekom se 2008. godine liječilo 81,2% muškaraca i 18,8% žena s prebivalištem u Gradu Zagrebu, najčešće u dobi od 25-29 godina (slika 4.34). Prosječna je dob liječenih ovisnika u Gradu Zagrebu 30,1 godina (Hrvatska 30). Od ukupnog je broja liječenih osoba 12,3% samaca, dok ih čak 80,2% živi u obiteljima (59,9% u primarnoj obitelji). Na liječenje se u pravilu upućuju sami (45,9%) ili ih upućuje sud (uvjetna kazna) – u 18,6% slučajeva. Za razliku od 2007. godine kada je 35,1% osoba na liječenje uputio liječnik primarne zdravstvene zaštite, to je bio slučaj za samo 5,5% osoba 2008. godine. Gledamo li način otkrivanja zlouporabe sredstava ovisnosti u najvećem se broju slučajeva radi o članu obitelji (42,1%) te policiji (20,6%). Zabrinjavaju podaci koji pokazuju kako eksperimentiranja s drogom započinju već s 15,6 godina, dok se prvo uzimanje heroina događa s 19,8 godina, a prvo intravensko uzimanje s 20,8 godina. Od prvog eksperimentiranja do prvog liječenja prosječno protekne 9,6 godina.

Osobe najčešće počinju uzimati drogu ili zbog utjecaja vršnjaka i partnera (31,1%) ili iz znatiželje (19,4%). Nadalje zabrinjava i podatak da roditelji uzimatelja opijata za problem svoje djece saznaju najčešće tek nakon 2 do 3 godine od početka uzimanja psihoaktivnih sredstava (26,1%), te njih čak 22,8% nakon 4 godine i više, dok ih 12,4% za problem ni ne zna. Glede navedenih pokazatelja Grad se Zagreb značajno ne razlikuje od prosjeka Hrvatske (HZJZ, 2009.a). Usporedba podataka s onima dostupnima za prošle godine ne ukazuje na neku bitnu promjenu u uočenim trendovima. Važno je napomenuti da se radi samo o registriranim ovisnicima te je za pretpostaviti da je stvarna brojka daleko veća. Nadalje, s obzirom na činjenicu da podaci pokazuju kako prva eksperimentiranja započinju upravo u prvim razredima srednje škole, nameće se potreba razvoja dodatnih preventivnih programa te sadržaja za djecu te dobi.

Slika 4.35: Dobna i spolna struktura osoba liječenih zbog zlouporabe droga s prebivalištem u Gradu Zagrebu

Izvor: HZJZ (2009.a)

Ovdje je važno napomenuti i kako je Grad Zagreb tijekom 2008. godine proveo istraživanje o mladima u Gradu Zagrebu. Rezultati istraživanja pokazuju kako čak 65,2% mladića i 43,6% djevojaka za vrijeme izlazaka najčešće konzumiraju alkohol. Nadalje, njih 7,5% navodi kako vrijeme izlaska najčešće koriste za konzumiranje opojnih sredstava (13,3% mladića i 3,1% djevojaka). Važno je i istaknuti kako njih 62,7% ostaje vani koliko dugo žele (56,7% djevojaka i 70,5% mladića), pri čemu posebice zabrinjava činjenica da je njih 35,1% u dobi od 15-17 godina (Galić i sur., 2009.).

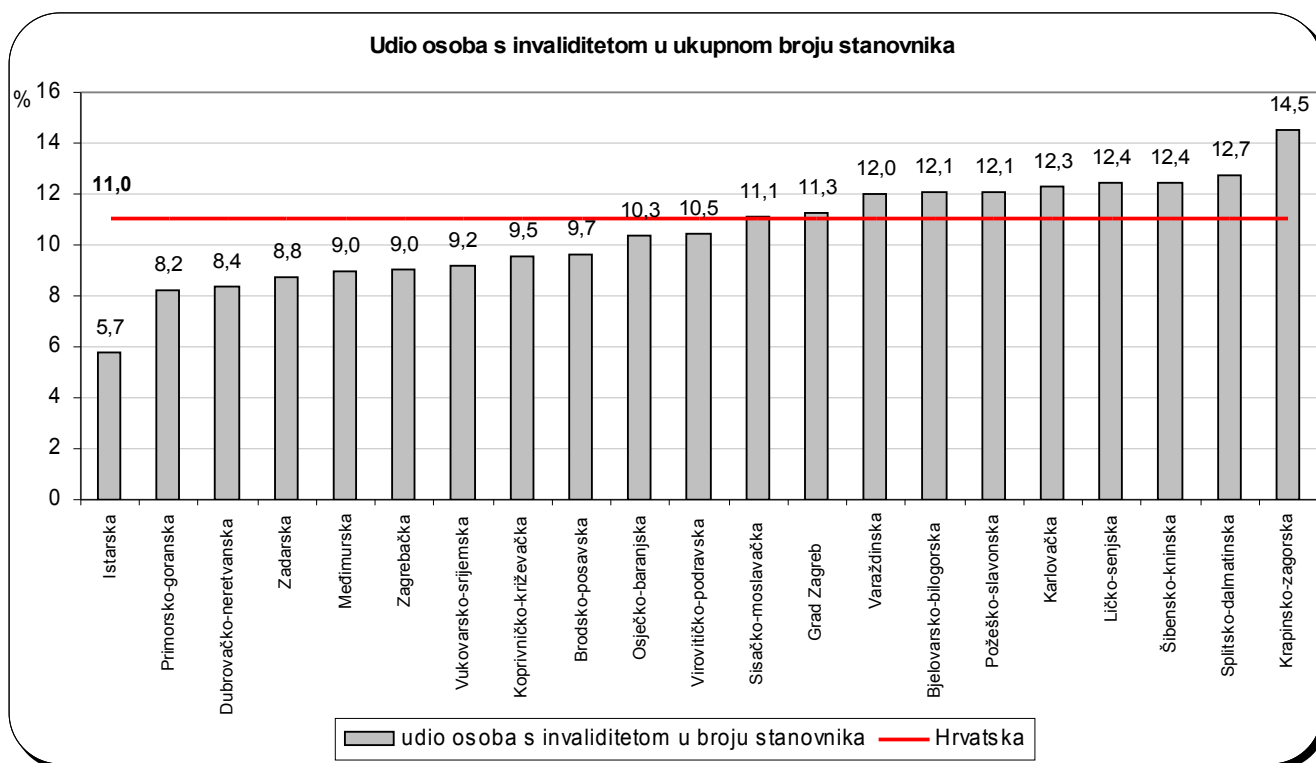
4.7.3. Osobe s invaliditetom

Pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo vodi se registar osoba s invaliditetom. Podaci pokazuju da od ukupnog broja osoba s invaliditetom u Hrvatskoj (488 312), u Gradu Zagrebu živi njih oko 89 000. Iako je to relativno gledano najveći udio u Hrvatskoj, stavimo li taj broj u omjer s ukupnim brojem stanovnika, možemo vidjeti da daleko veći broj osoba s invaliditetom ima Krapinsko-zagorska županija, dok Grad Zagreb zauzima središnje mjesto u usporedbi s drugim dijelovima Hrvatske, te spada među one županije u kojima je udio nešto viši nego u Hrvatskoj općenito (slika 4.35). Gledamo li prevalenciju invaliditeta, ona se ne razlikuje značajno od prosjeka Hrvatske, ali niti od drugih dijelova Hrvatske. Tako je u Gradu Zagrebu najveća prevalencija u dobnoj skupini 65+ (29,9%), slijedi dobna skupina 20-64 (9,6%) te dobna skupina 0-19 (4%). Gledamo li njihovu obrazovnu strukturu 53,3% osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu nema završenu osnovnu školu ili ima samo osnovnoškolsko obrazovanje, dok ih 32,6% ima srednjoškolsko obrazovanje, a 6,4% osoba je s visokom ili višom stručnom spremom (HZJZ, 2009.b).

Prema dostupnim podacima od 30. lipnja 2008. godine u Hrvatskoj je bilo 49 187 branitelja s invaliditetom, pri čemu njih najviše živi ili u Splitsko-dalmatinskoj županiji (14,7%) ili u Gradu Zagrebu (14,4%) (HZJZ, 2008.).

Radi upisa u registar, do 1. rujna 2008. godine zaprimljeno je 19 651 rješenje o primjerenom obliku školovanja učenika s teškoćama u razvoju za 16 944 učenika, od čega njih čak 22,5% s područja Grada Zagreba, a slijedi Splitsko-dalmatinska županija s 11,3% (HZJZ, 2008.).

Slika 4.36: Udio osoba s invaliditetom u ukupnom broju stanovnika prema županijama 2008.

Izvor: HZJZ (2009.b)

U Gradu Zagrebu provedeno je istraživanje o poštivanju prava osoba s invaliditetom. Istraživanje je provedeno 2001. i 2005. godine, pri čemu je glavni cilj bio utvrditi globalni indeks poštivanja prava osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu. Istraživanje je pokazalo da je generalni indeks poštivanja prava osoba s invaliditetom 2001. godine iznosio 30%, da bi se 2005. godine popeo na 52%. Time se Grad Zagreb našao u prosjeku europskih zemalja, gdje indeks iznosi 50%. Gledamo li vrijednosti po zasebnim standardnim pravilima, najveću je vrijednost ostvarilo pravilo „religija“ (ravnopravno sudjelovanje osoba s invaliditetom u vjerskom životu zajednice), a najnižu pravilo „zapošljavanje“ koje se odnosi na aktivno podupiranje osoba s invaliditetom u svijetu rada i zapošljavanja³² (Šostar i sur., 2006.). Unatoč određenom poboljšanju, činjenica da se standardna pravila koja se odnose, između ostaloga, na „zdravstvenu zaštitu“, „odgoj i obrazovanje“, „dohodovnu i socijalnu sigurnost“ te „zapošljavanje“ nalaze pri dnu ljestvice zabrinjava te je kod planiranja programa namijenjenih osobama s invaliditetom potrebno posvetiti posebnu pozornost upravo tim područjima života osoba s invaliditetom.

Civilno društvo iznimno je važno za osobe s invaliditetom kao prostor za njihovo djelovanje i uključivanje u društveni život, ali i kao značajna nadopuna aktivnosti državnih institucija. Najznačajniji dio civilnog društva predstavljaju udruge, a udruge osoba s invaliditetom su zbog dugogodišnje tradicije i iskustva, pokretači i nositelji razvoja civilnog društva. Osobe s invaliditetom preko svojih udruga intenzivno rade na poboljšavanju svojih životnih uvjeta, a vrlo su često udruge jedini prostor njihove samoaktualizacije i mogućnosti ostvarivanja socijalnih kontakata.

Grad Zagreb preko suradnje i partnerstva s udrugama osoba s invaliditetom već niz godina, pored koncepta zagovaranja, promiče ideju socijalnog poduzetništva i socijalnih inovacija, što je među ostalim i svrha djelovanja organizacija civilnog društva na području socijalne politike. S obzirom na to da se potrebe osoba s invaliditetom mijenjaju zajedno s promjenama uvjeta života, državne i javne institucije zbog svog formalnog ustroja ne mogu pravodobno registrirati promjene, a još manje pružiti odgovarajuća rješenja. Udruge osoba s invaliditetom u tom procesu uvode nove tipove socijalnih usluga prilagođene potrebama svojih članova. Udruge se istodobno javljaju u dvije uloge, kao korisnici usluga i, istodobno, kao pružatelji usluga svojim članovima i drugim korisnicima.

Udruge osoba s invaliditetom zagovaraju određene vrednote, prioritete i specifičnosti svoje uže grupacije ili ukupne populacije s invaliditetom. Zagovaranjem prioriteta u financiranju socijalnih programa, udruge osoba s invaliditetom utječu na socijalnu politiku Grada Zagreba. Grad Zagreb je s udrugama osoba s invaliditetom ostvario partnerstvo u planiranju, usmjeravanju, provođenju i evaluaciji socijalnih programa u dugoročnom razdoblju.

Ovakav sustavan pristup kojemu je temelj prepoznatljiva i ravnopravna uloga svih sudionika: građana, korisnika, organizacija civilnog društva, lokalnih vlasti, javnih ustanova, gospodarstva,

³² Procjenjivala su se 22 standardna pravila koja pokrivaju (poredana od najboljeg ka najlošijem rezultatu ostvarenom 2005. godine): religiju, kulturu, organizacije osoba s invaliditetom, razvijanje svijesti, rehabilitaciju, rekreaciju i šport, obiteljski život i osobni integritet, kreiranje politike i planiranje, pristupačnost, koordinaciju djelovanja, nadzor i ocjenjivanje programa o invalidima, informiranje i istraživanje, pomoćne službe, tehničku i ekonomsku suradnju, zdravstvenu zaštitu, ekonomsku politiku, izobrazbu osoblja, zakonodavstvo, odgoj i obrazovanje, međunarodnu suradnju, dohodovnu i socijalnu sigurnost, zapošljavanje (Šostar i sur., 2006.).

posebno je vidljiv na primjeru planiranja, izrade, provedbe i evaluacije dva temeljna dokumenta koja definiraju politiku Grada Zagreba prema osobama s invaliditetom:

- [Zagrebačke strategije jedinstvene politike za osobe s invaliditetom u razdoblju 2003. do 2006.](#) (Službeni glasnik Grada Zagreba 5/03)
- [Zagrebačke strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2007. do 2010.](#) (Službeni glasnik Grada Zagreba 5/07)

Strategije su nastale na temelju zahtjeva osoba s invaliditetom koje su, zajedno sa stručnjacima, osobno ili preko svojih predstavnika u svojim udrugama sudjelovale u kreiranju i planiranju mjera. Predstavnicima udruga osoba s invaliditetom koji pokrivaju sve vrste oštećenja članovi su Povjerenstva za osobe s invaliditetom Grada Zagreba koje, zajedno s Gradskim uredom za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, koordinira provedbu Strategije.

2006. u okviru Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje ustrojen je Odjel za zaštitu osoba s invaliditetom.

Sve aktivnosti, mjere, projekti, programi, vrste i oblici pomoći koje su tijekom proteklog razdoblja provedene u Gradu Zagrebu inicirale su same osobe s invaliditetom ili su dale suglasnost. Iznimne aktivnosti i inicijative udruga osoba s invaliditetom u provedbi obje Strategije potaknule su rješavanje brojnih statusnih i temeljnih pitanja važnih za poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu, a koji su vidljivi na svim područjima života osoba s invaliditetom.

S ciljem utvrđivanja stvarnog stanja pristupačnosti građevina i javnih gradskih površina 2002. započeto je terensko istraživanje, a snimka stanja zabilježena je u izdanju Vodiča kroz Grad Zagreb za osobe s invaliditetom iz 2002.

Stanje je bilo, kako je bilo i očekivano, nezadovoljavajuće s obzirom na činjenicu da je 50% zdravstvenih, socijalnih, obrazovnih i drugih građevina bilo djelomično ili u potpunosti nepristupačno.

U suradnji sa predstavnicima osoba s invaliditetom određen je plan i dinamika prilagodbe građevina. Do kraja 2006. prilagodba pristupačnosti svih zdravstvenih i socijalnih institucija je dovršena. U većini zdravstvenih institucija ugrađena je pristupna rampa. Tijekom tog perioda dječji vrtići i osnovne škole adaptirani su ugradnjom rampi i liftova. U nekoliko važnih objekata ugrađen je lift (bazen, gradska tržnica Dolac, zgrada poglavarstva).

Krajem 2006. objavljeno je novo izdanje Vodiča kroz grad Zagreb za osobe s invaliditetom bazirano na snimci stanja koja je pokazala da je većina zgrada na području zdravstva, socijalne skrbi, obrazovanja, kulture i sporta te drugih područja dosegla 70% pristupačnosti.

Pravo na besplatan prijevoz tramvajem, autobusom i uspinjačom u dnevnom i noćnom prometu s godišnjom besplatnom iskaznicom u 2008. koristilo je 6128 osoba s invaliditetom.

Nabavljeno je pet specijalno prilagođenih kombi vozila za prijevoz odraslih osoba s tjelesnim invaliditetom i dva specijalno opremljena vozila za prijevoz djece s motoričkim smetnjama, a u javni gradski promet uvedeni su niskopodni tramvaji i autobusi.

Grad Zagreb izdao je 6.565 znakova pristupačnosti za potrebe osoba sa invaliditetom, a u 2008. godini obilježena su 173 nova parkirališna mjesta za potrebe osoba sa invaliditetom, od čega se 76 parkirališnih mjesta nalazi u zoni naplate. Na području Grada Zagreba do kraja 2008. obilježeno je ukupno 1117 parkirališnih mjesta za potrebe osoba s invaliditetom, u što nisu ubrojena parkirališna mjesta u javnim garažama, privatnim trgovačkim centrima i sl.).

Stomatološka poliklinika Zagreb nastavila je kontinuiranim radom na zaštiti i sanaciji zubi djece s teškoćama u razvoju u ambulanti za osobe s invaliditetom, a u okviru Projekta koji je započet 2005. godine, zajedno s Gradskim uredom za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje.

Tijekom 2008, pružena je stomatološka zaštita za 608 djece s teškoćama u razvoju i 433 osobe s invaliditetom.

Nastavljen je rad ginekološke ambulante za žene s invaliditetom u okviru Opće bolnice 'Sveti Duh'. U 2008. godini za pedesetak žena s invaliditetom (tjelesni invaliditet) pružana je kontinuirana ginekološka pomoć i liječenje u prilagođenoj ambulanti.

U listopadu 2003. Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje u suradnji s Ustanovom za zdravstvenu njegu u kući i Domom zdravlja Zagreb-Centar otvorio je Ambulantu za fizikalnu terapiju i rehabilitaciju za osobe s najtežim invaliditetom na području Grada Zagreba. Tijekom 2008. terapiju su koristila 398 korisnika.

4.7.4. Samoprocjena zdravlja i dostupnost zdravstvenih usluga

Istraživanje je UNDP-a 2006. godine pokazalo da građani Grada Zagreba svoje zdravlje ocjenjuju nešto boljim nego li ispitanici Hrvatske. Naime, usporedimo li ih sa stanovnicima drugih županija, građani Grada Zagreba svoje zdravlje procjenjuju u pravilu boljim. Ipak, čak 27% građana izjavljuje da ima dugoročnu bolest ili poteškoću koja ograničava njihove aktivnosti, te po tome, u usporedbi s drugim županijama, Grad Zagreb zauzima središnje mjesto (Šućur, 2007.).

Vezano uz dostupnost zdravstvenih usluga, podaci pokazuju značajne razlike među županijama, pri čemu se Grad Zagreb može pohvaliti nešto boljom situacijom od ostalih dijelova Hrvatske, te od prosjeka Hrvatske. Ipak, petini ispitanika čekanje na termin pregleda često predstavlja problem, dok njih 15% izražava nezadovoljstvo vremenom čekanja u ordinacijama (Šućur, 2007.).

4.8. Socijalna zaštita

4.8.1. Ustanove socijalne skrbi

U Gradu Zagrebu 2008. godine postojala su ukupno 24 doma socijalne skrbi za djecu, 38 domova socijalne skrbi za odrasle i starije osobe, a centri za socijalnu skrb organizirani su u 11 područnih ureda (tablica 4.29). Osvrnemo li se samo na domove za starije i nemoćne osobe na području Grada Zagreba djeluje 11 gradskih i 19 privatnih domova. U devet se domova provodi Projekt gerontoloških centara Grada Zagreba. U odnosu na prethodnu godinu nije bilo značajnijih promjena te je u 2008. godini otvorena jedna nova privatna ustanova.

Nedovoljan broj ustanova za smještaj starijih i nemoćnih osoba u javnom sektoru³³ doveo je do proliferacije privatnih ustanova takve vrste. No, veliki problem predstavlja cijena za smještaj starijih osoba koja nerijetko nadmašuje visinu mirovina korisnika pa se pojavljuje nužna pomoć ostalih članova obitelji (ako ih ima) ili države u (su)financiranju smještaja³⁴. Prema procjenama Grada na listi se čekanja za smještaj u ustanove za starije i nemoćne osobe nalazi oko 8 000 osoba, što ukazuje na nedostatnost kapaciteta³⁵ (ukupni je kapacitet u javnim i privatnim domovima na području Grada 4 523 – 3 578 mjesta u javnim/gradskim domovima i 945 mjesta u privatnim domovima). Uzevši u obzir postojeća demografska kretanja i obiteljske promjene, te će potrebe i nadalje rasti te iziskivati dodatni razvoj institucionalnih, a prije svega izvaninstitucionalnih oblika skrbi za starije osobe.

Tablica 4.29: Ustanove prema vrsti, broju korisnika i zaposlenima

	Ukupno			Domovi socijalne skrbi za djecu			Domovi socijalne skrbi za odrasle i starije osobe			Centri za socijalnu skrb		
	2004	2006	2008	2004	2006	2008	2004	2006	2008	2004	2006	2008
ustanove	52	70	73	18	22	24	23	37	38	11	11	11
broj korisnika	5 954	6 188	6 667	2 105	1 789	2 151	3 849	4 399	4 516	-	-	-
zaposleni	2 621	2 880	3 010	1 047	1 095	1 117	1 267	1 470	1 583	307	315	310
- odgajatelji	240	250	224	240	250	224	-	-	-	-	-	-
- zdravstveno osoblje	300	382	410	94	93	105	206	289	305	-	-	-
- socijalni radnici	259	272	282	23	26	29	55	57	69	181	189	184
- ostali stručni djelatnici*	759	858	884	390	419	394	295	361	408	74	78	82
- administrativno osoblje	155	168	164	36	52	46	87	86	87	32	30	31
- ostali	908	950	1 046	264	255	319	624	677	714	20	18	13

*Ostali stručni djelatnici su: pedagozi, profesori, psiholozi, terapeuti, njegovatelji, defektolozi, pravnici i instruktori.

Izvor: ZG STAT (2009.h)

³³ Na području Hrvatske je zaključno s 31.12.2007. godine bilo 18 019 osoba na čekanju za smještaj u dom za starije i nemoćne osobe, te je taj broj do 31.12.2008. porastao na 22 493 osoba (MZSS, 2008.a, 2009.b).

³⁴ Zasebni podaci za Grad Zagreb ne postoje, no oni za područje Hrvatske govore kako je 2008. godine u gotovo dvije trećine slučajeva smještaj korisnika u domove za starije i nemoćne bio (su)financiran od strane obveznika uzdržavanja ili države (tako su za 46,1% korisnika troškove smještaja plaćali ili subvencionirali obveznici uzdržavanja, za njih 11,2% troškove je sufinancirala država, dok je država u potpunosti pokrivala troškove za 7,8% korisnika) (MZSS, 2009.b).

³⁵ Procjena iznesena u prijedlogu Programa socijalne politike Grada Zagreba u razdoblju 2009.-2012.

4.8.2. Prava iz sustava socijalne skrbi

Kao i ostatak Hrvatske, Grad Zagreb je suočen s problemom siromaštva i socijalne isključenosti. Iako se stopa rizika siromaštva u Hrvatskoj 2006. godine smanjila u odnosu na razdoblje između 2001.-2004. godine te je iznosila 16,3%, 2007. godine bilježi se ponovan rast siromaštva te stopa rizika siromaštva iznosi 17,4%, a na istoj se razini zadržava i 2008. godine (DZS, 2007.e, 2008.k, 2009.i). Premda ne postoje posebni podaci za Grad Zagreb, može se pretpostaviti da je stopa siromaštva u Zagrebu niža u odnosu na cijelu Hrvatsku, što ne znači da je broj siromašnih zanemariv. Naime, pretpostavimo li da je ona u Gradu Zagrebu dvostruko manja od hrvatskog prosjeka to bi značilo da u riziku od siromaštva živi gotovo sedamdesetak tisuća ljudi.

Korisnici su sustava socijalne skrbi u Gradu Zagrebu 2007. godine ostvarili sveukupno 116 484 različitih prava (tablica 4.30). Sveukupno je bilo 57 568 korisnika različitih prava (7,4% stanovništva), od čega 66,9% odraslih korisnika te 33,1% maloljetnih korisnika (tablica 4.31). Usporedimo li podatke s prethodnom godinom, broj je korisnika blago porastao (za 1,9%), dok se broj ostvarenih prava smanjio, što je ponajprije posljedica smanjenog broja ostvarenih prava na novčanu pomoć te druge materijalne pomoći (za 18%).

Tablica 4.30: Prava, usluge i mjere socijalne skrbi 2008. godine

Skrbnništvo ili posvojenje	Skrb izvan vlastite obitelji	Odgodne mjere zaštite i sigurnosti	Pomoć za osposobljavanje	Novčane pomoći i drugi materijalni oblici pomoći	Ostali oblici skrbi i usluge
4 729	4 503	1 435	475	26 772	78 570

Izvor: ZG STAT (2009.h)

Tablica 4.31: Maloljetni i punoljetni korisnici socijalne skrbi 2008. godine

Maloljetni korisnici		Punoljetni korisnici	
Ukupno	19 054	Ukupno	38 514
Djeca i mladež prema kojima je primijenjena mjera obiteljsko – pravne zaštite	6 663	Osobe koje nemaju dovoljno sredstava za život/prihoda za uzdržavanje	7 394/5 830
Djeca i mladež društveno neprihvatljiva ponašanja	2 906	Osobe društveno neprihvatljivog ponašanja	3 559
Tjelesno ili mentalno oštećena djeca i mladež	4 251	Tjelesno ili mentalno oštećene osobe	5 672
Psihički bolesna djeca i mladež te ovisnici	395	Psihički bolesne osobe i ovisnici	3 816
Druga djeca i mladež u stanju različitih potreba socijalne skrbi	4 839	Odrasle osobe u stanju različitih potreba socijalne skrbi usluge socijalne skrbi	12 243

Izvor: ZG STAT (2009.h)

Prava iz nadležnosti CZSS-a

Većina se prava iz sustava socijalne skrbi dodjeljuje putem CZSS-a. Među novčanim je pomoćima najznačajnije pravo na stalnu pomoć koje je namijenjeno pojedincima i obiteljima koji nemaju vlastitih prihoda ili su im prihodi niži od propisanog cenzusa. Prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi stalnu je pomoć u 2008. godini u Gradu Zagrebu ostvarilo ukupno 8 169 osoba, 12,2% manje nego

u 2007. godini (26,5% manje nego 2005. godine, 32,5% manje nego 2004. godine). To znači da je oko 1,0% stanovnika Grada Zagreba ostvarivalo stalnu pomoć (2004. godine taj je udio iznosio 1,6%, 2005. godine 1,4%, 2006. godine 1,3%, 2007. godine 1,2%). Udio je korisnika stalne pomoći u Gradu Zagrebu znatno manji od prosjeka u Republici Hrvatskoj gdje je ovom pomoći obuhvaćeno 2,1% stanovnika, kao i od većine županija. Povežemo li te podatke sa stopom siromaštva, vidimo da je sustavom socijalne skrbi obuhvaćen daleko niži broj korisnika te veliki broj onih u riziku od siromaštva ostaje izvan sustava. Tu se postavlja pitanje koliko postojeći cenzus odgovara postojećoj situaciji, a time i prikladnosti iznosa same pomoći.

U 2008. godini sveukupno je isplaćeno 11 414 jednokratnih pomoći. Usporedno s ranijom godinom isplaćeno je 31,6% manje jednokratnih pomoći, dok je broj osoba kojima je ona isplaćena bio manji za 4,6%³⁶ (tablica 4.31). Dok je 2007. godine, u odnosu na 2006. godinu, znatnije porastao broj korisnika prava na pomoć i njegu u kući (dok je u 2006. godini bilo tek 12 korisnika, 2007. godine bilo ih je 233) te korisnika prava na pomoć za odjeću i obuću (dok su u 2006. godini bila 42 korisnika, 2007. godine bilo ih je 150), njihov se broj ponovno smanjuje 2008. godine – 159 korisnika pomoći i njege u kući te 34 korisnika prava na pomoć u odjeći i obući.

³⁶ Kako je u ukupnom broju isplaćenih jednokratnih pomoći 2007. godine bilo 37,7% jednokratnih pomoći namijenjenih plaćanju administrativne pristojbe u zdravstvenom sustavu (u Hrvatskoj 46,3%) (MZSS, 2008.b), broj smanjenja možemo djelomično pripisati prestanku te obveze te posljedično prestanku isplate tog prava.

Tablica 4.32: Broj korisnika i pomoći iz sustava socijalne skrbi (pregled po Uredima CZSS³⁷) – stanje 31.prosinca 2008.

PRAVO	UREDI CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB											
	Centar	Črnomerec	Dubrava	Maksimir	Medveščak	Novi Zagreb	Peščenica	Sesvete	Susedgrad	Trešnjevka	Trnje	CZSS ZAGREB
Stalna pomoć - ukupno (samaca i obitelji)	252	164	899	193	140	466	490	299	297	627	251	4.078
- obuhvaćenih osoba	346	258	2.047	253	238	878	1.251	619	512	1.145	622	8.169
Jednokratna pomoć - ukupno pomoći	450	868	2.431	736	544	1.807	893	510	626	1.659	890	11.414
- korisnici (samci i obitelji)- jednom ili više puta odobrena pomoć	160	811	1.275	192	265	713	578	450	292	833	739	6.308
Doplatak za pomoć i njegu	188	283	792	324	181	892	479	536	478	551	280	4.984
Pomoć i njega u kući	8	23	9	6	3	28	12	8	58	-	4	159
Osobna invalidnina	64	131	335	139	61	333	167	165	246	296	101	2.038
Naknada do zaposlenja	34	24	91	33	-	87	54	59	73	115	22	592
Pomoć za odjeću i obuću	5	-	-	-	11	-	18	-	-	-	-	34
Pomoć za osobne potrebe korisnika stalnog smještaja	211	139	289	56	141	254	122	141	128	312	142	1.935
dopust/rad s polovicom punog radnog vremena radi njege djeteta	48	147	240	159	60	311	117	164	267	258	68	1.839
pravo na status roditelja njegovatelja	6	12	31	6	-	34	13	10	15	12	1	140
Smještaj u udomiteljsku obitelj (djeca i odrasli)	24	41	112	62	29	84	53	47	57	95	35	639
Smještaj u obiteljski dom (djeca i odrasli)	-	5	5	8	1	3	2	2	-	5	1	32
Savjetovanje i pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća samaca i obitelji	4.788	1.799	5.428	589	2.021	6.167	2.932	608	1.127	10.524	4.159	40.142
Smještaj u dom socijalne skrbi (djeca i odrasli)	187	136	425	178	155	480	210	172	247	497	153	2.840

Izvor: MZSS (2009.a)

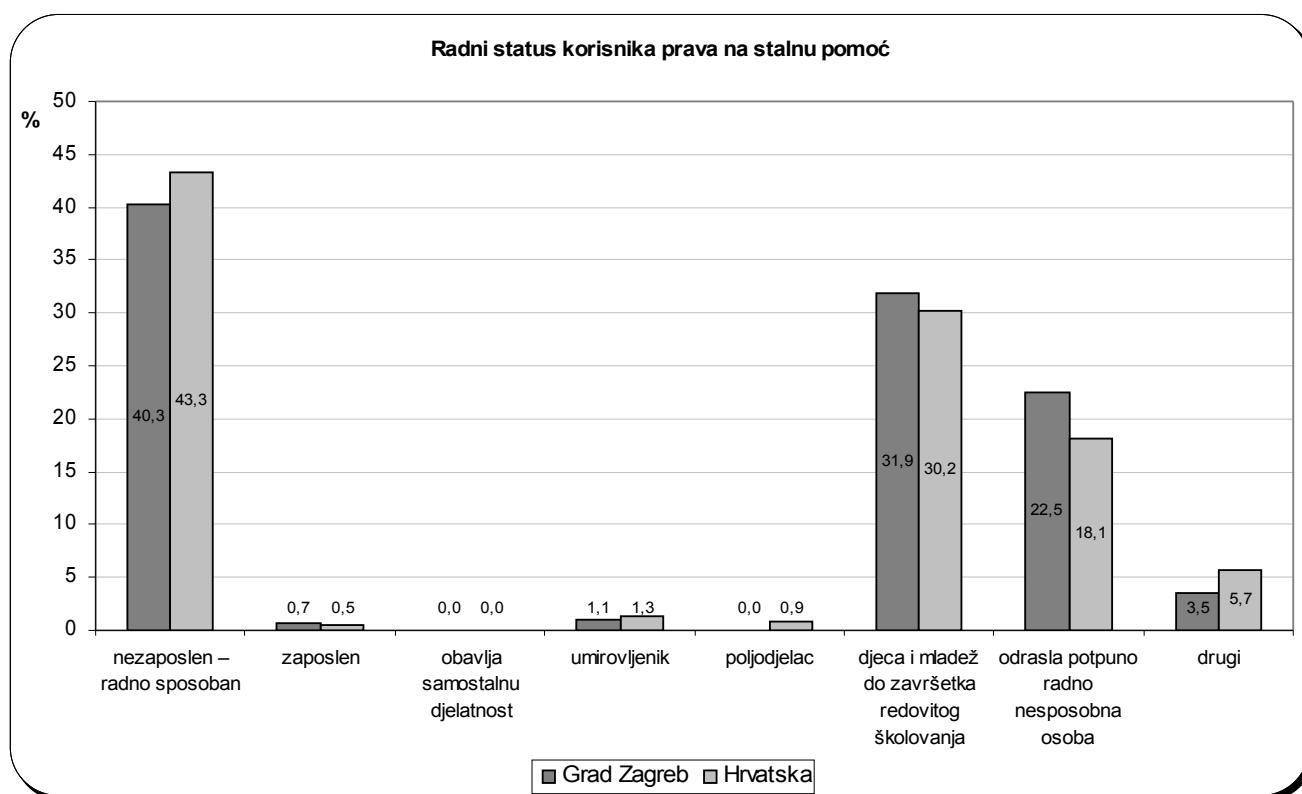
³⁷ Centri su organizirani po područjima bivših općina Grada Zagreba.

4.8.2.1.1 *Struktura korisnika prava na stalnu pomoć*

Gledamo li strukturu korisnika prava na stalnu pomoć možemo vidjeti da u Gradu Zagrebu stalnu pomoć prima nešto više muškaraca nego li žena - 51,6% muškaraca (u Hrvatskoj je udio muškaraca i žena jednak, po 50%). Korisnici su najčešće u dobi između 18 i 50 godina (36,3% u Gradu Zagrebu i 36% u Hrvatskoj), zatim u dobi do 18 godina (33,6% u Gradu Zagrebu i 34,4% u Hrvatskoj), između 50 i 65 godina (19,3% u Gradu Zagrebu i 18,1% u Hrvatskoj), dok ih je najmanje u dobi iznad 65 godina (10,8% u Gradu Zagrebu i 11,5% u Hrvatskoj) (MZSS, 2009.a).

U pravilu se radi o nezaposlenim radno sposobnim osobama (u čak 40,3% slučajeva) te drugim ovisnim osobama, prije svega djeci i mladeži do završetka redovnog školovanja (slika 4.36). Povežemo li te podatke s kasnije iznesenim podacima koji ukazuju da se u pravilu radi o dugotrajnim korisnicima novčanih pomoći situacija posebice zabrinjava te se nameće potreba dodatne analize karakteristika primatelja novčane pomoći, kao i razvoja adekvatnih mjera koje bi doprinijele njihovom osamostaljivanju i izlasku iz sustava.

Slika 4.37: Radni status korisnika prava na stalnu pomoć 2008.

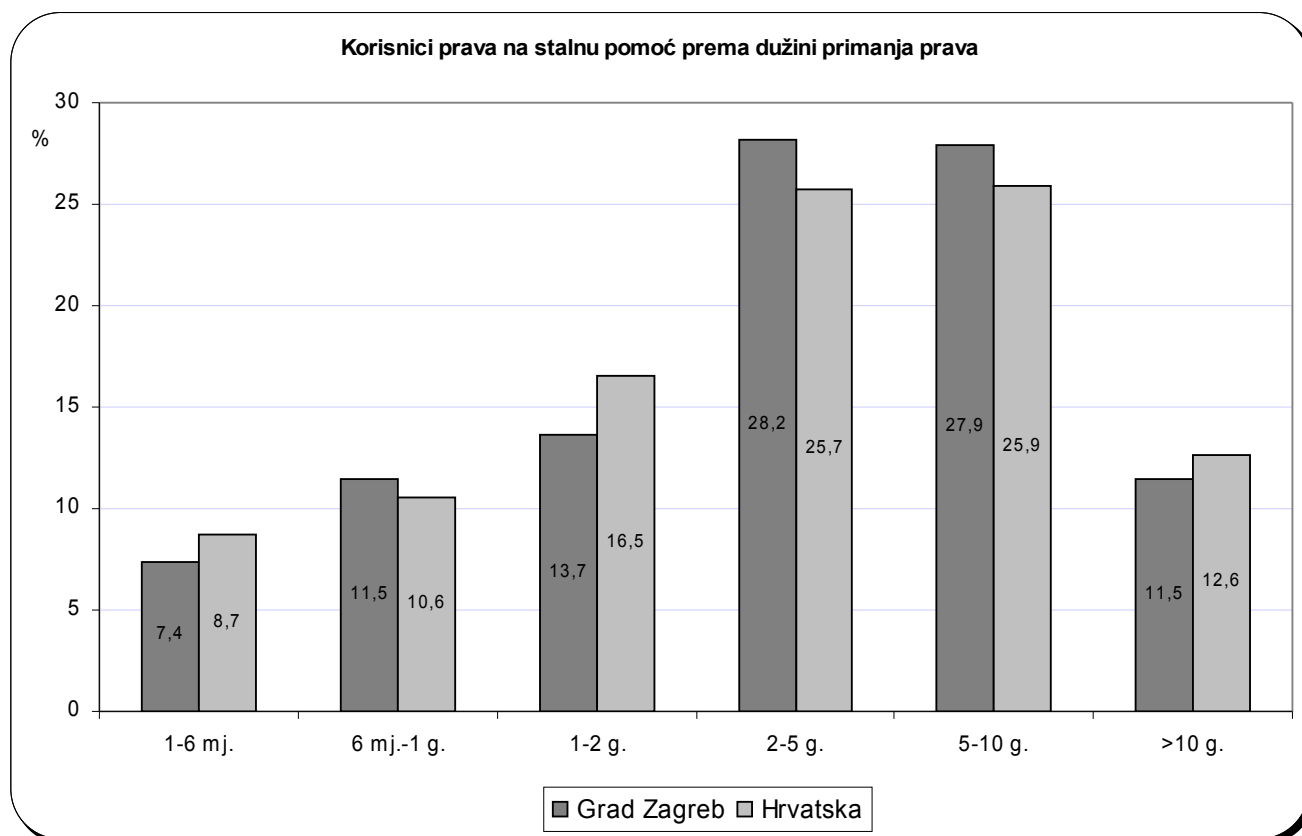
Izvor: MZSS (2009.a)

Situacija još više zabrinjava osvrnemo li se na analizu radno sposobnih korisnika stalne pomoći Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi (MZSS, 2009.d) koja je pokazala kako većina radno sposobnih korisnika stalne pomoći prima stalnu pomoć dugotrajno – njih 81,1% u Gradu Zagrebu prima pomoć duže od jedne godine. Gledamo li spolnu strukturu korisnika u Gradu Zagrebu, češće se radi o muškarcima (51%). Prema obiteljskom statusu, to su najčešće obitelji s dvoje ili više djece (u 38,6% slučajeva) te samci (30,6%). Kod samaca je važno napomenuti da su to najčešće muškarci (u 68,6%)

slučajeva. Nadalje, većina je radno sposobnih korisnika prava na stalnu pomoć nižeg obrazovnog statusa – 27,5% osoba je bez završene osnovne škole, 33,5% osoba ima završenu osnovnu školu, a njih 34,6% završenu srednju školu. Njih najviše je u dobi od 40-49 godina (28,5%), 50-59 godina (24,5%) te u dobi od 30-39 godina (20,7%).

Pozornost treba privući podatak da većina korisnika pravo na stalnu pomoć prima dvije i više godina (u više od 65% slučajeva), kako u Gradu Zagrebu tako i u Hrvatskoj općenito (slika 4.37). Usporedimo li taj podatak s onim prethodne godine možemo vidjeti da se udio dugotrajnih primatelja pomoći u strukturi korisnika povećava (npr. udio se osoba koje stalnu pomoć primaju duže od deset godina povećao sa 3,5% na 11,5% u Gradu Zagrebu), što dodatno zabrinjava. Gledamo li strukturu obitelji najviše korisnika prava na stalnu pomoć živi u samačkim kućanstvima (62,8% u Gradu Zagrebu, 51,5% u Hrvatskoj), a zatim slijede dvočlane (11,5% u Gradu Zagrebu, 16,4% u Hrvatskoj) te tročlane obitelji (8,5% u Gradu Zagrebu, 10,6% u Hrvatskoj). Povećani iznos pomoći prima 30,7% primatelja stalne pomoći – 24,6% radno nesposobnih osoba i 5,8% djece samohranih roditelja (u Hrvatskoj 25,5% - 20,5% radno nesposobnih osoba i 4,5% djece samohranih roditelja). Nositelji su prava na stalnu pomoć u pravilu osobe nižeg obrazovnog statusa – 63,2% ih je s nezavršenom/završenom osnovnom školom, 32,6% sa završenom srednjom školom te 4,2% sa višim ili visokim obrazovanjem (u Hrvatskoj: 71,7% s nezavršenom/završenom osnovnom školom, 26,4% sa završenom srednjom školom te 2% s višim ili visokim obrazovanjem) (MZSS, 2009.a).

Slika 4.38: Korisnici prava na stalnu pomoć prema dužini primanja prava 2008.

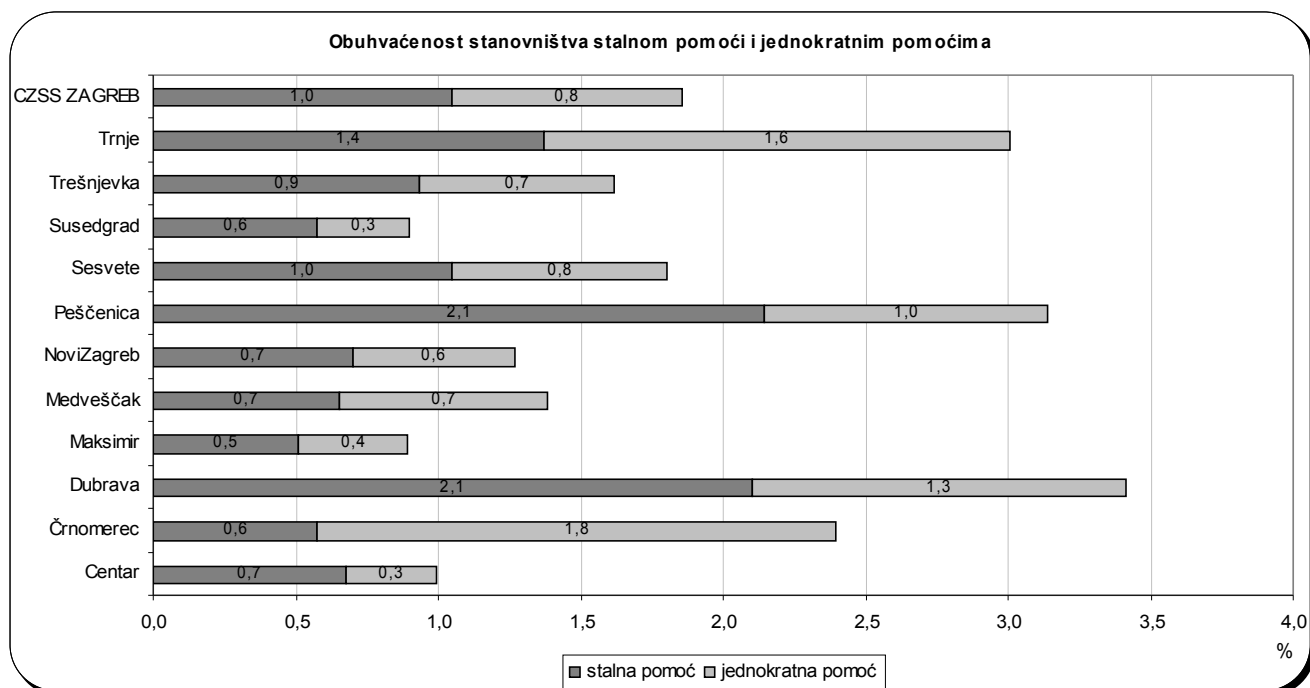

Izvor: MZSS (2009.a)

4.8.2.1.2 Korisnici prava u sustavu socijalne skrbi prema uredima Centra za socijalnu skrb Zagreb

Gledamo li broj korisnika novčanih pomoći, Ured Dubrava i Peščenica imaju znatno veći udio korisnika stalne pomoći u odnosu na preostale urede. Nadalje, Ured Dubrava uz Ured Trnje i Črnomerec spada u tri ureda na čijem području najveći udio stanovnika ostvaruje pravo na stalnu ili jednokratnu novčanu pomoć (slika 4.38). Usporedno s prethodnom godinom, situacija se nije značajno promijenila. Razlozi značajnih razlika u udjelu korisnika stalne pomoći u pojedinim područjima Grada Zagreba mogu se samo pretpostaviti. Velika je vjerojatnost da je ona posljedica strukture i karakteristika stanovništva. Primjerice, može se pretpostaviti da je ona posljedica činjenice da na području Dubrave i Peščenice živi veći broj romske populacije te višečlanih obitelji, koji u većoj mjeri ostvaruju novčane pomoći. Na tim je područjima, uz Sesvete i Trešnjevku, isto tako najveći udio registriranih nezaposlenih osoba. No, to je samo pretpostavka koja, nesumnjivo, ukazuje na potrebu istraživanja karakteristika stanovništva u pojedinim dijelovima Grada Zagreba, koje mogu utjecati na ostvarivanje stalne pomoći, odnosno uzroke i rasprostranjenost siromaštva u pojedinim sredinama. Usporedno s istraživanjem siromaštva na području Grada Zagreba bilo bi dobro analizirati rad pojedinih ureda Centra za socijalnu skrb Zagreb te usporediti ujednačenost kriterija u postupanju, odnosno druge indikatore koji mogu utjecati na odobravanje pomoći.

Slika 4.39: Obuhvaćenost stanovništva stalnom te jednokratnim pomoćima po uredima 2008.

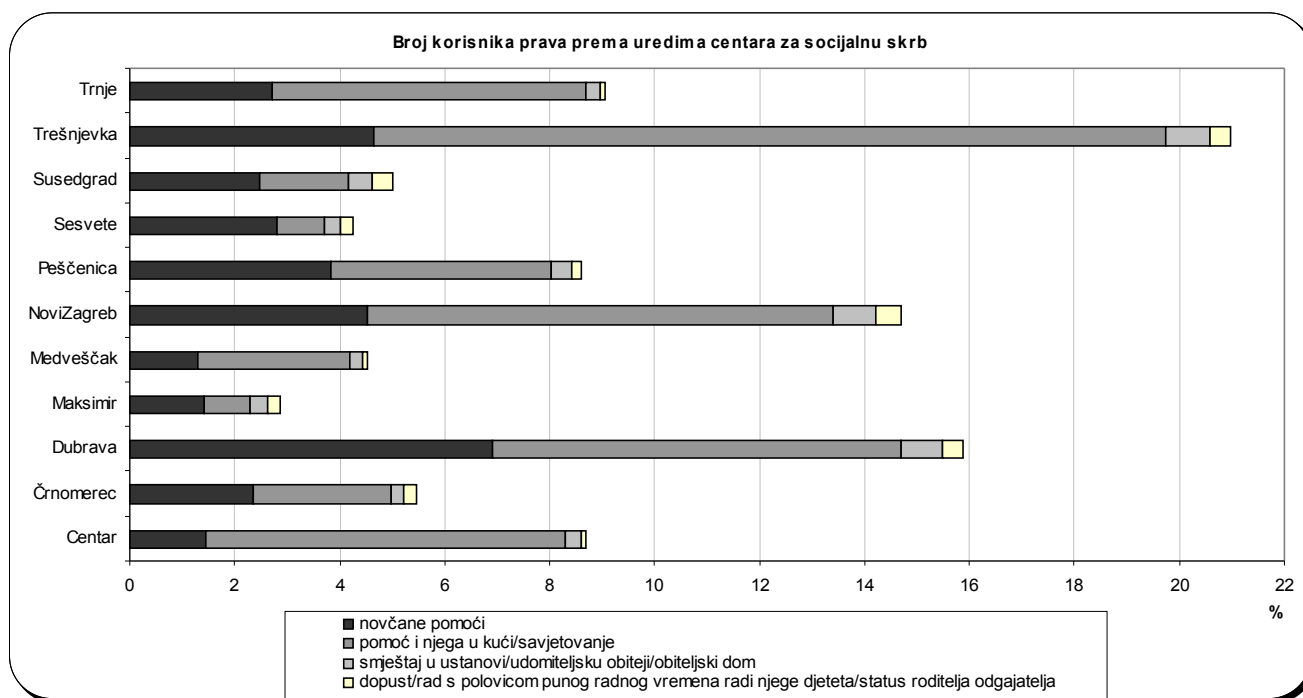

Izvor: procjena autora prema podacima MZSS-a (2009.a) i DZS-a (2008.e)

Gledano po uredima Centra za socijalnu skrb Zagreb najveći broj korisnika pojedinih prava imali su uredi Trešnjevka i Dubrava (slika 4.39). Gledamo li broj korisnika promatranih prava u odnosu na broj stanovnika koji žive na nadležnosti pojedinog ureda, Ured Trnje je 2008. godine imao najveći udio korisnika prava iz sustava socijalne skrbi – 14% (pri čemu u strukturi prava 9,2% otpada na

savjetovanje). S druge strane nailazimo na područje Ureda Susedgrad gdje je svega 3,9% stanovnika koristilo neko od prava³⁸. Usporedimo li te podatke s prethodnom godinom vidimo značajna odstupanja, pa je tako udio korisnika u Maksimiru s 22,8% 2007. godine pao na svega 4% 2008. godine (što je uglavnom posljedica pada korisnika savjetovanja). S druge strane bilježimo rast udjela korisnika prava u Uredu Centar u odnosu na prethodnu godinu (ponovno posljedica rasta korisnika savjetovanja) – za 6% (MZSS, 2008.b; 2009.c).

Slika 4.40: Ostvarena prava iz sustava socijalne skrbi prema uredima Centra za socijalnu skrb Zagreb 2008.

Izvor: procjena prema podacima MZSS-a (2009.a) i DZS-a (2008.e)

Polazeći od iznesenih rezultata može se zaključiti da je različitim oblicima pomoći u sustavu socijalne skrbi obuhvaćeno znatno manje stanovnika Grada Zagreba od stope siromaštva u Hrvatskoj. Pri tome ipak treba voditi računa o činjenici da općenito u Hrvatskoj znatno manji broj osoba prima novčane pomoći, nego što to sugerira stopa siromaštva, jer je iznos pomoći vrlo nizak i ne prati realne potrebe stanovništva. Na to redovito upozorava i Vijeće Europe u Zaključcima o primjeni Europske socijalne povelje, posebno naglašavajući nedostatnost davanja za socijalnu pomoć za samce, pa čak i kada se uzmu u obzir dodatne naknade (VE, 2006.; Council of Europe, 2009.).

Grad Zagreb se suočava i s „novim“ rizikom – trgovanjem ljudima. Dok je prema podacima Ureda za ljudska prava na području Policijske uprave Zagrebačke³⁹ 2006. godine identificirano 5 odraslih žrtava trgovanja ljudima (sve su žrtve bile strani državljani i ženskog spola), taj je broj 2007. godine bio nešto niži. Naime, na području su Policijske uprave Zagrebačke identificirane dvije odrasle žrtve trgovanja ljudima (jedan državljani Bosne i Hercegovine, te jedna državljanka Hrvatske). Prema

³⁸ Izračun autora prema podacima MZSS-a o broju korisnika i DZS-a o broju stanovnika.

³⁹ Podaci se prikupljaju prema nadležnostima Policijskih uprava, pri čemu je potrebno voditi računa da je Policijska uprava Zagrebačka nadležna za područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije. Stoga je podatak potrebno uzeti s rezervom jer to obuhvaća znatno šire područje od samog Grada Zagreba.

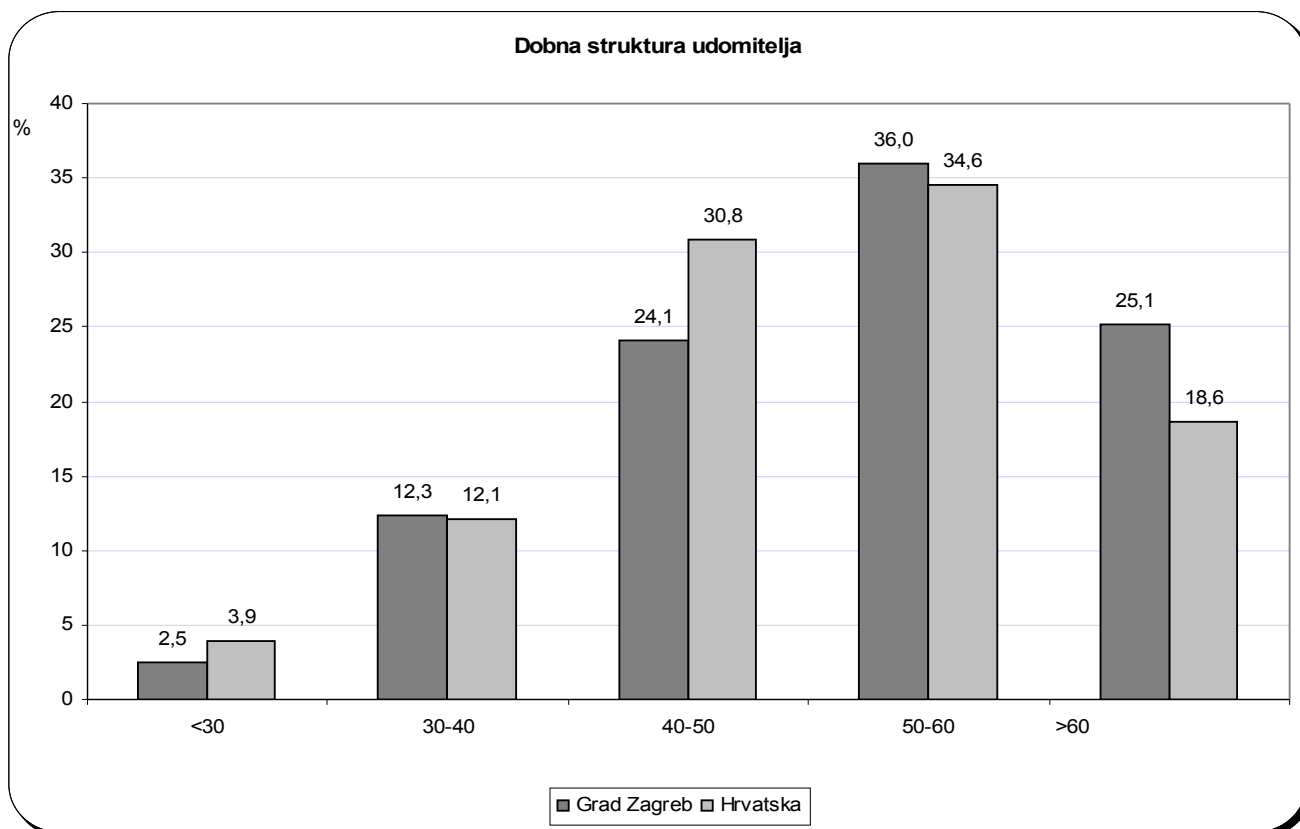
podacima Ureda za ljudska prava, 2008. godine od sveukupno 7 identificiranih žrtava u Hrvatskoj, dvije su žrtve identificirane na području mjesne nadležnosti Policijske uprave Zagrebačke (obje ženskog spola, hrvatske državljanke, jedna u dobi od 22 i druga od 30 godina, obje niske stručne spreme). Gledano na razini Hrvatske, evidencija se o pojavnosti trgovanja ljudima sustavno vodi od 2002. godine i od tada je pa do kraja 2008. godine u Hrvatskoj identificirano sveukupno 76 žrtava trgovanja ljudima⁴⁰. Najčešći su pojavni oblici prisiljavanje na prostituciju, uspostava ropstva, odnosno prisiljavanje na fizički rad te kupnja s ciljem sklapanja braka.

4.8.2.1.3 Udomitelji na području Grada Zagreba

U Gradu Zagrebu su 2008. godine bila registrirana 203 udomitelja (18,7% više nego li prethodne godine), od čega 84,2% žena (u Hrvatskoj 2 621 udomitelja, od čega 85,3% žena). U pravilu se radi o osobama starije životne dobi (slika 4.40), koje su u više od polovine slučajeva bez prihoda iz radnog odnosa (slika 4.41). Iako, usporedimo li podatke iz 2008. godine, situacija se u tom pogledu u Gradu Zagrebu značajno promjenila pa se tako udio udomitelja s primanjima iz radnog odnosa povećao s 34,3% 2007. godine na 47,6% 2008. godine. S druge je strane broj udomitelja bez prihoda u Gradu Zagrebu pao s 9,9% 2007. godine na 1,9% 2008. godine (MZSS, 2008.b, 2009.c). Na smještaju najčešće imaju jednog korisnika (u 66,5% slučajeva u Gradu Zagrebu te u 45,4% slučajeva u Hrvatskoj). Bez korisnika na smještaju bilo je 14,3% udomitelja u Gradu Zagrebu te njih 7,6% u Hrvatskoj. U udomiteljske je obitelji u Gradu Zagrebu krajem 2008. godine bilo smješteno sveukupno 639 korisnika, od čega 36,6% djece (5 153 korisnika, od čega 37,6% djece u Hrvatskoj).

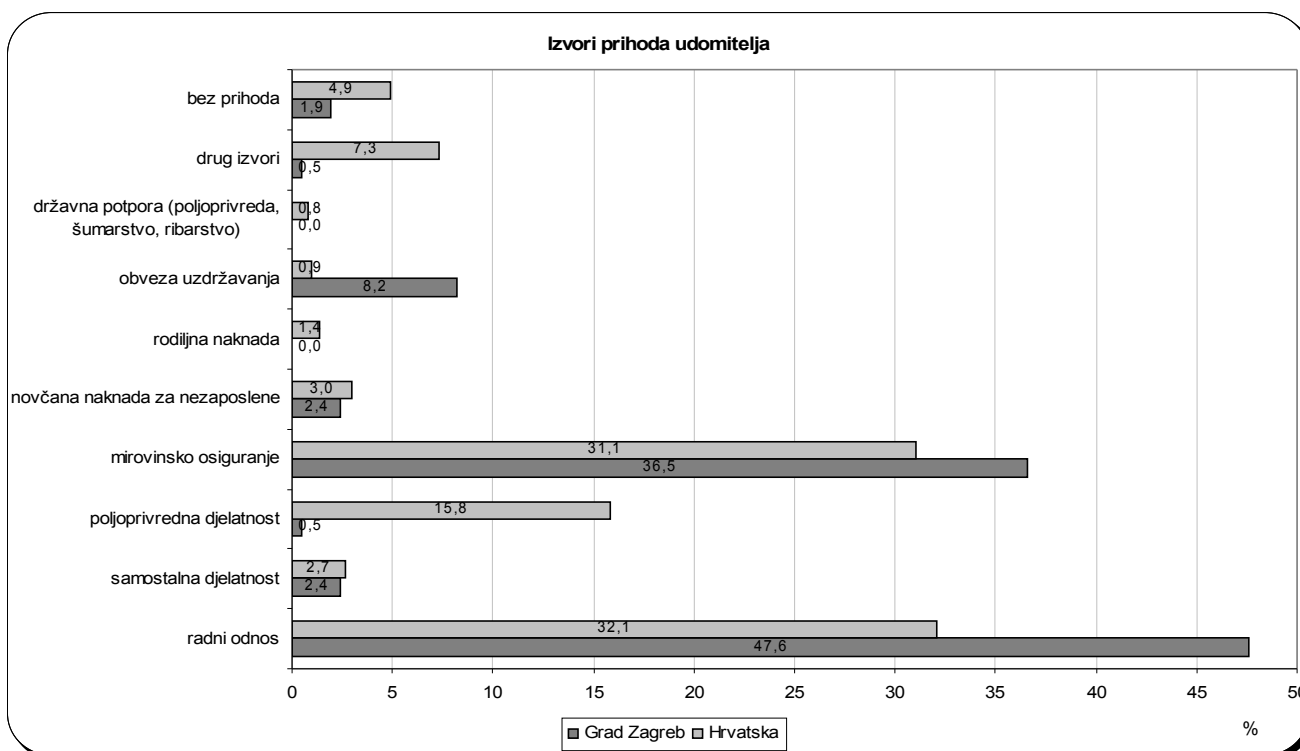
⁴⁰ Tako je 2002. godine identificirano 8 žrtava, 2003. godine 8 žrtava, 2004. godine 19 žrtava, 2005. godine 6 žrtava, 2006. godine 13 žrtava, 2007. godine 15 žrtava te 2008. godine 7 žrtava (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2009.).

Slika 4.41: Dobna struktura udomitelja 2008.

Izvor: MZSS (2009.c)

Slika 4.42: Izvori prihoda udomitelja 2008.

Izvor: MZSS (2009.c)

Prava iz nadležnosti Grada Zagreba

Osim naprijed navedenih prava koja se financiraju iz državnog proračuna, Grad Zagreb isto tako izdvaja određeni dio sredstava za prava iz sustava socijalne skrbi. Dok su pravo za podmirenje troškova stanovanja i pravo za ogrjev prava na koje Grad Zagreb kao jedinicu područne samouprave obvezuje Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03, 44/06 i 79/07), Grad Zagreb za korisnike nižeg socijalnog statusa propisuje i druga prava. U tablici 4.33 daje se osnovni pregled pomoći koje su stanovnicima Grada Zagreba odobrene u 2008. godini.

Zanimljivi su podaci o broju korisnika pomoći za podmirenje troškova stanovanja. Tu pomoć prema Zakonu o socijalnoj skrbi, može ostvariti samac ili obitelj ako njihov mjesečni prihod u posljednja tri mjeseca, prije mjeseca u kojem je zahtjev podnesen, ne prelazi propisanu visinu sredstava za uzdržavanje. Budući da je propisana visina sredstava za uzdržavanje jednaka visini stalne pomoći, korisnici stalne pomoći, ako ispunjavaju druge propisane uvjete, mogli bi ostvariti i pomoć za troškove stanovanja. No, dok je s jedne strane sveukupno odobreno 4 078 pomoći za uzdržavanje, s druge je strane isplaćeno samo 1 416 pomoći za podmirenje troškova stanovanja. Na tako veliku razliku u prvom redu utječe činjenica da veliki udio korisnika stalne pomoći živi u „prevelikim“ stanovima. Naime, jedan je od uvjeta ostvarivanja tog prava i da površina stana ne bude veća od propisane⁴¹. Isto tako, veliki broj njih nije u mogućnosti pribaviti Ugovor o najmu stana, a što je potreban dokument u postupku ostvarivanja prava. Tu valja upozoriti kako je broj korisnika prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja znatno pao, pa je on tako 2008. godine bio za oko 48% manji nego li prethodne godine.

Usporedimo li broj korisnika prava iz sustava socijalne skrbi koja se financiraju iz gradskog proračuna 2008. godine s brojem korisnika 2009. godine možemo vidjeti oscilacije u većini prava. Ovdje ćemo se osvrnuti samo na neke značajnije promjene. U odnosu se na prethodnu godinu povećao broj korisnika prava na prehranu u pučkoj kuhinji (za 8,8%), broj korisnika prava novčane pomoći korisnicima doplatka za pomoć i njegu i korisnicima osobne invalidnine (za 16,2%) te broj korisnika prava na pomoć i njegu u kući (s 106 korisnika 2007. godine na 153 korisnika 2008. godine). S druge strane najveći pad korisnika bilježe slijedeća prava: pomoć za podmirenje troškova stanovanja (za oko 48%), pomoć u naravi obiteljima s troje i više maloljetne djece (za oko 48%), novčana pomoć umirovljenicima (za 19%) te zdravstvena zaštita neosiguranim osobama (za 11%).

Gledamo li strukturu korisnika novčane pomoći umirovljenicima, najviše njih prima pomoć u iznosu od 400,00 kuna mjesečno (54,6%), zatim 300,00 kuna mjesečno (31,4%) te 200,00 kuna mjesečno (14%). Slična je situacija i kod novčane pomoći namijenjene korisnicima doplatka za pomoć i njegu te osobnu invalidninu gdje njih 69,2% ostvaruje pravo na iznos od 200,00 kuna, a 31,8% na iznos od 100,00 kuna mjesečno.

⁴¹ Za samca površina ne smije prelaziti 25 m², za dvočlanu obitelj 35 m², za tročlanu obitelj 45 m², za četveročlanu obitelj 55 m². Za svakog daljnjeg člana obitelji dodaje se još 5 m² stana (Pravilnik..., NN broj: 29/98, 117/00 i 81/04.).

Tablica 4.33: Broj korisnika socijalne skrbi koji se financira iz gradskog proračuna 2008. godine

Oblik pomoći	Broj samaca	Broj obitelji	Ukupno
Pomoć za podmirenje troškova stanovanja	424	850	1 416
Pomoć za ogrjev u 2007.	282	655	937
Pomoć u naravi obiteljima s troje i više maloljetne djece	-	569	2 238
Oblik pomoći			Broj korisnika
Pravo na besplatnu socijalnu mjesečnu pokaznu kartu			37 271
Novčana pomoć umirovljenicima			21 677
Prehrana u pučkim kuhinjama			4 604
Dostava obroka u kuću			235
Pomoć djeci u mliječnoj hrani			309
Zdravstvena zaštita neosiguranim osobama			3 135
Dječje ljetovanje			3 605
Dječje zimovanje			1 200
Smještaj u prenoćište			86
Novčana pomoć korisnicima doplatka za pomoć i njegu i korisnicima osobne invalidnine			5 255
Pomoć i njega u kući			153
Ukop po minimalnom socijalnom standardu			18
Novčana pomoć korisnicima domova umirovljenika za osobne potrebe (džeparac)			436
Prigodni program i paketi za Sv. Nikolu, Uskrs			4 100
Novčana pomoć umirovljenicima povodom Božića			21 677
Novčana pomoć umirovljenicima povodom Uskrsa			27 443
Pomoć braniteljima i njihovim obiteljima			
Ljetovanje djece branitelja			1 100
Prigodni program i paketi za Sv. Nikolu, Uskrs			2 700

Izvor: Podaci Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom

U Gradu se odvija i savjetovanišni rad za korisnike socijalne zaštite (oko 250 korisnika usluga), hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji (oko 700 korisnika), osobe s invaliditetom (oko 250 korisnika), žrtve obiteljskog nasilja (oko 500 korisnika), koji usluge u pravilu koriste u više navrata.

S obzirom na aktualnu ekonomsku krizu postavlja se pitanje raste li broj korisnika ovih prava? Usmjerimo li se na podatke iz kolovoza 2009. godine možemo uočiti neke promjene, no one ne odstupaju značajnije od uobičajenih trendova. Tako je npr. najvidljiviji rast uočen kod broja korisnika pomoći za obitelji s troje i više maloljetne djece (12% više obitelji te djece korisnika) te broja nezaposlenih korisnika koji ostvaruju pravo na besplatnu pokaznu kartu (za 13%). S druge strane, zabilježen je blagi pad korisnika prava na prehranu u pučkoj kuhinji (za 3%).

U tom se kontekstu važno osvrnuti i na podatke Caritasa Zagrebačke nadbiskupije koji ukazuju na povećani broj upita te zamolbi vezanih uz pomoć zbog financijskih poteškoća uzrokovanih gubitkom zaposlenja. Najčešće se radi o osobama kojese su uslijed krize ostale bez zaposlenja te otplaćuju jedan ili više kredita, u pravilu stambenih. Nadalje, primjećen je povećan broj zahtjeva za pomoć u nabavi namještaja, no to se događa nakon što su dodijeljeni stanovi u naselju Sopnica - Jelkovec. Istovremeno je prisutan pad donacija, posebice onih iz inozemstva.

Vezano uz ostvarivanje prava iz lokalnih sredstava zabrinjava podatak dobiven u istraživanju UNDP-a o kvaliteti života, a vezano uz osobe starije životne dobi, koji govori kako socijalnu pomoć iz

lokalnih izvora češće dobivaju kućanstva u kojima žive starije osobe umirovljenici nego kućanstva u kojima žive starije osobe bez mirovina (Šućur, 2008.).

Posebno ranjiva, nedovoljno vidljiva skupina stanovnika Grada Zagreba su beskućnici. Sliku/skicu strukture beskućničke skupine možemo pronaći u istraživanju koje je u Gradu Zagrebu provedeno 2002. godine. Pokazatelji o socio-ekonomskoj strukturi beskućnika u Gradu Zagrebu (Bakula-Anđelić i Šostar, 2006.) ukazuju na skupinu koja u 99% slučajeva prihvaća ponuđene opcije za izmjenom aktualne socijalne situacije (smještaj u ustanovu socijalne skrbi, dodjela stana, zaposlenje i novčana pomoć). Navedeni podaci ukazuju na dominantno obilježje zagrebačke skupine beskućnika (uzorka od 353 beskućnika) kao primarno socio-ekonomski isključene skupine „...u koju ljudi neprestano ulaze i izlaze...” (Bakula-Anđelić i Šostar, 2006.). Od 353 ispitanika, 59 ispitanika bili su maloljetnici (!), prosječna dob ispitanika bila je 57 godina. U odnosu na spolnu strukturu 73% ispitanika bili su muškarci, 37% ispitanika imalo je srednju stručnu spremu, dok je samo 9% ispitanika bilo bez ikakvog obrazovanja. Prezentacija nekih od socio-ekonomskih obilježja beskućničke populacije navedenog istraživanja koje obiluje bogatstvom socio-ekonomskih pokazatelja, može poslužiti kao dodatni poticaj za sustavno praćenje socio-ekonomske strukture ukupnog stanovništva u Gradu Zagrebu.

Uz prava u sustavu socijalne skrbi, Grad Zagreb je propisao i pravo na pomoć za opremu novorođenog djeteta pri čemu se za prvo dijete isplaćuje jednokratni iznos od 3.000,00 kuna, drugo dijete jednokratni iznos od 6.000,00 kuna, a za treće i svako slijedeće dijete iznos od 9.000,00 kuna godišnje tijekom šest kalendarskih godina. U 2008. godini pravo na pomoć za opremu novorođenog djeteta sveukupno je koristilo 6 836 osoba, pri čemu je ostvareno 3 432 pomoći za prvo dijete, 2 329 pomoći za drugo dijete, 75 pomoći za prvo i drugo dijete, 945 pomoći za treće ili četvrto dijete, 36 pomoći za drugo i treće dijete, 15 pomoći za treće i četvrto dijete, 3 pomoći za prvo, drugo i treće dijete te 1 pomoć za drugo, treće i četvrto dijete. Isto tako, nastavljena je isplata pomoći ostvarenih prethodnih godina i to: 1 051 pomoć za korisnike prava za treće i svako daljnje dijete iz 2007. godine, 1 093 pomoći za korisnike prava za treće i svako daljnje dijete iz 2006. godine, 935 pomoći za korisnike prava za treće i svako daljnje dijete iz 2005. godine te 767 pomoći za korisnike prava za treće i svako daljnje dijete iz 2004. godine.⁴²

4.8.3. Prava iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

U Gradu Zagrebu su 2008. godine bila 24 992 korisnika prava na doplatak za djecu (tablica 4.34). Broj je korisnika u odnosu na 2007. godinu za 9,5% veći. Posljedično je veći i broj djece – za 10,6%. To je prvi puta da je unazad desetak godina zabilježen rast broja korisnika prava na doplatak za djecu. Ipak, taj je broj još uvijek puno niži nego npr. 1998. godine. Tako je i broj korisnika i broj djece obuhvaćene pravom u 2008. godini u usporedbi s 1998. godinom manji za oko 30%. Zanimljivo bi bilo vidjeti koji su bili razlozi porasta broja korisnika prava na dječji doplatak? Da li je to bio pad standarda

⁴² Podaci iskazani u prijedlogu Programa socijalne politike Grada Zagreba u razdoblju 2009.-2012.

građana ili pak veći broj djece. S obzirom na aktualna demografska kretanja, lošičnijim se odgovorom nažalost nameće prvo objašnjenje.

Tablica 4.34: Korisnici prava na doplatu za djecu 2008.

Korisnici doplatka za djecu (prosjeak)	Broj djece (prosjeak)	Isplaćeni doplatu za djecu u tisućama kuna	Prosječni godišnji doplatu po djetetu u kunama	Broj slučajeva isplate za opremu djeteta*
24 992	46 990	214 547	4 566	11 277

* Podaci se odnose na broj isplate za područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije – Područni ured Zagreb

Izvor: ZG STAT (2009.h)

Zagreb je i «grad umirovljenika». Više od 25% građana prima mirovinu koja u najvećem broju slučajeva nije dostatna za zadovoljavanje osnovnih (naravno, i dodatnih) potreba. U tom se smislu može govoriti o tendenciji koja će se najvjerojatnije nastaviti i u budućnosti – broj ovisnog stanovništva zbog pojačanog će starenja stanovništva i produžene dužine života najvjerojatnije nastaviti i dalje rasti.

Tablica 4.35: Korisnici mirovina temeljem Zakona o mirovinskom osiguranju (stanje 31. prosinca 2008.)

	ZAGREB		HRVATSKA	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Ukupno				
- broj korisnika	192 929	100	1 070 956	100
- prosječan staž	31	-	29	-
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	2.745,53	-	2.126,91	-
Starosna mirovina				
- broj korisnika	120 211	62,3	587 369	54,8
- prosječan staž	34	-	32	-
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	2.995,64	-	2.353,49	-
Invalidska mirovina				
- broj korisnika	42 547	22,1	246 566	23,0
- prosječan staž	24	-	23	-
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	2.276,43	-	1.884,75	-
Obiteljska mirovina				
- broj korisnika	30 171	15,6	237 021	22,1
- prosječan staž	30	-	27	-
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	2.410,50	-	1.817,35	-

Napomena: prosječne mjesečne mirovine umanjene su za porez i prirez

Izvor: HZMO (2009), (ZG STAT (2009.h)

Broj je osiguranika na broj umirovljenika u Gradu Zagrebu iznosio 2,36:1⁴³ 2008. godine (u Hrvatskoj 1,40:1). Vezano uz broj korisnika prava temeljem Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 79/07 i 41/08) on je blago porastao – za 0,54% u odnosu na prethodnu godinu. Dok je 2007. godine, u odnosu na 2006. godinu, znatno porastao broj korisnika prava temeljem Zakona o pravima branitelja iz Domovinskog rata i članova njihove obitelji (NN, br. 174/04, 92/05, 02/07 i 107/07) – za 13,1%, taj je rast 2008. godine

⁴³ Izračun autora temeljem dostupnih podataka HZMO-a (2008.).

bio znatno blaži – za 5,6%. U pravilu se radi o povećanju broja korisnika prava na invalidsku mirovinu (rast od 17,4% 2007. godine i od 6,7% 2008. godine). Sličan je trend u cijeloj Hrvatskoj uz rast broja korisnika na invalidsku mirovinu od čak 31,7% 2007. godine u odnosu na 2006. godinu te 10,8% 2008. godine u odnosu na 2007. godinu (tablice 4.35 i 4.36).

Tablica 4.36: Korisnici mirovina prema vrstama mirovina po Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihove obitelji (stanje 31. prosinca 2008.)

	ZAGREB		HRVATSKA	
	Apsolutno	%	Apsolutno	%
Ukupno				
- broj korisnika	7 823	100	61 301	100
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	6.219,78	-	5.845,92	-
Najniža mirovina				
- broj korisnika	5	0,06	215	0,4
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	2.267,14	-	2.218,51	-
Invalidska mirovina				
- broj korisnika	6 331	80,9	48 913	79,8
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	5.830,59	-	5.393,49	-
Obiteljska mirovina				
- broj korisnika	1 487	19,0	12 173	19,9
- prosječna mjesečna mirovina u kunama	7.890,08	-	7.727,91	-

*prosječne mjesečne mirovine umanjene su za porez i prirez

Izvor: HZMO (2009.)

4.9. Sufinanciranje projekata i programa udruga

U Gradu je Zagrebu 2008. godine bilo registrirano oko 8 000 udruga. Grad Zagreb, Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje na temelju Zakona o udrugama (NN, br. 88/01 i 11/02) i Odluke o uvjetima za ostvarivanje financijske potpore za zdravstvene, socijalne i humanitarne programe i projekte od interesa za Grad Zagreb (Službeni glasnik Grada Zagreba, br.14/07) kontinuirano već niz godina sufinancira programe ili projekte udruga i drugih pravnih i fizičkih osoba koji su od interesa za Grad Zagreb. Natječaj za sufinanciranje programa i projekata udruga i drugih pravnih i fizičkih osoba raspisuje se krajem svake godine.

Pri Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje 2008. godine djelovala su četiri povjerenstva: Povjerenstvo za odabir programa promicanja zdravlja i prevencije bolesti od interesa za Grad Zagreb, Povjerenstvo za odabir programa socijalnog značenja (socijalnog i humanitarnog značenja i prevencije neprihvatljivog ponašanja), Povjerenstvo za odabir programa socijalnog i humanitarnog značenja za branitelje Domovinskog rata i njihove obitelji, borce II. svjetskog rata i civilne invalide rata, Povjerenstvo za odabir programa socijalnog i humanitarnog značenja za unapređenje kvalitete života osoba s invaliditetom.

Tablica 4.37: Financirane udruge u Gradu Zagrebu 2008.

Prevenција neprihvatljivog ponašanja djece i mladeži	putem natječaja	putem zaključka GP
Ukupan broj financiranih udruga	203	6
Ukupan broj financiranih programa ili projekata	228	6
Ukupno dodijeljeno sredstava (u kunama)	5.874.602,00	124.260,00
Socijalni i humanitarni značaj	putem natječaja	putem zaključka GP
Ukupan broj financiranih udruga	63	14
Ukupan broj financiranih programa ili projekata	77	14
Ukupno dodijeljeno sredstava (u kunama)	2.627.740,00	285.234,00
Prevenција ovisnosti (duhan, alkohol i psihoaktivne tvari)	putem natječaja	putem zaključka GP
Ukupan broj financiranih udruga	112	2
Ukupan broj financiranih programa ili projekata	116	2
Ukupno dodijeljeno sredstava (u kunama)	2.039.800,00	396.000,00
Javnozdravstveni i zdravstveni programi	putem natječaja	putem zaključka GP
Ukupan broj financiranih udruga	69	10
Ukupan broj financiranih programa ili projekata	79	10
Ukupno dodijeljeno sredstava (u kunama)	2.489.908,00	472.000,00
Udruge proizašle iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata i civilnih invalida rata	putem natječaja	putem zaključka GP
Ukupan broj financiranih udruga	74	4
Ukupan broj financiranih programa ili projekata	208	24
Ukupno dodijeljeno sredstava (u kunama)	3.763.640,00	827.110,00
Programi za unapređivanje kvalitete osoba s invaliditetom	putem natječaja	putem zaključka GP
Ukupan broj financiranih udruga	43	38
Ukupan broj financiranih programa ili projekata	56	49
Ukupno dodijeljeno sredstava (u kunama)	1.981.000,00	1.600.617,00
UKUPNO – SVE UDRUGE	18.776.690,00	3.705.221,00

Izvor: Podaci Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje

Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje je u 2008. godini sufinancirao programe i projekte udruga i drugih pravnih i fizičkih osoba putem Natječaja za predlaganje programa i projekata od socijalnog značenja (socijalnog i humanitarnog značenja i prevencije neprihvatljivog ponašanja), kao i putem zaključaka Gradskog poglavarstva Grada Zagreba za ciljane i karakteristične aktivnosti od posebnog interesa za Grad Zagreb, a na prijedloge Povjerenstava. Sveukupno je za programe udruga dodijeljeno 22.481.911,00 kuna (za oko 3% više nego li prethodne godine). Od sveukupnog je iznosa, 16,5% dodijeljeno putem zaključaka Gradskog poglavarstva (tablica 4.37).

Usporedimo li strukturu izdataka s onom prethodne godine smanjio se iznos sredstava za programe usmjerene ka prevenciji neprihvatljiva ponašanja (za oko 8%) te se uvela nova kategorija programa – programi za unaprijeđivanje kvalitete života osoba s invaliditetom. Za pretpostaviti je da su ti programi ranije ulazili u skupinu programa koji se odnose na socijalni i humanitarni značaj. Naime, unutar je tog područja ove godine financirano nešto manje programa te je isplaćeno oko 28% sredstava manje. Bilo bi zanimljivo vidjeti i koliki je omjer odobrenih i traženih sredstava za programe organizacija civilnog društva. Nadalje se otvara i pitanje provođenja evaluacije odobrenih programa?

Važno je napomenuti i da je Grad Zagreb u 2008. godini u partnerstvu s Autonomnom ženskom kućom Zagreb sudjelovao u provedbi programa CARDS 2004 „Žensko sklonište i savjetovalište“ – pružanje i osnaživanje usluga te potpore ženama i djeci žrtvama nasilja u obitelji u cilju jačanja kapaciteta usluga te pružanja potpore ženama i djeci žrtvama obiteljskog nasilja u Gradu Zagrebu. To podrazumijeva pružanje direktne pomoći ženama i djeci koji su preživjeli nasilje u obitelji, kao i jačanje kapaciteta pružanja kvalitetne pomoći ženama i djeci.

DRUGI DIO

5. REZULTATI FOKUSNIH SKUPINA

Isto kao i prethodne godine, a s ciljem dobivanja detaljnijeg uvida u „socijalnu sliku“ Grada Zagreba tijekom rujna 2009. godine provedene su dvije fokusne skupine. Namjena je ponajprije bila dobivanje detaljnijeg uvida u strukturu korisnika različitih prava u sustavu socijalne skrbi, poteškoće te mehanizme suradnje (prije svega u socijalnom sektoru) među institucijama i tijelima na području Grada, ako i s organizacijama civilnog društva. Nadalje, cilj je bio dobiti uvid u iskustva te poteškoće rada organizacija civilnog društva na području Grada Zagreba. Stoga je jedna fokusna skupina provedena sa stručnim radnicima, konkretnije socijalnim radnicima, koji rade na poslovima općeg socijalnog rada u Centru za socijalnu skrb Zagreb. Druga je fokusna skupina provedena s predstavnicima organizacija civilnog društva na području Grada Zagreba čija je djelatnost primarno „socijalna“, a djeluju na različitim područjima, bilo da se radi o zaštiti djece i mladeži (opća populacija, djeca i mladi s poremećajima u ponašanju, poteškoćama u razvoju, djeca i mladi iz disfunkcionalnih obitelji, obitelji lošijeg materijalnog statusa...), osoba s invaliditetom, osoba lošijeg imovinskog statusa ili starijih i nemoćnih osoba. Fokusne skupine provedene su prema unaprijed određenim scenarijima i u prosjeku su trajale po 100 minuta.

5.1. Rezultati fokusne skupine sa socijalnim radnicima Centra za socijalnu skrb Zagreb

Kako bi se dobio opći uvid u rad Centra za socijalnu skrb Zagreb te poteškoće s kojima se susreće provedena je fokusna skupina sa stručnim radnicima koji pokrivaju područje općeg socijalnog rada. U radu je fokusne skupine sudjelovalo šest socijalnih radnica iz različitih ureda na području Grada: Ured Trnje, Ured Medveščak, Ured Novi Zagreb, Ured Dubrava, Ured Trešnjevka, Ured Sesvete.

5.1.1. Struktura korisnika i problema

Socijalni se radnici u svom radu susreću s raznovrsnim korisnicima i problemima, bilo da se radi o zaposlenim ili nezaposlenim korisnicima koji žive u siromaštvu (u pravilu niže obrazovani korisnici, Romi, višečlane obitelji, osobe starije životne dobi, samci...), žrtvama nasilja, ovisnicima, osobama s težim zdravstvenim problemima ili invaliditetom, osobama s duševnim smetnjama, starijim i nemoćnim osobama itd.

Pri tome se primjećuju specifičnosti pojedinih gradskih područja, koje zapravo odražavaju njihovu socioekonomsku sliku. Tako u strukturi korisnika u središnjim dijelovima Grada (npr. na području nadležnosti Ureda Medveščak, Ureda Trnje) u pravilu prevladava starije stanovništvo koje su mahom korisnici prava na doplatu za pomoć i njegu te jednokratnih pomoći. Jedna sudionica ističe: „... imam dosta doplataka. Znači, pretežno starija populacija. Stari i nemoćni i dosta umirovljenici... većinom jednokratna pomoć...”. Starije je stanovništvo vrlo zastupljeno u strukturi korisnika u većini

Ureda na području Grada. Uz stariju populaciju, na području se Dubrave posebice ističu višečlane obitelji, što sa sobom nosi velik broj djece korisnika materijalnih pomoći. Osvrnemo li se na područje nadležnosti Ureda Trnje, uz stariju se populaciju kao dominantna skupina korisnika izdvajaju i ovisnici, koji ostaju dugotrajno u tretmanu te zahtijevaju višestruke napore što najbolje opisuje slijedeća tvrdnja: „...*imam puno ovisnika o heroinu koji se vuku po metadonskim terapijama. Pa bi malo u komunu, pa malo ne bi. Pa onda imaju djecu. Pa zaštita te djece. I to mene, jako me troši ta briga za njihovu djecu. To su dugotrajni nadzori i zaštita te djece i na kraju opet...*“. Na području se Ureda Trešnjevka ističe velika količina korisnika prava na stalnu pomoć, kako radno sposobnih tako i onih kod kojih je utvrđena privremena nesposobnost za rad. U tom se kontekstu ističe zabrinutost činjenicom da kod velikog broja korisnika privremena nesposobnost za rad traje i po petnaestak godina, kao i činjenicom da ti korisnici zapravo postaju ovisni o pomoći te iskazuju nedostatak motivacije i želje za promjenu situacije u kojoj su se našli. Tako jedna sudionica ističe: „... *imam jako puno osoba koje su privremeno nesposobne za rad, koje su poslone na vještačenje, što na vlastiti zahtjev, što preko Grada za ostvarivanje zdravstvene zaštite i apsolutno svi koji su poslani na vještačenje su vještačeni kao privremeno nesposobni. I ta privremena nesposobnost ide već 15 godina za redom... Tako da nisu niti za burzu, niti za rad... Sada, tu ja ne mogu reći da i jesu bolesni. Tu je dosta njih koji su si to preračunali. To mi je 1 200,00 kuna mjesečno. Zašto bi uopće išao raditi kada mi je to nekakva plaća u nekoj tvornici gdje se moram dići u 6 sati ujutro...*“.

Vezano uz strukturu korisnika stalne pomoći, gotovo svi Uredi ističu velik udio radno sposobnih osoba, vrlo često samaca dugotrajnih korisnika prava gdje je dosta njih gotovo pred mirovinom. Tako sudionice ističu: „... *ima puno samaca... Samaca koji polako idu prema 65. godini i polako, pomalo ostvaruju pravo na mirovine...*“; „... *Imam jako puno radno sposobnih samaca koji su mi dobili otkaz u Tesli i Končaru gdje su nekada radili. Tijekom '90, '91, '92. Osobe koje, niti mogu dobiti zaposlenje, niti ispunjavaju sada trenutno uvjete za mirovinu. Tako da su osuđeni bit na tih 500,00 kuna...*“.

U svim se dijelovima Grada bilježi porast nasilja u obitelji te takve intervencije postaju učestalijima. Isto tako, dok se ranije radilo o „blažim“ pojavnim oblicima, danas su to vrlo često višestruko narušeni obiteljski odnosi, a nasilje je dugotrajnije prirode. Tako sudionice ističu: „... *to nije nasilje koje ja sada zaprimim, pa ja sada njega pozovem, pa nju pozovem, pošpotam, pošaljem upozorenje. S tim ljudima se konstantno treba raditi, jer se u većini slučajeva to nasilje i ponavlja...*“. Sudionice su istaknule kako veliki porast broja intervencija imaju u novosagrađenim zgradama u koje je doselilo novo stanovništvo na njihovo područje nadležnosti, npr. na području Trešnjevke te Sesveta, gdje se prije svega ističe novo naselje Jelkovec (isti se trend pokazao i u prošlogodišnjim fokusnim skupinama na području nadležnosti Ureda Trnje).

Vezano uz naselje Jelkovec, važno je istaknuti kako sudionice iskazuju zabrinutost činjenicom da se u novoizgrađene socijalne stanove naselio velik broj korisnika različitih prava u sustavu socijalne skrbi što će se zasigurno odraziti na opseg poslova Ureda Sesvete. Tako ističu: „*U Jelkovcu... 800 socijalnih stanova i ne znam, 1500 ovih za prodaju, gdje su nam svi kolege onako, s velikom radošću poslali kutije sodova iz cijelog Grada. Mi smo dobili jednu kolegicu, jedna je trebala stići. Ma mislim*

da to ustvari nije ništa. Na to što smo mi imali i što smo dobili, ja mislim 5 ljudi minimalno bi nam trebalo, da pokrijemo opći socijalni rad... Ima užasno puno nasilja. Znamo što smo mi dobili. Nasilja ima, ima i Roma, ne znam koliko... to je jedna ogromna zgrada... to su sve socijalni stanovi. Materijalnih pomoći ćemo sigurno imati puno, jer su to sve više manje ljudi koji su i do sada živjeli na socijali. Ili su mala primanja ili... barem su na jednokratnima ili vrtićima i preporukama...“.

Isto kao i prethodne godine i ove su godine sudionice upozorile na porast broja psihički bolesnih osoba u tretmanu, prije svega onih mlađe životne dobi (na što ukazuju i podaci DZS-a⁴⁴) za koje smatraju da su u posebno teškoj situaciji, s obzirom na vrlo ograničene mogućnosti intervencije. Tako ističu: „... u posljednje se vrijeme javljaju psihički bolesni, psihički bolesne osobe, gdje se u stvari događa da su po dva člana bolesna. Znači, radilo se o ocu i sinu, majci i sinu... I oni su bili, baš dugo vremena u toj svojoj izolaciji. To je stvarno bilo nešto mučno...“; „...Ima toga, što kaže kolegica, i kod nas isto sve više tih psihičkih bolesti... mlađih...“.

Upitane o kategorijama korisnika u posebno teškom položaju, uz psihički su bolesne osobe sudionice istaknule roditelje koji ne primaju redovito alimentaciju, a gdje su im mogućnosti intervencije zakonskim propisima izrazito ograničene. Jedna sudionica ističe: „... često se dogodi da imamo mame koje su razvedene, pa alimentacija ... Mame često podstanari. Alimentacija ne stiže, a treba proći rok od 6 mjeseci da bi se moglo preko Centra nešto ostvariti. Onda tata plati 1000 kuna nakon 3 mjeseca, pa onda opet treba 6 mjeseci. Možemo tu s nekom jednokratnom, na pola skrivečki izaći u susret ženi da joj pomognemo. Tu bi se nešto, vjerojatno, trebalo promijeniti... taj rok od 6 mjeseci...“.

U tom je kontekstu naglašen i problem zaposlenih osoba koje ili primaju minimalnu plaću ili po nekoliko mjeseci ne dobivaju plaću za svoj rad, gdje je isto tako opseg intervencije socijalnog radnika vrlo ograničen. Tako sudionice navode: „Radno sposobni koji su zaposleni, a ne primaju osobne dohotke... ili primaju minimalnu plaću. Oni su u puno gorjoj poziciji nego korisnici koji primaju stalnu pomoć. Jer su oni obuhvaćeni iz svih segmenata, što Grad, što mi. A ovi zapravo, nisu nigdje.“.

Pitane mijenja li se struktura korisnika uslijed recentnih gospodarskih kretanja sudionice su istaknule problem prezaduženosti građana. Naime, ističu kako je dosta osoba s kreditima, vrlo često (iako ne nužno) mladih osoba koje su na taj način rješavale svoje stambeno pitanje, ostalo bez posla te nisu u mogućnosti vraćati kredite banci. Pri tome naglašavaju kako su mogućnosti centra za socijalnu skrb vrlo ograničene pošto se ne radi o „klasičnim problemima“. To najbolje opisuje slijedeća tvrdnja: „Zapravo se kod nas sada u zadnje vrijeme, unatrag 5-6 mjeseci javljaju obitelji koje imaju prihod i zapravo je jedan od članova obitelji ostao bez zaposlenja, gdje su zapravo te obitelji prezadužene. Dakle, kreditom. Zbog stana, automobila ili nečeg sličnog i zapravo oni imaju minimalni prihod od kojeg ne mogu preživjeti, a zapravo ne ispunjavaju kriterij sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi da vi njima možete pružiti adekvatnu pomoć. Čim imaju automobil, ne možete im odobriti pomoć. Zato mislim da su to obitelji koje se sada javljaju i koje nužno trebaju pomoć, jer imamo čak slučajeva gdje

⁴⁴ Naime, sukladno podacima DZS-a, 2008. godine bilo je 36,8% punoljetnih psihički bolesnih osoba više u tretmanu nego li 1999. godine, te 119,2% više maloljetnika.

su se zadužili kod kamatara, gdje onda bježe u bolest, lijekove, alkoholizam i onda se javlja niz drugih patologija. Ja bih nadodala da je to sad jedna nova kategorija ljudi... trebaju viševrsnu pomoć, ne samo novčanu... Moram reći da su to obitelji koje nisu svojom krivicom došle u tu situaciju. Dakle, dva roditelja s dvoje, troje djece, koji su radili i jedan je ostao bez posla, dakle, automatski ne može prehraniti obitelj.“.

Isto tako, ističe se i problem zaduženosti po tekućim računima, kao i problem zaposlenih osoba koje ne dobivaju plaću: *„Isto tako. Ja mogu reći kao i kolegica da sam trenutno primijetila da dolaze ljudi koji su maksimalno zaduženi po tekućem računu. Znači, ako ima 3.000 onda je zadužen na 2.990... Gladni ljudi... Nikada nisu bili u tretmanu. Imali su dobre prihode, zaduženi su i, apsolutno prihvaćaju pučke kuhinje. Prihvaćaju minimalne jednokratne pomoći. Prihvaćaju sve, jer izbora nemaju. A radili su. Nisu dobili plaću.“.*

5.1.2. Iskustva i poteškoće u radu s korisnicima

Vezano uz probleme s kojima se susreću, sudionice ponajprije ističu problem radno sposobnih korisnika koji ostaju dugotrajno u sustavu te ne pokazuju nikakvu inicijativu za aktivacijom. Isto tako, evidentno je da dio njih radi na sivom tržištu, što nisu u mogućnosti dokazati. Tako navode: *„Nećemo pričati da rade na crno, ne možeš ih uloviti... Nažalost, neke kolege su možda izloženi i malo većem pritisku, moraju izaći na teren i moraju tog čovjeka uloviti da negdje radi, što je u stvari vrlo neugodno... kako ćete dokazati rad na crno?“.*

Nadalje, ističu, što smo i ranije spomenuli, krutost propisa te posljedično nemogućnost intervencije u pojedinim aspektima (npr. kod neplaćanja alimentacije, prezaduženih korisnika, korisnika na minimalnoj plaći ili koji ne primaju plaću za svoj rad, psihički bolesnih korisnika...), pri čemu isto tako upozoravaju na nedostatak mogućnosti odlučivanja temeljem diskrecijske ocjene.

Isto tako, problematičnim smatraju donošenje *ad hoc* odluka koje na kraju ne rezultiraju u najboljem rješenju za krajnjeg korisnika, gdje kao najsvježijim opisuju ovogodišnji primjer pokrivanja troškova školskih knjiga te zapravo kritiziraju način na koji je pravo bilo realizirano – nakon što su korisnici već kupili knjige. Pa tako jedna sudionica navodi: *„... mogli smo im dati potvrde da ih odnesu u nakladničku kuću i dobiju paket knjiga. To se moglo. Osobno mislim da se dosta tih stvari može riješiti na vrlo bolji i efikasniji način, uz puno manje troškova... Vrlo jednostavno se to moglo riješiti bez puno administracije i biti ćemo sigurni da će ta djeca imati knjige. A ovo sada, ja baš nisam sigurna. Da li će potrošiti na cipele koje će trebati ili na majicu ili plati struju da se ne isključi struja... a mi ćemo imati za mjesec dana upozorenje, jer nisu djeci omogućili redovno školovanje i sve ono što treba. Mislim da mi možemo stvari jednostavnije rješavati nego što ih radimo...“.*

Na području Ureda Novi Zagreb te Trnje, koje karakterizira nešto veći broj osoba doseljenih s područja Bosne i Hercegovine te Vojvodine, ističu problem pribavljanja potrebne dokumentacije u postupku. Naime, svu je dokumentaciju potrebno pribavljati putem ministarstva nadležnog za vanjske poslove što zna trajati po nekoliko godina te stvara poteškoće budući da se radi o osobama koje su u

stvarnoj potrebi za nekim oblikom pomoći. To najbolje opisuje slijedeća tvrdnja jedne od sudionica: „... Traje godinama... Imam stariju nemoćnu osobu, smještenu. Sada je izgubila participaciju i sada trebam rodni list, vjenčani list i smrtni list od muža da bi dobila oslobađanje od plaćanja participacije. Preko ambasade, žena bi u međuvremenu umrla...“.

Sudionice upozoravaju i na nedostatak sredstava, ponajprije za jednokratne pomoći, što se najbolje može iščitati iz slijedećih tvrdnji: „Muku mučim u posljednje vrijeme s jednokratnim pomoćima, u smislu da su, barem u našem uredu, ta sredstva strogo ograničena. Što znači da ona naša diskrecijska ocjena i naše pravo koje imamo kao stručnjaci ne možemo provesti u djelo i mene to strašno frustrira... Sada, ove stalne pomoći nekako uvijek možemo progurati, ali ono što su rekly kolegice oni već toliko toga dobivaju da bi se stvarno htjela usmjeriti na ove druge kategorije za koje procjenjujem da smo mi tu prvi koji bi trebali pomoć. I tu ja ne mogu biti slobodna u svom djelovanju, i to je meni jako teško, baš u posljednjih godinu dana.“; „Recesija... i sada su nam upale školske knjige za koje novci nisu predviđeni i mi ćemo vrlo brzo doći u deseti, jedanaesti mjesec, a da nećemo imati novaca... davati ću jednokratnu od sto kuna, a provest ću postupak kao da dajem tisuću...“

Sa strane Centra ističu niz problema - organizacijske, kadrovske i prostorne, kao i nedostatak osnovnih tehničkih uvjeta (npr. tehničke opreme kao što su računala i printeri). Smatraju kako uz rastući opseg poslova postojeća organizacija Centra nije održiva te da se ona negativno odražava na kvalitetu rada, pa tako ističu: „...Nije problem posao, nego količina... Problem je količina koja se više ne može progutati. Korisnika je sve više i više, a nas, kao što je kolegica rekla, jednak broj ili bi rekla sve manje i manje. Jer ako ja od 8 sati do 11:30 primim 30 stranaka, ja vas pitam kako mogu. Da svima kažem „Dobar dan“ koliko ja mogu kvalitetno raditi.“; „To je moglo funkcionirati kada sam ja počela raditi prije 24 godine, kada je korisnika bilo manje, problematika drugačija...“.

Nadalje je vidljivo kako, dok se broj i struktura korisnika te kompleksnost problema mijenja, broj kadrova ostaje nedostatan te jedan socijalni radnik često pokriva čak šezdesetak posto veći teren nego li što je to predviđeno normativom. Tako sudionice ističu: „Mi se nismo povećali što se tiče broja radnika zadnjih... dobili smo jednog psihologa i jednog pravnika, jer smo po jednoga imali od prije, u zadnjih 5 godina. A prije toga 20 godina nije bilo drastičnog povećanja broja ljudi. Izračunali smo da prosječno 14 000 stanovnika dolazi na jednog socijalnog radnika. A korisnici onda... mislim... Može se izračunati, ako ih je 14 000, da je bar 1 000 korisnika nekih oblika. Ne znam. Možda i više.“.

Posljedica su toga izrazito stresni uvjeti rada koje najslikovitije opisuje sljedeća tvrdnja jedne od sudionica: „Jedan ti dođe za jednokratnu. Jedan ti dođe za udomiteljstvo. Treći za doplatak. Četvrti za nasilje. Imaš osjećaj ponekad, ovdje si na telefonu, ovdje ulaze, ovaj ti dođe za ovo, ovaj za ono, kolegica te vuče za ovo, još printaju kod nas, jer mi nemamo ni printere sve sobe... I onda vas uz to zove štićenik: „Jeste mi išli kupiti hlače?“.“ Uz sve to su učestale i prijatnje od strane stranaka što izaziva dodatan stres, a s druge strane, nedostaje supervizije. Pa tako jedan sudionica ističe: „Nema nikakve psihološke pomoći. Ni supervizije. Nikome se ja ne mogu izjadati. Dođem doma. Nitko mi ne vjeruje da su to takvi uvjeti...“.

Stručnim radnicima Centra problem predstavlja i činjenica da su dužni obavljati poslove skrbništva, posebice jer, dok s jedne strane broj korisnika pod skrbništvom raste, obiteljske veze s druge strane slabe. Tako članovi obitelji sve češće odbijaju ulogu skrbnika, te su istu oni dužni preuzeti. Tako sudionice ističu: *„Uz sve to smo neposredni skrbnici. Ja ih imam pet, šest... To je nešto što mi ne možemo odbiti, a rodbina može. Zakonska odreda koja nije baš... a nasljednici su. Ne isključuju se od nasljedstva.“*

5.1.3. Programi socijalne skrbi na području Grada Zagreba

Upitane o programima socijalne skrbi na području Grada Zagreba sudionice su istaknule nedostatak programa pomoći i njege u kući što posljedično rezultira u pretjeranoj institucionalizaciji korisnika. To najbolje opisuje slijedeća tvrdnja: *„Nama je problem... program dostave hrane... Ima ih jako malo u stvari. Mi bi imali puno veće potrebe, jer imamo puno seoskog stanovništva starije dobi koje ne želi ići na smještaj, a konačno to je puno jeftinije... Tu bi mogli imati puno više korisnika koje bi onda zadržali u kući, jer oni i žele ostati u kući, ne bi tražili smještaj. Uz pomoć kod čišćenja, dostave hrane...“*.

Nadalje, ističu kako su nezadovoljni načinom na koji je u Gradu riješeno pitanje prava na pučku kuhinju, gdje se isto veže uz pravo na jednokratnu pomoć, a što po njima nije nužan preduvjet. U tom kontekstu ističu: *„Mi moramo izmišljati jednokratne da bi ljudi ostvarili pravo na prehranu. Ima recimo 1 500,00 kuna mirovine. Mi procjenjujemo da je to ok, da je to potrebno, ali moramo tu jednokratnu dati koju opet uzimamo... koja bi mogla ići za neke druge.“*

Isto tako, ističu da bi Grad pri priznavanju prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja trebao biti fleksibilniji glede samih uvjeta. Naime, često se događa da korisnici imaju nešto veću površinu stambenog prostora nego li što je to određeno propisima te tako ostaju bez prava koje im je nužno potrebno. Slijedom navedenoga smatraju, da bi češće trebalo uzimati u obzir samu ocjenu socijalnog radnika o opravdanosti tog prava: *„Mislim da bi trebali uvažiti mišljenje socijalnog radnika, jer ako smo mi na terenu i još pogotovo kako znamo godinama obitelj i znamo kako žive i što je. Mislim da tu ne bi trebao onda biti nekakav problem, jer 10 kvadrata stana njoj ništa ne znači kad ona ne može održavati ni ono što joj je određeno da bi mogla.“*

Slijedom navedenoga, vezano uz područja tretmana koja je potrebno unaprijediti, sudionice ponajprije ističu promjenu uvjeta za ostvarivanje prava na pučku kuhinju (nevezivanje prava uz jednokratnu pomoć, ali i poticanje korisnika da više koriste pravo na pakete za hranu te manje pravo na gotove obroke, budući da smatraju kako korisnici tako često gube radne navike te su posljedično i po tri generacije jedne obitelji korisnici pučke kuhinje), kao i za ostvarivanje prava na podmirenje troškova stanovanja. Upozoravaju i na nedostatak programa besplatne pravne pomoći.

Vezano uz prava koja su manje vezana uz samu odluku Grada, a više uz propise nadležnog ministarstva naglašavaju potrebu za uvođenjem aktivacijskih mjera za korisnike stalne pomoći. Smatraju da bi se time ponajprije smanjio broj radno sposobnih korisnika u sustavu socijalne skrbi.

Tako sudionice naglašavaju: *“Gledajte, kada bi to bilo negdje propisano da Grad Zagreb organizira javne radove... oni će imati neku obavezu i znati će da su oni, da bi dobili to, morali odraditi 4 sata dnevno negdje.”*; *„Mislim da bi na ovakav način, da ih zaposlimo, bilo manje korisnika... odnosno, moglo bi se dati onima koji stvarno trebaju i veću pomoć, koji su nesposobni za rad, djeci..“*.

5.1.4. Suradnja Centra s drugim tijelima/institucijama te organizacijama civilnog društva

Centar za socijalnu skrb surađuje s nizom različitih institucija na području Grada, kao i s nevladinim sektorom. Upitane o kvaliteti te suradnje, sudionice navode kako ista postoji u nekim segmentima dok u drugima ne.

Najpozitivnijom ocjenjuju suradnju s organizacijama civilnog društva, s time da se tu najčešće radi o suradnji s onim organizacijama koje se nalaze na području nadležnosti njihova Ureda. Smatraju kako su im programi organizacija civilnog društva višestruko korisni. Isto tako, sudionice izražavaju veću sklonost partnerskoj suradnji s udrugama, nego li sporadičnim aktivnostima koje se često javljaju oko blagdana. Ono što smatraju problematičnim u tom pogledu jest ovisnost programa organizacija civilnog društva o projektnom financiranju te se često događa da ostaju bez nekih programa, koji su po njihovom mišljenju i više nego potrebni za korisnike. Nadalje, ukazuju na nedostatak programa u rubnim dijelovima Grada: *„Nama puno toga fali. Ono što Grad, centar ima, ima i udruga i prostor. Mi bi čak prostor i našli, Grad ga ima. U Sesvetama ima, te ovaj slobodan, te onaj slobodan, prazan. Više da se iz centra te udruge povuku. Sigurno preko Grada mogu naći prostor. I za stare... trebalo bi možda udruge potaknuti da izađu malo iz Grada na taj dio...”*.

Nadalje, vrlo pozitivnom ocjenjuju suradnju s policijskim postajama na području Grada. I pozitivne i negativne primjere suradnje navode kod Gradskog ureda (gdje se da iščitati da se tu komunikacija uglavnom odvija preko središnjeg ureda te zapravo oni sami nemaju čestih kontakata) te škola koje po njihovom mišljenju ili reagiraju na “svaku sitnicu” ili prekasno reagiraju na probleme, što najbolje ilustrira slijedeća tvrdnja: *“Recimo, škola će nakon kraja školske godine u sedmom mjesecu poslati da djetetu roditelji niti jednom nisu bili na roditeljskom, informacijama, dakle, tek na kraju školske godine. Ili odmah, ovako za nekakvu glupost“*. Što se tiče suradnje s Gradskim uredom naglašavaju da bi bilo potrebno poboljšati suradnju u segmentu veće razmjene informacija o korisnicima pojedinih prava, jer u suprotnom lako dolazi do zlouporaba te rasipanja sredstava.

Izrazito negativnom ocjenjuju suradnju sa sudovima (npr. neobavješćavanje o postupcima koji su u tijeku, izricanje mjera koje nije moguće provesti i sl.) te liječnicima (npr. poteškoće oko dobivanja potrebnih nalaza i mišljenja, organiziranja prijevoza korisnika koji su na hospitalizaciji, a potrebno ih je prevesti u udomiteljsku obitelj ili slično), dok suradnja s ispostavom Hrvatskog zavoda za zapošljavanje gotovo ne postoji (smatraju je vrlo važnom u segmentu aktivacije radno sposobnih korisnika stalne pomoći). Isto tako upozoravaju na nedostatak suradnje sa savjetovalištem na području Sesveta.

5.2. Rezultati fokusne skupine s predstavnicima organizacija civilnog društva na području Grada Zagreba

Kako bi se dobio detaljniji uvid u rad te potrebe organizacija civilnog društva na području Grada Zagreba, kao i u poteškoće s kojima se susreću provedene su fokusne skupine s predstavnicima organizacija civilnog društva čija je djelatnost primarno „socijalna“ te koje pokrivaju različite skupine korisnika. U radu je fokusne skupine sudjelovalo sedam predstavnika organizacija civilnog društva, koje se bave problematikom djece i mladih, starijih osoba, osoba slabijeg materijalnog statusa te osoba s invaliditetom.

5.2.1. Struktura korisnika i problema

Struktura korisnika koji im se obraćaju zapravo odražava djelatnost organizacija civilnog društva koje su sudjelovale u radu fokusne skupine. Tako oni rade sa širokim spektrom korisnika, od djece i mladih (bilo da se radi o općoj populaciji, djeci i mladima iz rizičnih ili siromašnih obitelji, djece na smještaju u ustanovama socijalne skrbi...), preko osoba s invaliditetom, osoba slabijeg materijalnog statusa, žrtava obiteljskog nasilja, beskućnika pa do starijih i nemoćnih osoba. Isto tako, neki od njih rade i sa stručnjacima u obrazovnom sustavu ili sustavu socijalne skrbi, gdje im ponajprije organiziraju različite edukativne programe te provode superviziju.

Na svoje organizacije često gledaju kao na dopunu programima na području Grada, pa tako ističu: „...*Tamo gdje se grade vrtići, tamo više nema potreba za nas je se djecu uključuje u vrtić. Čak i taj projekt povlaštenih cijena, da ljudi odu u Centar za socijalnu skrb i osiguraju mjesto djetetu po nekim povlaštenim cijenama, odnosno, besplatno, se vidi...*“; „*Mi smo udruga koja pomaže ljudima koji nemaju nigdje nikoga, o kojima nitko ne brine, pa čak ni socijalni rad ni Grad...*“.

Ističu kako im struktura korisnika, kao i problema uslijed kojih se korisnici javljaju zapravo uvelike ovisi o programima koje oni sami provode. Tako jedna sudionica ističe: „*...u zadnjih godinu dana pokrenuli smo projekt pravne pomoći i od onda većina ljudi koja nam se javlja, nam se javlja upravo zbog toga što imaju neki problem s ostvarivanjem socijalnih prava koja im zapravo pripadaju...*“.

Upitani o promjenama u strukturi korisnika naglašavaju pojavu zlostavljanja unutar mladenačkih veza, kao i učestaliju pojavu zlostavljanja roditelja od strane vlastite djece. Tako jedan od sudionika ističe: „*Kod nas je jedan problem koji je učestali, a to je poziv roditelja starije generacije, dakle, treće dobi, koji plaču jer ih vlastita djeca zlostavljaju. To nisu djeca osnovnoškolskog uzrasta, to nisu srednjoškolska, to su odrasli ljudi koji imaju tridesetak godina i više koji zlostavljaju fizički i psihički vlastite roditelje...*“. Nadalje naglašavaju i velik broj starijih osoba koje žive same u izuzetno teškim uvjetima i za koje nitko ne brine, a koje su prema njihovom mišljenju prije svega usamljene.

Predstavnici su organizacija civilnog društva isto tako upozorili kako se roditelji sve češće susreću s poteškoćama u odgoju djece, pri čemu ponajviše naglašavaju njihovu usmjerenost na osiguravanje egzistencije, dok se djeca često prepuštaju sama sebi. Tako sudionici naglašavaju: „...“

unatrag 5-6 godina je baš strašno, strašno indikativan taj osjećaj bespomoćnosti kod roditelja... roditelji mi se čine nekako poprilično ugrožena skupina, jer se trenutno moraju jako brinuti za taj ekonomski segment života i to oduzima jako puno vremena i to znamo iz vlastitog života i automatski se zapostavlja čitav niz jako bitnih stvari.“; “Zadaća jedne obitelji ili roditelja jest... odgojiti dijete. Odgojiti. Ups! Mi mislimo zato što smo biološki roditelji da je to dovoljno i većina roditelja sada prepusti djecu ulici, medijima i ostalima...”. Nadalje upozoravaju kako se puno radi na osvještavanju djece o njihovim pravima, ali premalo na ukazivanju na njihove obaveze što najbolje opisuje slijedeća tvrdnja: “Činjenica je da su djeca već poprilično osviještena... ali s druge strane su parcijalno osviještena - isključivo u segmentu njihovih prava, a ne obaveza što se jako reflektira na obitelj i na funkcioniranje obitelji... Ono što se nama događa sve češće u našem radu, a to je da roditelji znaju reći: „Moje dijete ima Plavi telefon, ima Hrabri telefon. Gdje je moj telefon? Ja nemam nikakav telefon u stvari.“.

Unazad nekoliko mjeseci, a što povezuju s posljedicima gospodarske krize, uočili su rast novih korisnika čiji je primarni problem prezaduženost. To najbolje opisuje slijedeća tvrdnja: “*Ja sam u svome radu uočila neke nove korisnike, a to su zapravo korisnici koji se javljaju izazvani ovom krizom koja je itekako prisutna. Znači novi korisnici, imaju problem što ostaju bez posla i jednostavno nisu u stanju vraćati svoja dugovanja koja. Neki su se stavili u velike kredite rješavajući stambeno pitanje ili nešto što je vrlo pozitivno. Međutim, kada jedan od njih ostaje bez posla, oni ne mogu više svoje osnovne potrebe podmirivati, a kamoli vraćati taj dug prema banci... to su mlade obitelji koje su zapravo htjele riješiti stambeno pitanje, misleći i jedan i drugi su zaposleni. To nisu bilo koje obitelji.”. Isto tako, vidljiv je pojačani pritisak kod organizacija koje dijele humanitarnu pomoć, pa tako jedna sudionica ističe: “*Mi pružamo humanitarnu pomoć... i vidljiv je tijekom 2009. godine sve veći i veći pritisak. Baš je jako vidljiv za svim oblicima humanitarne pomoći. Da li je to hrana, medicinska pomoć, popravak kuće, osiguravanje nekakvog smještaja, apsolutno svega. S tim da se jako, jako povećava broj starih ljudi zato što djeca više nemaju od kud. Ne mogu zadovoljiti svoje potrebe i onda ima jako puno onako teških priča kada dolaze stari ljudi u penziji. Ne mogu od toga živjeti.”. Isto tako naglašavaju kako cijela ova situacija zapravo dodatno ugrožava funkcioniranje obitelji te dodatno nameće osjećaj nesigurnosti, bespomoćnosti i besperspektivnosti.**

5.2.2. Iskustva i poteškoće u radu

Upitani o poteškoćama s kojima se susreću u radu sudionici su istaknuli manju zainteresiranost, ponajprije djece i mladih, ali i roditelja za različite programe te u tom segmentu moraju puno više raditi na motivaciji i njihovom uključivanju. Isto tako, teško je planirati rad što najbolje opisuje slijedeća tvrdnja: “*... Otvorite im termin, oni potvrde danas za sutra i sutra ne dođu... ljudi odlučuju trenutačno. Dakle, ne možete planirati od danas do sedam dana, jer je to nemoguće, nego trenutačna odluka...”. Nadalje, u radu ih često koče određene administrativne prepreke, pa tako npr. ističu kako za programe koji su financirani od strane ministarstava škole traže dozvole za ulazak njihovih predstavnika u školu, što zna dovesti do kašnjenja programa po nekoliko tjedana.*

Smatraju kako bi i same organizacije civilnog društva isto tako trebale uložiti više truda te sustavnije razrađivati svoje programe, temeljiti ih na potrebama te sustavno razvijati suradnju tamo gdje je ona potrebna. Tako ističu: *“Postoje i situacije i da se neprofitni sektor isto postavi s visine moći i znanja da će nešto napraviti najbolje. Nitko to ne voli. Ne vole ni ljudi u sustavu i masu puta ljudi iz neprofitnog sektora ulaze u sustav, a da nisu procijenili potrebe. Idu s paušalnim nekakvim procjenama i onda to ne može rezultirati suradnjom..”*.

Sudionici su fokusne skupine upozorili i na određene poteškoće s kojima se susreću njihovi korisnici npr. nepristupačnost javnih ustanova osobama s invaliditetom, kao i na određene nelogičnosti u postojećim propisima temeljem kojih se ostvaruju različita prava. Pa tako naglašavaju kako postojeći propisi ne motiviraju korisnike na rad, već ih čine ovisnima o pravima u sustavu socijalne skrbi. Tako sudionici ističu: *“... čovjek s invaliditetom, kada nađe posao, gubi pravo na socijalnu pomoć. Ako on dobije otkaz za dva mjeseca, a vrlo je vjerojatno i da hoće zbog toga što tako stvari funkcioniraju, on će biti bez te pomoći slijedećih godinu dana... Ne vrati mu se automatski kada se on prijavi, pa da mu se to za mjesec vrati, nego to užasno dugo traje. I na kraju njihova egzistencija bude dovedena u pitanje zbog toga što su se probali zaposliti i dobili otkaz...”; “Sustav prava je toliko velik da se danas ne isplati (raditi) za 3.000,00 kuna. To su zakonska prava gdje po različitim osnovicama možeš osigurati takva socijalna primanja da ti se ne isplati raditi za 3.000,00 kuna, jer onda ne dobivaš više ništa... Odeš u Centar za socijalnu skrb, imaš 4 člana obitelji, svi ste nezaposleni, pa onda imaš pravo na socijalnu skrb, pa na dječju doplatu, pa na besplatan prijevoz, pa na besplatnu prehranu djeteta u školi, pa ćeš dobiti besplatno vrtić, pa ćeš biti u pučkoj kuhinji, pa će ti Grad plaćati režije u socijalnom stanu i ti si zbrinut. Gdje je tu motivacija da radiš?”*.

Na kraju upozoravaju na činjenicu da su ovisni o programskom financiranju te sredstvima koja po toj osnovi dobivaju pri čemu je najveći problem ukoliko više ne postoji mogućnost financiranja postojećih programa, koji su potrebni. Tako sudionici ističu: *„U svakom slučaju, mi imamo svakodnevnih i malih operativnih problema i strateških problema kako ćemo se financirati, jer nije jednostavno nakon godinu dana doći korisniku i reći: „Znate, ja apsolutno znam da vama to treba, ali vam to više ne mogu pružiti”*.”

5.2.3. Položaj organizacija civilnog društva u Gradu Zagrebu te potrebna unaprjeđenja

Upitani o suradnji s Gradskim uredom, sudionici su ocjenili suradnju dobrom te su istaknuli kako je unazad nekoliko godina u tom području bilo znatnih poboljšanja i Grad je postao puno senzibiliraniji za njihove potrebe. Vrlo pozitivnom ističu praksu Grada, nastalu kao posljedica projekta, da kod donošenja propisa koji se tiču osoba s invaliditetom uvijek traže mišljenje od njih kao predstavnika civilnog društva. Ipak, vide i prostor za poboljšanja pa tako naglašavaju: *“Suradnja s Gradom. Komunikacija je vrlo dobra i ono što stvarno mogu reći da se negdje slažem s vama da postoji vrlo dobar odnos između ljudi koji rade u Gradskom poglavarstvu i između nas. Da, zovu nas, jesu malo spori pri traženju mišljenja i uključivanja oko gradskih politika. Mislim da tu postoji još*

jako puno prostora za razvoj. Da, oni jesu skloni pitati, ali da se tu može negdje razvijati puno bolji partnerski odnos, mislim da da. Mislim da Grad je otvoren, ali da mu fali malo kompas. Radi, radi, radi. Ulaže, ulaže, ulaže. Ali ja nekako imam osjećaj da Grad nema jasnu viziju kuda on dugoročno ide s cijelom pričom. Mislim da fali ovaj dio planiranja i strategije.“. Nadalje, ističu kako suradnja nije jednaka sa svim Uredima te da tu isto tako ima mjesta poboljšanjima.

Isto tako kako ističu nedostatak strateškog usmjerenja Grada u području suradnje s civilnim sektorom, ističu i nedostatak sustavnog te zajedničkog djelovanja organizacija civilnog društva. Pa tako jedna sudionica ističe: „... *nedostaje proaktiviteta od strane civilnog sektora prema gradskoj upravi. Radi se više o pozicioniranju određene organizacije u gradskoj upravi i onda to ide tako u jednom parcijalnom djelu, tko je kako dobro pozicioniran. I utoliko mi se čini da nam nedostaje tog strateškog usmjerenja nekakvog. Što Grad u stvari želi? Koji mu je interes od civilnog sektora i na koji način želi surađivati? Ako želi biti samo financijer, to je sasvim legitimno pravo Gradske uprave...“.*

Sudionici su mišljenja da bi Grad trebao više raditi na procjeni svojih potreba te kreiranju prioriteta, odnosno da bi trebao više pažnje usmjeriti na socijalno planiranje i odlučiti kojim će programima dati prioritet te ih dugoročnije financirati. Pri tome ističu kako bi programe trebalo prilagoditi potrebama pojedinih dijelova Grada, pojedinim kvartovima budući da su njihove potrebe vrlo različite. To se može najbolje iščitati iz slijedećih tvrdnji: „*Treba procijeniti koji su njihovi prioriteti. Pa onda kaže: „Udruga ta i ta po nama radi profesionalno i kvalitetno. Idemo u tu udrugu uložiti i njihov program financirati tri godine. Ne godinu dana, pa da ja na godinu moram misliti hoću li proći ili ne. I da ta udruga preuzme dio cijele priče jer ima sigurnost, ima financije. Pa udruga ova, pa ona...“ Dakle, Grad odlučuje što je njima u prioritetu. Starci, mladi, ovi, oni i koji su to, a ne svima pomalo...“; „Inzistiram na tome da program koji je prepoznat na nivou Grada kao zaista potrebit i zbog profesionalaca i onoga što nudi bude sustavno financiran tri godine. Iskustveno, tek nakon tri godine, možete zaista uvidjeti neke stvari. Ne može mi nitko reći da će on u roku 7 dana ili 10 susreta promijeniti nečiji stav ili mišljenje...“.*

Dugoročniju, kao i odgovarajuću razinu financiranja, smatraju izrazito bitnom, ponajprije zbog strukture korisnika s kojima rade. Pa tako naglašavaju: „*Mi pružamo socijalne usluge. Socijalne usluge su permanentne potrebe stanovništva u lokalnoj zajednici... Nas ne spašava projektno financiranje... apsolutno podupirem ideju dugogodišnjih socijalnih ugovora... To što to nije definirano na nacionalnom nivou, ne predstavlja prepreku Gradu Zagrebu... da razvije određeni sustav.“.*

Pri tome ističu kako je, da bi se to ostvarilo, potrebno proraditi i na razvoju standarda i kvalitete organizacija civilnog društva, kao i na njihovoj kontroli te na evaluaciji programa organizacija civilnog društva. To je ponajprije potrebno kako bi se sredstva usmjerila onim organizacijama i onim programima koji su prepoznati kao kvalitetni. Tako naglašavaju da Grad u tom sektoru daje izdašna sredstva te je sasvim opravdano da se osigura i da ona budu namjenski potrošena. Pa tako sudionici ističu: „*Veliki minus Gradske uprave je to što daju, to su značajna sredstva... To su značajna sredstva, a u stvari ne monitorira kako su ta sredstva potrošena, zato što nemaju razvijen mehanizam... to su silni novci koji idu iz Grada Zagreba. Oni nisu u mogućnosti procijeniti utjecaj tih novaca... a to što*

kolega kaže: papir svašta podnosi.”; „Ono što mislim da je izuzetno bitno... to su terenski obilasci... Bilo koji dio civilnog sektora koji radi svoj posao kako Bog zapovijeda, će se razveseliti tome da su došli u kontrolu... biti sretan da netko pita kuda su ti njegovi novci otišli i da pokaže da stvarno radi točno. Onaj koji ima taj sistem: „Ok, pa budemo napisali 100 korisnika više, tko će to provjeravati, papir trpi svašta.“, taj će se prestrašiti. I taj će vjerojatno imati problem.”

Na kraju su isto tako istaknuli kako postoji zasićenost programima u centru Grada, dok isti takvi programi nedostaju na rubnim dijelovima Grada te bi se trebalo dodatno usmjeriti na ta područja.

5.2.4. Suradnja organizacija civilnog društva s institucijama/tijelima na području Grada Zagreba

Upitani o suradnji s različitim institucijama na području Grada, predstavnici su organizacija civilnog društva ukazali na različita iskustva. Ističu kako je najotvoreniji za suradnju predškolski sustav, dok je s druge strane školski sustav vrlo rigidan. Pa tako ističu: „Što se tiče stručnjaka u odgojno obrazovnom sustavu i sustavu socijalne skrbi, ovisi o kojem je sustavu riječ. Predškolski sustav... suradnja s predškolskim sustavom je poprilično, ne znam kako bih to bolje rekla, protočna. Imaju više senzibiliteta za suradnju. Ono što je iskustvo naše udruge, to je da je nekako najrigidniji školski sustav.“; „Školski sustav je tu vrlo, vrlo rigidan. I to ne u kontekstu toga da ljudi u školskom sustavu ne vide potrebu. Vide potrebu, ali nemaju dovoljno motiva da se angažiraju. U stvari, ne žele se dodatno angažirati...”.

Iako postoje i poneke kritike, suradnja se s Centrom za socijalnu skrb ocjenjuje zadovoljavajućom. Tako su neke organizacije uspostavile i partnerske odnose s nekima od Ureda na području Grada što najbolje oslikava slijedeća tvrdnja: „Što se tiče suradnje s Centrom za socijalnu skrb, mi imamo predobru suradnju. Suradnju na nivou da više praktički ne istupamo jedni bez drugoga. To je stvarno suradnja na partnerskom nivou... što ne kažem da je slučaj sa svakim Uredom, ali mi smo strateški ulagali tri godine u razvoj te suradnje da bi smo bili na nivou... da razradimo zajednički protokol postupanja sa korisnicima, gdje se točno zna što je čija ingerencija, što je čija dužnost, nadležnost, koji su mehanizmi i protokoli, razradili smo instrumentarij od ukupnih anamneza, dinamike, razmijene informacija...“. S druge strane naglašavaju potrebu poboljšanja te suradnje, pri čemu naglašavaju kako bi uredi na području Grada trebali puno više koristiti njihove kapacitete. Pri tome isto tako naglašavaju da je dio odgovornosti i na njima što najbolje ocrtava slijedeća tvrdnja: „Centri za socijalnu skrb, moja iskustva su, nisu više tako zatvoreni za suradnju, no nemaju dobra iskustva s neprofitnim sektorom. Masu puta se desi da dođe udruga, jer je dobila projekt i traži korisnike, a ne daje nikakve povratne informacije.“.

Izuzetno lošom ocjenjuju suradnju s policijskim upravama na području Grada, dok je suradnja s gradskim četvrtima vrlo rijetka te vrlo slabog intenziteta. Tako jedna sudionica ističe: „Vijeća gradskih četvrti... mi imamo suradnju koja bi mogla biti bolja... S tim da mi se čini da vijeća gradskih četvrti, sredstva s kojima raspolažu vijeća gradskih četvrti nisu neznatna. Ovisi sada i o četvrti. Kako se ona troše... Koliko je meni vidljivo idu uglavnom na projekte za infrastrukturu, poboljšanje. Što je super, apsolutno potrebno, ali mislim da bi se tu trebalo, trebao bi postojati prostor i za nekakve druge aktivnosti, osim poboljšati infrastrukturu...“. Ovdje je važno istaknuti kako dio sudionika nema ideju

koja je nadležnost gradskih četvrti te u kojem bi vidu bilo moguće s njima surađivati.

6. KOMPARATIVNI PRIKAZ INDIKATORA

Slijedi komparativni prikaz osnovnih indikatora za Grad Zagreb te gradove: Ljubljana, Budimpešta, Bratislava, Prag, Varšava i Beč (tablice 6.38 i 6.39). Podaci su rezultat istraživanja *Urban Audit* provedenog od strane Eurostata, a čiji je cilj ispitati kvalitetu života građana u europskim gradovima. Do sada su provedena tri istraživanja: prva pilot studija 1999. godine, druga studija 2003. i 2004. godine te treća 2006. i 2007. godine. Podaci pokrivaju gotovo sve aspekte urbanog života kao npr. demografska kretanja, stanovanje, zdravstvo, kriminal, tržište rada, nejednakost dohotka, lokalna administracija, obrazovna struktura, okoliš, klima, informacijsko društvo i kulturna infrastruktura.

Paralelno s ovom studijom, 2004. i 2006. godine provedeno je istraživanje *Perception survey*, kojim se željelo dobiti uvid u mišljenje građana različitim aspektima kvalitete života u njihovom gradu. Prikaz je osnovnih indikatora dan u tablici 6.40.

Na kraju, u tablici je 6.41 dan prikaz osnovnih indikatora dobivenih ovim studijama po gradskim četvrtima.

Tablica 6.38: Komparativni pregled osnovnih indikatora - *Urban Audit I.*

	Zagreb	Ljubljana	Budimpešta	Bratislava	Prag	Varšava	Beč
Sveukupna populacija (2004)	779 145*	267 563	1 695 814	425 155	1 170 571	1 692 854	1 598 626
Omjer broja žena u odnosu na broj muškaraca	114,06 ^b	109,45 ^a	119,52 ^a	113,9 ^a	109,36 ^a	116,6 ^a	110,6 ^a
Demografska ovisnost - (<20 + >65)/20-64 godina	59,2 ^b	54,4 ^a	55,1 ^a	46,8 ^a	55,2 ^b	52,3 ^a	54,0 ^a
Indeks demografske ovisnosti mladih (<20 godina/20-64 godina)	35,4 ^b	29,3 ^a	27,2 ^a	28,4 ^a	30,0 ^b	26,4 ^a	30,5 ^a
Indeks demografske ovisnosti starijih (>65 godina/20-64 godina)	23,8 ^b	25,1 ^a	28,0 ^a	18,4 ^a	25,2 ^b	25,9 ^a	23,5 ^a
Udio kućanstava s djecom u dobi 0-17	33,1 (2001)	26,6 (2001)	23,1 (1996)	31,9 (2001)	28 (2001)	23,9 (2001)	21,8 (2001)
Udio samačkih kućanstava	23,2 ^b	27,8 ^b	-	36,7 ^b	37,0 ^b	38,3 ^b	45,3 ^a
Udio jednoroditeljskih kućanstava	5,2 ^b	0,3 ^a	-	8,7 ^b	9,6 ^b	5,1 ^b	4,5 ^a
Broj jednoroditeljskih kućanstava na 100 kuć. s djecom 0-17	15,78 ^b	1,08 ^a	-	27,4 ^a	34,2 ^b	21,5 ^b	20,6 ^a
Udio samačkih kućanstava - umirovljenika	11,3 ^b	15,1 ^b	-	14,7 ^b	11,8 ^b	11,0 ^b	17,2 ^a
Prosječan broj članova po kućanstvu	2,80 ^b	2,50 ^a	-	2,25 ^a	-	2,19 ^b	2,0 ^a
Prosječna veličina stambenog prostora (kvadratnih metara po osobi)	22,9 (2001)	26,2 (2001)	21 (2001)	19,8 (2004)	18 (2001)	24,5 (2004)	45,9 (2004)
Stopa smrtnosti od bolesti srca i respiratornih bolesti (% mladih od 65 godina)	1,04 (2001)	0,82 (2001)	1,26 (2004)	0,89 (2004)	0,88 (2001)	0,77 (2004)	-
Broj studenata na 1000 stanovnika	78 (2001)	65,2 (2004)	98,8 (2004)	88,4 (2004)	83 (2001)	207,5 (2004)	77,4 (2004)
Stopa aktivnosti	66,3 (2001)	70,4 (2004)	56,4 (1996)	76,8 (2004)	76,8 (2001)	-	69,8 (2004)
- stopa aktivnosti - žena	61,8	68,1 ^a	57,9 ^b	73,8 ^a	70,6 ^b	61,8 ^b	63,5 ^a
- stopa aktivnosti - muškaraca	71,4	73,9 ^a	69,8 ^b	80,0 ^a	83,3 ^b	69,8 ^b	76,5 ^a
Stopa nezaposlenosti	10,2 (2004)	5,3 (2004)	8,7 (1996)	8,7 (2004)	3,9 (2001)	13,5 (2001)	8,9 (2004)
- stopa nezaposlenosti - žena	12,4 ^a	4,6 ^a	5,8 ^b	9,9 ^a	4,2 ^b	12,4 ^b	8,4 ^a
- stopa nezaposlenosti - muškaraca	8,1 ^a	5,8 ^a	6,8 ^b	7,4 ^a	3,5 ^b	14,6 ^b	9,3 ^a
Stopa samozaposlenosti	6 ^a	10 ^a	11 ^b	15 ^a	20 ^b	10 ^b	10 ^b
- stopa samozaposlenosti - žena	7 ^a	6,5 ^a	7,9 ^b	9,8 ^a	13,8 ^b	6,6 ^b	6,5 ^a
- stopa samozaposlenosti - muškaraca	4,7 ^a	13 ^a	15 ^b	19 ^a	26 ^b	13 ^b	13 ^a

* Podatak se odnosi na 2001. godinu. Oznaka a = podaci za razdoblje 2003. – 2006.; oznaka b = podaci za razdoblje 1999. – 2002.

Izvor: Eurostat (2010.)

Tablica 6.39: Komparativni pregled osnovnih indikatora - *Urban Audit II.*

	Zagreb	Ljubljana	Budimpešta	Bratislava	Prag	Varšava	Beč
Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu	0,5 ^b	9,5 ^a	-	3,6 ^a	6 ^b	11,4 ^b	18,4 ^a
Udio nezaposlenih duže od 6 mjeseci u dobi od 15-24	46 ^a	50 ^a	28,4 ^b	54,6 ^a	46,0 ^b	51,9 ^a	52,7 ^a
Udio nezaposlenih duže od 1 godine u dobi od 55-64	82 ^a	-	37,4 ^b	57,9 ^a	46,2 ^a	67,0 ^a	57,7 ^a
Udio kućanstava ovisnih o socijalnoj pomoći	5,0 ^b	-	-	-	31,5 ^b	0,5 ^b	7,5 ^a
Udio kućanstava koja žive u vlastitim stanovima	83,0 ^b	81,8 ^a	-	61,4 ^a	20,3 ^b	15,8 ^b	20,7 ^a
Udio kućanstava koja žive u unajmljenim stanovima	4,2 ^b	2,6 ^b	-	8,4 ^a	43,1 ^b	1,8 ^b	79,3 ^b
Udio stanova lišenih osnovnih udobnosti	2,6 ^b	-	1,6 ^a	5,0 ^b	0,2 ^b	4,4 ^a	10,4 ^b
Udio prenaseljenih kućanstava (>1 osobe u 1 sobi)	23,1 ^b	26,9 ^a	57,4 ^a	23,4 ^a	-	64,5 ^b	-
Broj registriranih zločina na 1000 stanovnika	27,6 ^b	133,3 ^a	68,1 ^a	48,3 ^a	85,5 ^b	54,3 ^a	29,4 ^b
Broj ubojstava i nasilnih smrti na 1000 stanovnika	0,1 ^b	0,0 ^a	0,0 ^a	0,0 ^a	0,0 ^b	0,0 ^a	0,0 ^b
Broj provala na 1000 stanovnika	2	5 ^a	1,0 ^a	4,4 ^a	-	5,3 ^a	0,7 ^b
Broj krađa automobila na 1000 stanovnika	1,5 (2001)	1,7 (2004)	1 (2004)	4,4 (2004)	9 (2001)	5,3 (2004)	0,7 (2001)
Broj registriranih automobila na 1000 stanovnika	326,5 (2001)	420 (2004)	355,1 (2004)	471,4 (2004)	468,6 (2001)	411,3 (2001)	397,8 (2004)
Broj odlazaka u muzej po stanovniku (godišnji prosjek)	0,3 ^b	3,4 ^a	2,4 ^a	1,1 ^a	2,4 ^b	1,3 ^a	5,5 ^a
Broj odlazaka u kino po stanovniku (godišnji prosjek)	1,8 ^b	1,4 ^a	4,6 ^a	3,1 ^a	3,8 ^a	4,2 ^a	3,3 ^a
Udio gradskih prihoda iz lokalnih poreza	75,0 ^a	7,2 ^a	14,6 ^a	16,3 ^a	0,4 ^b	17,4 ^a	9,5 ^a
Udio gradskih prihoda iz transfera s državne i regionalne razine	0,1 ^a	61,3 ^a	70,7 ^a	49,3 ^a	96,6 ^b	60,6 ^a	55,5 ^a
Udio gradskih prihoda iz naplate usluga	16,6 ^a	13,2 ^a	5,4 ^a	12,4 ^a	0,1 ^b	15,7 ^a	11,8 ^a
Udio registriranih osoba koje su glasale na nacionalnim izborima	68,7 ^a	63,8 ^a	77,5 ^b	57,2 ^a	59,7 ^b	55,3 ^a	77,6 ^b
Udio registriranih osoba koje su glasale na lokalnim izborima	35,9 ^a	68 ^b	52,7 ^b	32,8 ^a	35,2 ^b	41,1 ^b	60,8 ^a
Udio žena izabраниh u predstavničko tijelo grada	27,5 ^a	31,1 ^b	17,9 ^b	27,5 ^a	11,4 ^b	30,0 ^a	42,0 ^a

Oznaka a = podaci za razdoblje 2003. – 2006.; oznaka b = podaci za razdoblje 1999. – 2002.

Izvor: Eurostat (2010.)

Tablica 6.40: Komparativni prikaz osnovnih indikatora - *Perception study* 2006. godine (indeks 1-100)

	Zagreb	Ljubljana	Budimpešta	Bratislava	Prag	Varšava	Beč
Zadovoljstvo javnim prijevozom	68,1	70,8	50,6	34,0	78,6	74,8	91,9
Zadovoljstvo školama	70,7	88,0	65,2	75,6	84,4	75,1	77,8
Zadovoljstvo bolnicama	52,8	72,1	49,0	50,8	72,7	40,6	90,0
Zadovoljstvo liječnicima	68,2	73,2	71,0	69,2	78,5	47,0	88,8
Zadovoljstvo zelenom površinom	70,8	67,1	49,7	36,6	65,8	79,1	83,6
Zadovoljstvo sportskim sadržajima	59,0	49,2	50,6	38,2	73,6	40,6	78,5
Zadovoljstvo kinima	76,2	89,0	81,6	85,6	88,1	91,2	93,7
Zadovoljstvo kulturnim sadržajima	85,0	86,5	89,3	78,9	92,1	83,0	96,1
Zadovoljstvo javnim pristupom internetu	69,4	77,2	88,7	82,8	79,4	76,7	80,9
Zadovoljstvo pristupom internetu kod kuće	86,1	92,0	88,7	88,3	89,8	89,5	94,2
Lako je pronaći dobar posao	26,9	47,1	23,7	60,4	74,8	48,8	39,6
Stranci su dobro integrirani	71,1	71,4	84,5	75,1	68,6	60,4	30,8
Lako je pronaći mjesto za stanovanje po razumnoj cijeni	10,4	16,1	26,1	8,2	16,2	13,7	24,8
Administrativne službe učinkovito pomažu	37,7	51,5	70,9	41,6	48,5	46,7	55,1
Zagađenje zraka je veliki problem	80,1	76,5	83,6	73,9	84,8	81,5	52,2
Buka je veliki problem	74,6	67,8	82,8	25,3	81,2	78,6	56,2
Ovo je čisti grad	64,6	67,8	18,2	25,0	35,8	30,4	76,9
Resursi se troše na razuman način	49,2	27,6	35,9	29,9	41,8	25,2	68,6
Zadovoljan/na sam što živim u ovom gradu	95,1	94,1	86,1	90,7	93,0	88,9	94,2
Za pet godina biti će ugodnije živjeti ovdje	61,3	77,1	72,2	72,4	63,8	74,2	49,0
Teško je platiti račune na kraju mjeseca	34,4	25,0	34,0	27,2	15,6	34,3	16,7
Osjećam se sigurno u susjedstvu	93,7	92,3	87,1	89,0	88,8	87,1	94,6
Osjećam se sigurno u ovom gradu	82,2	88,2	76,3	74,9	69,6	79,1	92,4

Izvor: Eurostat (2010.)

Tablica 6.41: Komparativni prikaz osnovnih indikatora po gradskim četvrtima

	GRADSKE ČETVRTI																
	B	Č	DD	DG	GD	GG	M	NZ-I	NZ-Z	P-Ž	P	P-V	S	ST	T-J	T-S	T
Sveukupna populacija	10 884	38 762	35 944	45 108	61 388	36 384	49 750	65 301	48 981	58 283	17 744	42 360	59 212	41 257	67 162	55 358	45 267
Omjer broja žena u odnosu na broj muškaraca	106,7	115,7	108,1	130,7	109,2	122,0	117,3	116,3	109,8	113,9	108,0	110,3	106,1	108,9	113,9	118,1	119,9
Udio populacije 0-4	5,49	4,95	6,42	3,26	6,35	3,88	4,62	4,51	5,56	5,59	5,24	5,23	6,89	5,67	4,47	4,86	4,24
Udio samačkih kućanstava	-	24,6	15,9	32,4	18,9	29,1	25,2	24	21,5	23,6	16,7	18,5	13,1	18,3	23,6	29,6	27,6
Prosječan broj članova po kućanstvu	-	2,71	3,23	2,42	3,06	2,51	2,66	2,64	2,88	2,81	3,15	2,97	3,44	3,02	2,69	2,52	2,55
Udio jednoroditeljskih kućanstava	-	4,8	5,4	5,5	4,7	5,2	4,9	5,1	5,5	5,9	4,4	5,5	4,3	5,8	5,4	5,3	5,7
Udio samačkih kućanstava - umirovljenika	-	12,7	7,6	17,2	9,1	15,3	13,4	11,0	10,6	11,9	9,2	9,5	5,6	6,4	10,2	14,1	13,5
Stopa aktivnosti (dobna skupina 15-64)	-	56	52	57	53	59	57	54	54	53	55	54	54	57	56	57	57
Stopa aktivnosti (dobna skupina 15-24)	-	19	23	14	23	14	16	21	22	21	22	24	27	19	18	18	18
Stopa nezaposlenosti	-	15,3	21,3	14,4	19,9	12,4	14,2	15,5	17,9	20,2	17,1	17,3	19,8	16,1	15,4	16,8	15,3
Udio korisnika socijalne pomoći	1,5	1,2	3,4	1,0	2,7	0,9	1,0	1,2	1,6	2,1	1,2	1,9	3,8	1,3	1,6	1,6	1,1
Udio stanova lišenih osnovnih udobnosti	9,3	3,3	2,3	3,2	2,0	3,6	2,1	0,2	2,3	3,4	3,4	3,2	4,8	1,3	0,7	3,5	3,5
Stopa mortaliteta (<65)	3,4	3,7	2,7	4,8	2,5	2,8	3,6	3,4	3,0	2,8	2,8	2,8	3,5	1,7	3,2	3,6	2,7
Stopa smrtnosti	11,8	12,7	6,9	17,5	7,9	13,6	12,9	8,4	10,3	9,7	8,8	9,8	9,2	4,4	8,3	13,8	11,5
Udio stanovnika s tercijarnim obrazovanjem	7,1	26,7	10,8	39,4	14,9	43,2	32,7	26,2	18,1	17,9	19,1	16,7	10,1	22,3	28,4	26,7	30,7

B = Brezovica; Č = Črnomerec; DD = Donja Dubrava; DG = Donji Grad; GD = Gornja Dubrava; GG = Gornji Grad – Medveščak; M = Maksimir; NZ-I = Novi Zagreb – istok; NZ-Z = Novi Zagreb – zapad; P-Ž = Peščenica – Žitnjak; P = Podsljeme; P-V = Podsused – Vrapče; S = Sesvete; ST = Stenjevec; T-J = Trešnjevka – jug; T-S = Trešnjevka – sjever; T = Trnje

Izvor: Eurostat (2010.)

7. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Ovogodišnja je socijalna slika Grada Zagreba nadopunjena novim podacima te rezultatima dviju fokusnih skupina kojima se željelo steći dublji uvid u sustav socijalne skrbi, kao i u rad organizacija civilnog društva na području Grada Zagreba. Iako još uvijek nismo uspjeli doći do svih željenih podataka, pri čemu napominjemo da je ta lista daleko kraća nego ranijih godina, socijalna slika nudi niz zanimljivih podataka te ujedno ukazuje na niz zanimljivih trendova na području Grada. Još uvijek nedostaju podaci koji se odnose na socijalne nejednakosti (stopa siromaštva, profil siromaštva i rizične skupine, raspodjela dohotka po kvartilima, Ginijev koeficijent), zdravlje (očekivano trajanje života u času rođenja, očekivano trajanje života u dobrom zdravlju, nesreće na radu, udjel korisnika privatne zdravstvene zaštite i sl.) te podaci kao što je realna stopa rasta BDP-a, postotak djece koja ne završavaju srednjoškolsko obrazovanje, stopa zaposlenosti, broj beskućnika, prosječna dob prilikom prvog sklapanja braka i sl. U prilogu je objavljena lista indikatora pomoću kojih je izvršena analiza (Prilog I.), gdje je naglašeno s kojim je indikatorima napravljena ova analiza, a koje je indikatore potrebno u budućnosti dodatno pratiti.

Svake bi godine u Gradu Zagrebu trebalo provesti anketu o socijalnoj situaciji. Anketom bi se dobili dodatni važni podaci kojih nema u drugim izvorima te bi se saznali stavovi građana o njihovim specifičnim potrebama, pogledu na socijalne intervencije, načinu života, životnim orijentacijama i sl. Jedan od prvih koraka u tom smjeru bila je analiza podataka dobivenih istraživanjem o kvaliteti života i riziku od socijalne isključenosti koje je u lipnju 2006. godine proveo UNDP Hrvatska i koje smo prezentirali u jednom od ranijih izdanja socijalne slike. Podaci su pokazali kako se Grad Zagreb nerijetko nalazi pri vrhu na različitim promatranim dimenzijama, odnosno pokazuje bolju kvalitetu života od hrvatskog prosjeka te većine županija. Isto tako kvaliteta života građana Grada Zagreba je nerijetko usporediva s kvalitetom života stanovnika starih zemalja članica EU-a.

Ovogodišnja je socijalna slika ukazala na niz zanimljivih trendova, prije svega na neznatan porast stanovništva u odnosu na 2001. godinu, što je posljedica dugogodišnjeg negativnog prirodnog prirasta te neznatnog pozitivnog migracijskog salda. Evidentno je i starenje stanovništva, koje je znatno izraženije u Gradu Zagrebu nego li u Hrvatskoj općenito. Za Grad Zagreb karakteristično je sve kasnije stupanje u brak, sve kasnije rađanje djece (jasno je vidljiv pomak s dobne skupine 20-29 u dobnu skupinu 30-39), porast broja djece rođene izvan braka, velik broj samačkih kućanstava te dominantan broj obitelji s manjim brojem djece. Sve to ukazuje na potrebu evaluacije i redefiniranja postojećih mjera pronatalitetne politike Grada Zagreba, a dugoročno će zasigurno iziskivati i intenzivniji razvoj dodatnih usluga skrbi, bilo institucionalnih ili izvaninstitucionalnih. Naime, sukladno prikazanim statističkim podacima te dobivenim rezultatima, ti su kapaciteti i danas nedostatni, a s obzirom na prikazane trendove problem će postati još izraženiji (zapravo, već se sada upozorava na nedostatak izvaninstitucionalnih oblika skrbi za starije i nemoćne osobe, što dovodi do bespotrebne institucionalizacije). Iako Grad Zagreb prednjači u pokrivenosti djece predškolskim ustanovama, ti kapaciteti još uvijek nisu dostatni te je tako i prethodne godine preko tisuću djece ostalo bez mjesta u vrtiću. Posebice zabrinjava niska pokrivenost djece produženim boravkom u školi u nižim

razredima. Nadalje, velik broj osoba čeka na smještaj u ustanove za starije osobe, dok, temeljem dobivenih podataka, možemo reći da su izvaninstitucionalni oblici skrbi podzastupljeni.

Podaci ukazuju i na zabrinjavajući stambeni standard u Gradu Zagrebu. Naime, s jedne strane imamo vrlo siromašan stambeni fond (prije svega se misli na nisku kvadraturu stambenih prostora, pa se često događa da na osobu dolazi manje od 25 m² stambenog prostora i uz uračunate pomoćne prostorije u korisnu površinu stana), koji se ne poboljšava niti u novogradnji. S druge strane imamo nisku kvalitetu stambenih prostora (prije svega u središnjim dijelovima grada, gdje živi pretežno starije stanovništvo). Uz to su cijene novoizgrađenih stanova daleko više nego li u Hrvatskoj općenito (čak 13%) te nije zabilježen pad, što je bio slučaj na razini Hrvatske.

Usporedimo li je s prosjekom Hrvatske, registrirana je stopa nezaposlenosti u Gradu Zagrebu dvostruko niža. Ipak, zabrinjava struktura nezaposlenih osoba – mlade i starije osobe, najčešće bez škole ili sa stručnom školom, pretežno dugotrajno nezaposlene. Posebice zabrinjava visok udio dugotrajno nezaposlenih osoba. Stoga bi posebnu pozornost trebalo posvetiti analizi postojećih mjera poticanja zapošljavanja te stvaranju većih mogućnosti zapošljavanja naprijed navedenih specifičnih skupina koje su u većem riziku da budu nezaposlene.

Zabrinjava i rast udjela osoba koje primaju plaću nižu od prosječne plaće, a troškovi života s druge strane evidentno rastu. Nadalje, rast stope siromaštva ne prati i rast broja korisnika stalne pomoći, već suprotno. Upitna je i činjenica da se u pravilu radi o dugotrajnim korisnicima pomoći, koji su pretežno radno sposobni ili pak se radi o djeci. Na to upozoravaju i sudionici fokusnih skupina te smatraju kako su u tom pogledu potrebne promjene, a prije svega predlažu uvođenje određenih aktivacijskih mjera. Podaci ukazuju i na neusklađenost broja korisnika stalne pomoći i broja korisnika prava na pomoć za stanovanje. To je posljedica kako propisanih uvjeta koji se odnose na određenu kvadraturu stana koja se ne smije prelaziti prilikom ostvarivanja prava, ali i činjenice da je jedan od uvjeta za ostvarivanje prava i Ugovor o najmu stana, što veliki broj korisnika nema. Na isto upozoravaju i sudionici fokusnih skupina, ističući kako bi uvjete trebalo učiniti fleksibilnijima te dati veću važnost diskrecijskoj ocjeni socijalnog radnika. Sudionici fokusnih skupina su također mišljenja da bi trebalo promijeniti uvjete temeljem kojih se ostvaruje pravo na pučku kuhinju, prije svega vezanost tog prava uz pravo na jednokratnu pomoć. Isto tako, naglašavaju kako bi bilo potrebno poticati korisnike da manje koriste pravo na gotove obroke, a više na pakete hrane.

Ovdje je važno napomenuti kako uslijed recentnih gospodarskih kretanja dolazi do određenih promjena. One još uvijek nisu toliko vidljive te je za pretpostaviti da će se prava slika moći utvrditi tek 2009. i 2010. godine. Trendovi koji su već sada vidljivi jest svakako veća stopa nezaposlenosti, problem prezaduženosti građana (bilo uslijed različitih kredita, bilo po tekućem računu), kao i porast broja osoba koje ne primaju plaću za svoj rad ili pak imaju minimalna primanja koja im nisu dostatna da prežive. Pritisak se na CZSS-e još uvijek nije značajno povećao, izuzev većeg priljeva osoba koje su prezadužene ili pak zaposlene s nedostatnim primanjima, a pri čemu su mogućnosti intervencije vrlo ograničene. Ipak, vidljiv je nešto veći pritisak na organizacije civilnog društva koje dijele

humanitarnu pomoć (za pretpostaviti je da je razlog tome činjenica da oni nemaju toliko striktna pravila oko imovinskog cenzusa za ostvarivanje određenog oblika pomoći).

Sve to iziskuje potrebu dodatne analize spomenutih trendova te oblikovanja novih prava koja će biti usklađena s postojećim trendovima te će pratiti potrebe postojećih korisnika i biti usmjerena upravo onima najpotrebitijima.

Usporedimo li Grad Zagreb s ostalim dijelovima Hrvatske, karakterizira ga iznimno visoka stopa liječenih ovisnika, dok se samo može pretpostaviti da je „siva brojka“ daleko veća. Podaci da se radi o mladim osobama te da do prvog liječenja protekne gotovo deset godina ukazuju na nužnost rada na preventivnim programima te na ranom otkrivanju konzumenata opojnih droga među djecom i mladima. Podaci su ukazali i na problem obiteljskog i vršnjačkog nasilja te nedostatnost sadržaja usmjerenih mladima, pa su i u tom području potrebna određena poboljšanja.

Što se tiče suradnje različitih institucija i organizacija na području Grada Zagreba, imamo vrlo šaroliku sliku. Zapravo možemo vidjeti da postoji određena suradnja Gradskog ureda, CZSS-a i organizacija civilnog društva, dok se problematičnom ističe suradnja sa školama (što posebice naglašavaju organizacije civilnog društva, ali i CZSS) i Hrvatskim zavodom za zapošljavanje te izrazito problematičnom suradnja s liječnicima te sudovima (što posebice naglašavaju CZSS). Ipak, moguća su određena poboljšanja. Prije svega se misli na sustavnu suradnju prilikom donošenja programa socijalne skrbi, te informiranost o istima, kao i na potrebu održivosti projekata organizacija civilnog društva (posebice se ističe problem djelomičnog financiranja programa kao i kratkoročnosti programa, odnosno financiranja njihovih projekata u pravilu samo godinu dana, a potreba je daleko veća ukoliko se radi o dobrom programu). Isto tako, CZSS naglašavaju potrebu za boljom razmjenom informacija s Gradskim uredom o korisnicima prava, a kako bi se spriječile zlouporabe te sredstva usmjerila na one najpotrebitije. S druge strane, organizacije civilnog društva ističu potrebu da Grad Zagreb evaluiira njihove programe te kontrolira kuda idu njihova sredstva kako bi se sredstva trošila na učinkovit način te išla u ona područja gdje su ona najpotrebitija. Naglašava se i potreba definiranja prioriteta od strane Grada, sukladno procjeni socijalne situacije u Gradu.

Socijalna je slika ukazala i na određene razlike među različitim gradskim područjima. Tako područje Donjeg i Gornjeg Grada prije svega karakterizira starije stanovništvo uz izrazitu tendenciju njegova daljnjeg starenja, najnegativniji prirodni prirast i pretežno samačka kućanstva, što sa sobom povlači najveći stambeni prostor po članu kućanstva. Trnje isto tako karakterizira pretežno starije stanovništvo, koji su mahom korisnici jednokratnih novčanih pomoći uslijed niskih mirovina. Najveći prirodni porast stanovništva karakterističan je za područje Stenjeveca i Sesveta, s tim da je za područje Sesveta karakterističan i veći udio višečlanih obitelji. Višečlana kućanstva dominiraju i u Brezovici, uz velik broj nezaposlenih osoba te kućanstava bez centralnog grijanja. Dubrava je područje s najvećim brojem korisnika novčanih davanja u sustavu socijalne skrbi, gdje u strukturi korisnika prevladavaju višečlane obitelji, doseljenici i djeca. Ima velik broj nezaposlenih osoba te, uz Pešćenicu, najmanji raspoloživi stambeni prostor po članu kućanstva. Nezaposlenost te neopremljenost stambenih prostora

(prije svega nedostatak centralnog grijanja) karakteristika je i Pešćenice. Ovi podaci ukazuju na specifičnosti pojedinih gradskih područja te ukazuju na potrebu njihovih daljnjih analiza, kao i na činjenicu da bi u planiranju budućih mjera socijalne politike na području Grada takve specifičnosti svakako trebalo imati na umu.

Vidljivo je kako je i ova socijalna slika, poput prethodne, identificirala niz otvorenih pitanja i potrebu daljnjih analiza. To se posebno odnosi na procjenu učinkovitosti socijalnih intervencija Grada Zagreba koji svojim iznosom i obuhvatom daleko nadmašuju druga hrvatska područja (osim, možda, druge razvijene hrvatske gradove s razvijenim socijalnim programom kao što su, primjerice, Split, Rijeka ili Varaždin). Svi raspoloživi podaci pokazuju da s jedne strane imamo stanovništvo obuhvaćeno socijalnom zaštitom koje je dostatno zaštićeno, npr. višečlane obitelji (možda čak i toliko da im se ne isplati zaposliti se, pogotovo ako rade na „crno“), dok drugi dio socijalno ugroženih ostaje potpuno neobuhvaćen kako državnim tako i gradskim socijalnim intervencijama (npr. problem nedostatnosti pomoći samcima, osobama s minimalnim primanjima ili koje ne dobivaju redovito plaću, roditeljima koji ne primaju alimentaciju, teško oboljelim osobama, organiziranja pomoći i njege, tretmana osoba s psihičkim poteškoćama i sl.). Pri tome je važno napomenuti problem neusklađenosti postojećih mjera u sustavu socijalne skrbi s promjenama koje su se unazad nekoliko godine dogodile u društvu. Postavlja se i pitanje potrebe za većom suradnjom socijalne skrbi na gradskoj razini i socijalne skrbi koja se ostvaruje putem centara za socijalnu skrb i drugih ustanova socijalne skrbi. Isto tako, postoji i potreba za sustavnijom suradnjom s organizacijama civilnog društva, budući da su se one pokazale i više nego li dobro došlom nadopunom postojećih programa na državnoj i gradskoj razini. Grad bi Zagreb mogao biti inicijator preispitivanja sadašnjeg nacionalnog ustroja socijalne skrbi koji zbog paralelizma nacionalnih i lokalnih programa dovodi do velikih razlika u socijalnim pravima građana, ovisno o području na kojemu su nastanjeni.

Uz opću socijalnu sliku povremeno bi trebalo provoditi preciznije ciljane analize pojedinih društvenih skupina ili skupina korisnika socijalne skrbi. Svaka je skupina specifična pa su i njezine potrebe specifične, kao što je to ovdje pokazala i kratko prezentirana analiza beskućnika u gradu Zagrebu. To se, primjerice, odnosi na djecu, Rome, samohrane roditelje, invalide Domovinskog rata, stambeno nezbrinute, itd. Premda Grad razvija posebne programe za posebne skupine, te programe treba dodatno analizirati i osmišljavati u okviru cjelokupne socijalne slike Grada Zagreba. S obzirom na ubrzano raslojavanje u društvu, globalizacijske ali i „lokalizacijske“ procese, takve specifične, ciljane, povremene analize ciljanih skupina postat će najvjerojatnije sve važnije i važnije. Rezultati takvih analiza poslužit će izradi kompletnije socijalne slike, ali i kao izvor podataka za sustavnije proučavanje i djelovanje usmjereno ka nekim posebno ugroženim skupinama.

LITERATURA I IZVORI

- Bakula-Andelić, M., Šostar, Z. (2006). Beskućnici grada Zagreba. *Revija za socijalnu politiku* 13(3-4).
- Bežovan, G., Zrinščak, S. (2001). Mogućnosti decentralizacije u socijalnoj politici i nove uloge lokalnih vlasti. *Revija za socijalnu politiku* 8(3-4): 239-258.
- Council of Europe (2005). *Concerted development of social cohesion indicators. Methodological guide*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Council of Europe (2009). *Country Factsheets: Croatia*. Posjećeno 15.11.2009. na mrežnim stranicama Vijeća Europe: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/CountryFactsheets/CountryTable_en.asp.
- Državni zavod za statistiku (2000). *Socijalna skrb 1999 i 2000. (statističko izvješće)*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- Državni zavod za statistiku (2003). *Popis stanovništva, kućanstava i stanova: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- Državni zavod za statistiku (2006). Osnovne škole i dječje vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja. Kraj šk./pedag. g. 2004./2005. i početak šk./pedag. g. 2005./2006. *Statističko izvješće 1301*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- Državni zavod za statistiku (2007.a). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2006. *Priopćenje broj 7.1.1*. Posjećeno 10.10.2007. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/FirstRelease/firstreldet.asp?pYear=2007&pIDSubject=7>.
- Državni zavod za statistiku (2007.b). *Statistički ljetopis 2006*. Posjećeno 5.9.2007. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/>.
- Državni zavod za statistiku (2007.c). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2006. *Priopćenje broj 7.1.2*. Posjećeno 10.10.2007. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/FirstRelease/firstreldet.asp?pYear=2007&pIDSubject=7>.
- Državni zavod za statistiku (2007.d). Završene zgrade i stanovi u 2006. *Priopćenje broj 3.1.10*. Posjećeno 10.10.2007. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/FirstRelease/firstreldet.asp?pYear=2007&pIDSubject=7>.
- Državni zavod za statistiku (2007.e). Pokazatelji siromaštva od 2004. do 2006. *Priopćenje broj 14.1.2*. Posjećeno na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Državni zavod za statistiku (2007.f). *Statističke informacije 2007*. Posjećeno 10.11.2007. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/>.
- Državni zavod za statistiku (2008.a). Popis stanovništva 2001. (datoteka s podacima). Dostupno na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/census.htm>.
- Državni zavod za statistiku (2008.b). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2007. *Priopćenje broj 7.1.1*. Posjećeno 27.8.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2008/7-1-1_1h2008.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.c). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2007. *Priopćenje broj 7.1.2*. Posjećeno 27.8.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2008/7-1-2_1h2008.htm.

- Državni zavod za statistiku (2008.d). *Statistički ljetopis 2007*. Posjećeno 27.8.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr/>.
- Državni zavod za statistiku (2008.e). Osnovne škole. *Priopćenje broj 8.1.2*. Posjećeno 11.09.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2008/8-1-2_1h2008.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.f). *Nasilje u obitelji 2001.–2006*. Posjećeno 11.09.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Državni zavod za statistiku (2008.g). Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja – početak predškolske godine 2007./2008. *Priopćenje broj 8.1.8*. Posjećeno 12.09.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2008/8-1-8_1h2008.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.h). Cijene prodanih novih stanova u drugom polugodištu 2007. *Priopćenje broj 3.1.6./2*. Posjećeno 12.09.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2007/3-1-6_2h2007.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.i). Završene zgrade i stanovi u 2007. *Priopćenje broj 3.1.9*. Posjećeno 7.10.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2007/3-1-6_2h2007.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.j). Indeks obujma industrijske proizvodnje u prosincu 2007. *Priopćenje broj 2.1.1./12*. Posjećeno 2.10.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2007/9-2-3_1h2007.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.k). Pokazatelji siromaštva od 2005.-2007. *Priopćenje broj 14.1.2*. Posjećeno 2.10.2008. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2007/9-2-3_1h2007.htm.
- Državni zavod za statistiku (2008.l). Statistička izvješća *Prirodno kretanje stanovništva u 2007. godini*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- Državni zavod za statistiku (2009.a). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2008. *Priopćenje broj 7.1.2*. Posjećeno 28.06.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/7-1-2_1h2009.htm
- Državni zavod za statistiku (2009.b). Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja – Početak pedagoške godine 2008./2009. *Priopćenje broj 8.1.8*. Posjećeno 28.06.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/8-1-8_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.c). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2008. *Priopćenje broj 7.1.1*. Posjećeno 22.8.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2009/7-1-1_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.d). Umrli u prometnim nesrećama u 2007. *Priopćenje broj 7.1.3*. Posjećeno 22.8.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/7-1-3_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.e). Prosječne mjesečne isplaćene neto plaće za prosinac 2008. *Priopćenje broj 9.1.1./12*. Posjećeno 30.08.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2009/1-1-1_12h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.f). Prosječne mjesečne isplaćene bruto plaće za prosinac 2008. *Priopćenje broj 9.1.2./12*. Posjećeno 30.08.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2009/1-1-2_12h2009.htm.

- Državni zavod za statistiku (2009.g). Završene zgrade i stanovi u 2008. *Priopćenje broj 3.1.9.* Posjećeno 17.10.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2009/3-1-9_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.h). Cijene prodanih novih stanova u drugom polugodištu 2008. *Priopćenje broj 3.1.5./1.* Posjećeno 17.10.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2008/3-1-5_1h2008.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.i). Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2008. *Priopćenje broj 7.1.4.* Posjećeno 17.10.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/7-1-4_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.j). Zaposleni prema djelatnostima i po spolu u 2008. Konačni podaci. *Priopćenje broj 9.2.6.* Posjećeno 17.10.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/9-2-6_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.k). Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku i županije 2006. *Priopćenje broj 12.1.2.* Posjećeno 17.10.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/Publication/2009/12-1-2_1h2009.htm.
- Državni zavod za statistiku (2009.l). Cijene prodanih stanova u drugom polugodištu 2008. *Priopćenje broj 3.1.5/2.* Posjećeno 17.10.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr>.
- Državni zavod za statistiku (2009.m). *Statistički ljetopis 2008..* Posjećeno 22.8.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: <http://www.dzs.hr>.
- Državni zavod za statistiku (2009.n). Indeks obujma industrijske proizvodnje u prosincu 2008., prvi rezultati. *Priopćenje broj 2.1.1./12.* Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Državni zavod za statistiku (2009.i). Pokazatelji siromaštva od 2006. do 2008. *Priopćenje broj 14.1.2.* Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Državni zavod za statistiku (2009.j). Studenti koji su diplomirali na stručnom i sveučilišnom studiju u 2008. *Priopćenje broj 8.1.6.* Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Državni zavod za statistiku (2009.k). Studenti upisani na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru ak. g. 2008./2009. *Priopćenje broj 8.1.7.* Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Državni zavod za statistiku (2009.l). Korisnici i usluge socijalne skrbi. *Priopćenje broj 8.4.1.* Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- Eurostat (2010). *City Statistics – Urban Audit dana collections.* Posjećeno 13.1.2010. na mrežnim stranicama Eurostata: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.
- Ferrera, M., Matsaganis, M., Sacchi, S. (2006). Model otvorene koordinacije protiv siromaštva: novi „proces socijalnog uključivanja“ Europske unije. U: Zrinščak, S. (ur.), *Socijalna država u 21. stoljeću – privid ili stvarnost?* Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Galić, R., Ljubotina, D., Matić, R. Matešković, D., Ninić, A. (2009). *Mladi i sigurnost: osjećaju li se mladi sigurno u Gradu Zagrebu.* Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.

- Grad Zagreb (2002). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2001. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 10/02.
- Grad Zagreb (2003). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2002. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 10/03.
- Grad Zagreb (2004). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2003. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 8/04.
- Grad Zagreb (2005). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2004. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 6/05.
- Grad Zagreb (2006). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2005. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 9/06.
- Grad Zagreb (2007). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2006. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 5/07.
- Grad Zagreb (2008.). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2007. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 6/08.
- Grad Zagreb (2009.). Godišnji obračun Proračuna Grada Zagreba za 2008. *Službeni glasnik Grada Zagreba*, broj: 9/09.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2008). Hrvatski zdravstveno statistički ljetopis za 2007. Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: www.hzjz.hr.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2009.a). *Izješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2008. godini*. Posjećeno 30.6.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: <http://www.hzjz.hr/publikacije/ovisnici2008.pdf>.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2009.b). *Izješće o osobama s invaliditetom u republici Hrvatskoj*. Posjećeno 30.6.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: http://www.hzjz.hr/epidemiologija/kron_mas/invalidi08.pdf.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2009.c). *Prekidi trudnoće u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2008. godine*. Posjećeno 28.8.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: http://www.hzjz.hr/publikacije/prekidi_2008.pdf.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2009.d). *Izješće o umrlim osobama u Hrvatskoj u 2008. godini*. Posjećeno 30.8.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: http://www.hzjz.hr/publikacije/umrli_2008.pdf.
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2009.). *Statističke informacije HZMO-a, broj 4/2008*. Posjećeno 30.6.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje: http://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/publikacije/statisticke_informacije/2008/4/Statisticke_informacijeHZMOa_4_2008_veljaca2009.pdf
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2008). *Godišnjak 2007*. Posjećeno 04.09.2008. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: <http://www.hzz.hr/DocSlike/Godisnjak2007-HR-web.pdf>; Zagreb 2008.
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2009.a). *Godišnjak 2008*. Posjećeno 27.06.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: http://www.hzz.hr/DocSlike/HZZ_Godisnjak_2008.pdf.
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2009.b). *Mjesečni statistički bilten, god XXII, broj 1*. Posjećeno 28.06.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: http://www.hzz.hr/DocSlike/stat_bilten_01_2009.pdf.

- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2009.c). Baza podataka o zaposlenosti i nezaposlenosti. Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: www.hzz.hr.
- Interaktivna karta Grada Zagreba (2007). Dostupno na mrežnim stranicama: <https://e-uprava.apis-it.hr/gup/>.
- Matković (2007). Zaposlenost i kvaliteta posla (31-42). U L. Japec i Z. Šućur (ur.): *Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti*. Zagreb: UNDP.
- Matković, T., Šućur, Z., Zrinščak, S. (2007). Inequality, Poverty, and Material Deprivation in New and Old Members of European Union. *Croatian Medical Journal*, 48(5): 636-652).
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2008.a). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2007. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnim stranicama Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi: <http://www.mzss.hr>.
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2008.b). *Godišnje statističko izvješće o korisnicima i pomoćima u socijalnoj skrbi u Gradu Zagrebu u 2007. godini*. Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2009.a). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2008. godini*. Posjećeno 02.9.2009. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: http://www.mzss.hr/hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2008.
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2009.b). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2008. godini.
- Ministarstvo zdravstva i s socijalne skrbi (2009.c). *Godišnje statističko izvješće o korisnicima i pomoćima u socijalnoj skrbi u Gradu Zagrebu u 2008. godini*. Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2009.d). Nezaposlene radno sposobne osobe korisnici stalne pomoći – dodatna statistika. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
- Ministarstvo unutarnjih poslova (2009). *Trgovanje ljudima*. Posjećeno 22.10. 2009. godine na mrežnim stranicama Ministarstva unutarnjih poslova: www.mup.hr.
- Mrđen, S. (2005). Projekcije stanovništva Hrvatske do 2031. godine. U: Živić, D., Pokos, N., Mišetić, A. (ur.) *Stanovništvo Hrvatske – dosadašnji razvoj i perspektive*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Pravilnik o odobravanju pomoći za uzdržavanje u obliku zajma, mjerila i obilježja stana potrebnog za zadovoljavanje osnovnih stambenih potreba samca ili obitelji i o odobravanju pomoći iz socijalne skrbi. *Narodne novine*, broj: 29/98, 117/00 i 81/04.
- Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., Josipović, N. (2003). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Stubbs, P., Zrinščak, S. (2005). Proširena socijalna Europa? Socijalna politika, socijalna uključenost i socijalni dijalog u Hrvatskoj i Europskoj uniji. U: Ott, K. (ur.), *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: Ususret izazovima pregovora* (157-181). Zagreb: Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert.

- Šostar, Z., Bakula Anđelić, M., Majsec Sobota, V. (2006). Položaj osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu. *Revija za socijalnu politiku* 13(1): 53-65.
- Šućur, Z. (2006). Objektivno i subjektivno siromaštvo u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 13(3-4): 237-255.
- Šućur, Z. (2007). Zdravlje i kvaliteta zdravstvenih usluga (79-88). U L. Japec i Z. Šućur (ur.): *Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti*. Zagreb: UNDP.
- Šućur, Z. (2008.) Socijalna sigurnost i kvaliteta života starijih osoba bez mirovinskih primanja u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 15(3):435-454.
- Treaty of Amsterdam, *Official Journal C 340*, 10. November 1997.
- UNDP Hrvatska (2006.a). *Istraživanja kvalitete života i rizika od socijalne isključenosti*. Zagreb: UNDP Hrvatska.
- UNDP Hrvatska (2006.b). *Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*. Zagreb: UNDP Hrvatska.
- UNDP Hrvatska (2007). *Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti*. Zagreb: UNDP Hrvatska.
- Vijeće Europe (2006). Zaključci XVIII-1 o primjeni Europske socijalne povelje u Republici Hrvatskoj.
- Vlada Republike Hrvatske (2007). *Hrvatska i EU potpisale Memorandum o socijalnoj uključenosti*. Posjećeno 24.11.2007. na mrežnim stranicama Vlade RH: http://www.vlada.hr/hr/naslovnica/novosti_i_najave/2007/ozujak/hrvatska_i_eu_potpisale_memorandum_o_socijalnoj_ukljucenosti.
- Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski Sabor. *Narodne novine*, broj 116/99, 109/00, 53/03 i 19/07.
- Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova, *Narodne novine*, broj 22/01.
- Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama, *Narodne novine*, broj 85/08 i 110/08.
- Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, broj 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03, 44/06 i 79/07.
- ZG STAT (2004). *Grad Zagreb: stanovništvo, kućanstva i stanovi 2001.- prema Popisu stanovništva, kućanstva i stanova 2001*. Zagreb: Grad Zagreb.
- ZG STAT (2006.a). *Statistički ljetopis Grada Zagreba 2005*. Posjećeno 20.9.2007. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr/dokument.nsf/FPHW?OpenForm&2&30090>.
- ZG STAT (2006.b). *Vitalna statistika – prirodno kretanje stanovništva po gradskim četvrtima Grada Zagreba od 2001.-2005*. Posjećeno 15.9.2007. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: www.zagreb.hr.
- ZG STAT (2007.a). *Statistički ljetopis Grada Zagreba 2006*. Posjećeno 20.9.2007. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr/zgstat/ljetopis2005.html>.
- ZG STAT (2007.b). *Vitalna statistika (priopćenje)*. Posjećeno 5.11.2007. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr/zgstat/ljetopis2005.html>.
- ZG STAT (2007.c). *Osobna potrošnja i primanja kućanstava Republike Hrvatske i Grada Zagreba u 2005*. (priopćenje). Zagreb: Grad Zagreb.
- ZG STAT (2007.d). *Gospodarska i društvena kretanja u Gradu Zagrebu–razdoblje I– VI. 2007. godine*. Zagreb: Grad Zagreb.
- ZG STAT (2007.e). *Statistički ljetopis Zagreba 2007*. Zagreb: Grad Zagreb.

- ZG STAT (2007.f). *Zaposlenost i nezaposlenost* (priopćenje). Posjećeno 15.10.2007. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2007.g). *Zaposleni i nezaposleni na području Grada Zagreba u 2006.* (godišnje priopćenje). Posjećeno 15.10.2007. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2008.a). *Gospodarska i društvena kretanja u Gradu Zagrebu – razdoblje I– VI. 2008. godine.* Zagreb: Grad Zagreb. Posjećeno 30.9.2008. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2008.b). *Zaposlenost i nezaposlenost (godišnje priopćenje).* Posjećeno 31.8.2008. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2008.c) Statistički ljetopis Grada Zagreba 2008. (radna verzija). Zagreb: Grad Zagreb
- ZG STAT (2008.d). *Prirodno kretanje stanovništva od 2001.-2007.* (godišnje priopćenje). Posjećeno 2.10.2008. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr/>.
- ZG STAT (2009.a). *Gospodarska i društvena kretanja u Gradu Zagrebu – razdoblje I-VI.2009. godine.* Posjećeno 28.8.2009. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2009.b). *Osnovno obrazovanje – kraj šk.g. 2007./2008. i početak šk.g. 2008./2009. (priopćenje).* Posjećeno 28.08.2009. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2009.c). *Srednje obrazovanje – kraj šk.g. 2007./2008. i početak šk.g. 2008./2009. (priopćenje).* Posjećeno 28.8.2009. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2009.d). *Vitalna statistika (priopćenje).* Posjećeno 15.10.2009. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2009.e). *Završene zgrade i stanovi u Gradu Zagrebu (priopćenje).* Posjećeno 17.10.2009. godine na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr/>.
- ZG STAT (2009.f). *Zaposlenost i nezaposlenost 2008. (godišnje priopćenje – ožujak 2009.).* Posjećeno 15.10. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: <http://www.zagreb.hr>.
- ZG STAT (2009.g). *Neto i bruto plaće (mjesečno priopćenje - ožujak 2008.).* Posjećeno 5.11.2009. na mrežnim stranicama Grada Zagreba: www.zagreb.hr.
- ZG STAT (2009.h) Statistički ljetopis Grada Zagreba 2009. (radna verzija). Zagreb: Grad Zagreb
- Zrinščak, S. (2006). *Socijalna politika u procjepima globalizacije i europeizacije.* U S. Zrinščak (ur.), *Socijalna država u 21. stoljeću – privid ili stvarnost?* Zagreb: Pravni fakultet.

PRILOG I.: Pregled socijalnih indikatora za izradu socijalne slike Grada Zagreba⁴⁵

STANOVNIŠTVO

- **Ukupan broj**
- **Spolna struktura**
- **Dobna struktura**
- **Prosječna starost stanovništva**
- **Indeks starenja stanovništva**
- **Koeficijent starosti**
- **Stanovništvo prema aktivnosti**
- **Obrazovna struktura stanovništva**
- **Natalitet**
- **Mortalitet**
- **Stopa mortaliteta dojenčadi**
- **Stopa perinatalne smrtnosti**
- **Prirodno kretanje stanovništva**
- **Vitalni indeks**
- **Migracije**
- **Broj i sastav manjina**
- **Indeks ovisnosti stanovništva**

KUĆANSTVA I OBITELJ

- **Broj kućanstava i obitelji**
- **Obiteljska kućanstva prema broju članova**
- **Prosječan broj članova privatnih kućanstava**
- **Tip obitelji**
- **Broj djece u obitelji**
- **Totalna stopa fertiliteta**
- **Broj sklopljenih brakova**
- **Stopa nupcijaliteta**
- **Broj razvedenih brakova**
- **Stopa divorcijaliteta**
- **Broj razvedenih na 1000 sklopljenih brakova**
- **Broj uzdržavane djece rođene u braku koji se razvodi**
- **Živorodeni prema bračnosti**
- **Živorodeni prema starosti majke**
- **Prekidi trudnoće**
- **Totalna stopa prvog sklapanja braka žena do 50 godina**
- **Prosječna dob prilikom prvog sklapanja braka**
- **Prosječna dob majke prilikom rođenja prvog djeteta**
- **Struktura raspoloživog dohotka kućanstva**
- **Broj i oblici zlostavljanja u obitelji**

⁴⁵ **Masnim slovima** su otisnuti indikatori koji su bili korišteni prigodom izrade ove socijalne slike, a ostali indikatori se navode kao poželjni za izradu sljedećih izdanja socijalne slike Grada Zagreba, a uz pomoć kojih će i prezentacija ukupne situacije biti svakako potpunija.

STAMBENI STANDARD

- **Ukupan broj stanova prema namjeni**
- **Nastanjeni stanovi prema prosječnoj površini i prosječnom broju članova**
- **Struktura stanova prema broju soba**
- **Stanovi prema opremljenosti (struja, voda, kanalizacija, grijanje)**
- **Privatna kućanstva prema osnovi korištenja stana**
- **Struktura potrošnje kućanstva**
- **Prosječan broj soba po osobi**
- **Koeficijent priuštivosti (prosječan osobni dohodak/ prosječna cijena stana u novogradnji)**
- **Broj beskućnika**
- **Potražnja za socijalnim stanovima**
- **Prenaseljenost stambenog fonda**
- **Postotak kućanstava s trajnim proizvodima (kolor TV, video, osobni automobil, mobilni telefon, osobni kompjutor...)**
- **Novoizgrađeni stanovi**

ODGOJ I OBRAZOVANJE

- **Broj javnih i privatnih jaslica, vrtića i škola**
- **Postotak djece u javnim i privatnim jaslicama i vrtićima**
- **Udio upisane djece u javno financiranim jaslicama i vrtićima**
- **Broj osnovnih i srednjih škola**
- **Broj i struktura upisanih i diplomiranih studenata**
- **Broj djece obuhvaćene produženim boravkom u školi**
- **Postotak upisanih učenika koji ne završavaju srednjoškolsko obrazovanje**
- **Prosječna opterećenost učionica**
- **Broj dodijeljenih stipendija i struktura primaoca stipendija**

ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST

- **Ukupan broj zaposlenih**
- **Zaposleni prema vrsti djelatnosti**
- **Zaposleni u poslovnim subjektima prema vrsti i radnom mjestu (na određeno, na neodređeno, pripravnici i vježbenici)**
- **Zaposleni u poslovnim subjektima prema oblicima vlasništva**
- **Zaposleni u poslovnim subjektima prema stupnju obrazovanja i spolu**
- **Visina neto primanja zaposlenih po sektorima djelatnosti**
- **Stopa zaposlenosti**
- **Postotak samozaposlenih osoba**
- **Postotak zaposlenih s djelomičnim radnim vremenom**
- **Ukupan broj nezaposlenih prema spolu**
- **Udio osoba koje prvi puta traže zaposlenje**
- **Udio dugotrajne nezaposlenosti (1-2 godine)**
- **Udio vrlo duge nezaposlenosti (više od 2 godine)**
- **Udio pojedinih dobnih skupina u strukturi nezaposlenih**
- **Stopa registrirane nezaposlenosti**
- **Nezaposleni prema obrazovanju**
- **Udio korisnika naknada za nezaposlene**
- **Udio žena koje prvi puta traže zaposlenje**

EKONOMSKI PODACI

- **BDP – bruto**
- **BDP – per capita**
- **Prosječna neto plaća**
- **Struktura gradskog proračuna**
- Realna stopa rasta BDP-a
- **Stopa rasta industrijske proizvodnje**
- Kretanje cijene života u Zagrebu

ZDRAVLJE

- **Umrli prema najčešćim uzrocima smrti**
- **Nasilne smrti**
- **Broj poginulih u prometnim nesrećama**
- **Standardizirane stope smrtnosti prema različitim tipovima bolesti**
- Očekivano trajanje života u času rođenja
- Očekivano trajanje života u dobrom zdravlju
- Nesreće na radu prema tipu aktivnosti
- **Ovisnici o alkoholu i opojnim drogama**
- **Osobe s invaliditetom**
- **Samoprocjena zdravstvenog stanja građana**
- Udjel korisnika privatne zdravstvene zaštite

SOCIJALNE NEJEDNAKOSTI

- **Struktura zaposlenih u poslovnim subjektima prema visini neto-plaća**
- **Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život**
- Stopa siromaštva
- Jaz siromaštva
- Profil siromašnih i rizične skupine
- **Struktura dohotka**
- Raspodjela dohotka prema kvintilima
- Ginijev koeficijent dohodovnih nejednakosti
- **Osobe koje žive u kućanstvima u kojima nitko ne radi**

SOCIJALNA ZAŠTITA

- **Broj ustanova socijalne skrbi u Gradu Zagrebu**
- **Prava, usluge i mjere socijalne skrbi**
- **Davanja za djecu**
- **Maloljetni i punoljetni korisnici socijalne skrbi**
- **Broj korisnika socijalne skrbi koja se financira iz gradskog proračuna**
- **Korisnici mirovina prema vrstama mirovina**
- **Omjer osiguranika i umirovljenika**
- **Korisnici dodatnih socijalnih prava prema gradskoj odluci**
- **Korisnici pomoći za podmirivanje troškova stanovanja**
- **Korisnici pomoći za troškove ogrjeva**
- **Trgovanje ljudima**
- **Ustanove socijalne skrbi prema tipu, vlasništvu i korisnicima**
- **Financirane organizacije civilnog društva prema aktivnosti i programima**
- **Struktura primalaca raznih oblika pomoći prema spolu, starosti, obrazovanju i sl.**